

گیان کھتا جگ ترنی

بم حسین سید

گیاں کتھا جگ ترنی

ممتاز ہاشمی ہوراں دا سو دھیا قصہ ای ساڈے ساہنے ہے ایس لکھت وچ۔
اسیں اوہناں دے تھورا نیت ہاں۔

گیان کتھا جگ تَرنی

نجم حسین سید

سچیت

سبھے حق لکھیار دے راکھویں

پور پہلا: دسمبر 2012

ISBN: 978-969-577-046-7

سچیت کتاب گھر

11- شرف مینشن، 16- کونیز روڈ، چوک گنگارام، لاہور

SUCHET KITAB GHAR

11-Sharaf Mansion, 16-Queens Road, Chowk Ganga Ram, Lahore. PAK

Ph: 92 42 36308265 E-mail: suchet2001@yahoo.com

www.puncham.com

شرکت پریس لاہور Shirkat Press, Lahore

لکھیا کون مٹاوے ہاشم گیان کتھا جگ ترنی

SUCCHET
PUNCHAM.COM

ہاشم شاہ ہوراں آپ دیا اے جو شیریں فرہاد دا قصہ اوہناں ای پہلی
واریں لکھیا لوک بولی وچ:

سوہنی مہینوال زلیخا مرزا ہیر سلیٹی
ستی ہوت جلالی مجنوں ملکی عشق جٹیٹی
ہند زبان کہے شعر اوواں سبھے عشق اوہناں دے
شیریں تے فرہاد نہ آکھی رہی اساڈے جیہیاں دے

تے ہاشم شاہ ہوراں لہما مکھ بول وی لکھیا قصے دا۔ ڈھیر گلاں ہن مکھ
بول وچ گوہ گوچریاں۔ کریساں گوہ اوہناں تے اسیں وی جو سہریا، تے
وچارساں کیویں جودیاں نیں اوہ قصے دی کتھ نال۔ پر پہلوں کتھ تے سُنئے
ہاشم شاہ نال بہہ کے:

استنبول شہر سہر شہراں سُنیا طرف غرب دے
شام ولایت تحت نیارا سانجھو سانجھ عرب دے
ستر ہزار آہا دروازہ استنبول چو پھیرے
زینت نال سُنہری کیتے اک توں اک چنگیرے

کنگریاں تے سیم جڑائے نقش نگار دیواراں
 سونے رُپے نال مزین کیتے اُستاکاراں
 سیم سُنہری بُرج دیواراں شام شہر دے سارے
 سُورج نال برابر چمکن رنگ محل منارے
 دو دو کوہاں ہر دروازے وِتھ اوہناں وچ آہی
 ہر دروازے رہن کھلوتے ستر ہزار سپاہی
 اساں شہر استنبول دے باہر گھلے ہاں اہے، اندر نہیں وڑے۔ باراں
 دروازیاں والے شہر لہور دے اسیں رہن والے ہاں تے ساتھوں سمبھالے
 نہیں جاندے اوہ باراں وی سنے تیرھویں موری دے۔ ہاشم ویلے تے لہور
 دی فصیل وی ہونی اے۔ پر ایہہ فصیل ویکھو۔ ستر ہزار دروازے تے دو دو
 کوہاں دی وِتھ ہر دروازے وچ۔ کرو حساب۔ تے ہر دروازے تے ستر
 ہزار سپاہی۔ جوڑو ایہہ وی۔ ارباں ہوسن۔ تے ایہناں دے ہونڈیاں وی:

ستر لاکھ سوار سپاہی اک دوں اک ودھیرے
 رہے ہمیش تیار کھڑوتا استنبول چوپھیرے
 سواراں دے گھوڑے ویکھو:

سونے سیم بھرے چوپھیریں اُسپ جیویں تصویراں
 سازوں ساخت نعل سُنہری ہیرے جڑت زنجیراں
 جد اوہ چال پُون مل لشکر چک چک پیر نیارے
 بنے زمین مثال فلک دی چمکن لاکھ ستارے

سپاہی آئے کتھاؤں:

چاکر مرد سپاہی آہے زنگی تور ایرانی
ہند ہراتی سندھی ہور ڈرانی تہرستانی

ایہو حساب چلدا آیا اے نویاں پُرانیاں شاہیاں دا۔ جیہڑی جُوہ اوہناں
دے دا بے بیٹھاں آ ویندی اے اُتھاؤں خلقت اُٹھ اوہناں دے دوارے آ
ڈھکدی اے مہنگی مزدوری کرن لئی یا بھرتی ہو کے شاہی وردی وچ اپنی انرکھ
لکاؤن لئی۔ اسیں ہاشم شاہ ہوراں نال آں قصے دے سُنیر۔ ست، ستر، ستر
ہزار۔ ستر متے رمز ہووے بے انت نوں گنن دی۔ پر ستر وچ ست وی لگیا
ہے، سچ۔ ست نوں ستر کرن سچ نوں لکاؤن دا حیلہ نہ ہووے متے۔ چلو
جتھے قصہ کھڑدا اے اُتھائیں وینے آں۔ ہُن ہاشم شاہ ہوراں نال شہر دے
اندر چلیئے۔ اندر بادشاہ ہے شاہ عزیز:

عادل شاہ عزیز اجیہا غمی نہ دل پر کسے
جھوٹا پُغٹل بخیل زناہی سُننے کسے نہ دے
تے:

ایسا امن عدالت اُس دا کیہ کجھ آکھ سُنائیں
ہندو تڑک نجیب کَمینہ ہر اک دیہس دُعائیں
عام قصیاں وچ بادشاہاں کول سبھ گجھ ہوندا اے اک اولاد نہیں ہوندی۔
شاہ عزیز نوں اوہ دُکھ وی کوئی نہیں:

بیٹی بیٹے خویش قبیلے دولت کمی نہ کائی

نیت نیک چُھے رب اُس دی سبھ کجھ آس چُچائی
پر اک گل ایس سارے احوال وچ نویکلی ہے:

عادل شاہ دلیلاں کر کر لاکھ رہیا کر حیلے
سی اک چور دلاں دی چوری کردے نین رسیلے
ظالم ہور نہ آہا کوئی گردے اوس شہر دے
دیک نال پتنگا ظالم ظلم ہمیشہ کردے
ورد منداں دے نین شہر وچ آہے چُغئل وسیندے
لُکھا بھیت دلاں دا رو رو ظاہر چا کریندے
اکھیں لوک شراب نہ ویکھن ملے تنبیہ عذابوں
سی اک چال دیوانی چلدا ہاتھی مست شرابوں

ایڈی حکومت طاقت دولت ہوندیاں ایس اک نما نے جیسے چور اُتے شاہ
عزیز دا وس کوئی نہیں۔ ایڈی فصیل تے ایڈے پہرے کیوں ولا وڑیا ایہہ
شہر وچ۔ سارے حیلے جا پدا اے ایسے نوں روکن کیتے سن پر سریا کوئی نہ۔
تے ایہہ چور ہُن مست ہاتھی ہو یا ودا اے۔ حالاں گھنی سختی اے شرع
شریعت دی، ٹھاک اے عذاباں دی، پر ایہنوں کوئی ٹھل نہیں شرابوں۔
ہُن سمجھ آئی اے کیوں ایڈا رنگ فصیل دا بنھیاے ہاشم شاہ جی تساں،
تے ستر دے گُنیاں راہیں بے حسابیاں فوجاں شہر دوالے کھڑیاں کیتیاں
جے چاء۔ ارباں پیادے تے اسوار۔ ایہہ جیویں ہُن تائیں بندیکی وار وچ
آئیاں کل باتشاہیاں دے زور دا لیکھا اے، بندیکے ست دا باتشاہی زور بن

وَنجَن دا لیکھا۔ عزیز دی باتشاہی جیویں رمز اے جہان تے ہُن تائیں ورتے
 پورے میل بند راج دی۔ دھڑکا ایس راج نوں جس چور دا ہے اوہ جی دی
 جی نال ملن دی رتجھ ہے۔ ایہہ تت ست اے جیا جُون دا۔ جدوں بندیاہی
 میلاں وچ ونڈیجی، اک میل دی مل دُوبے دی مار بنی، اک دی چڑھت
 دُوبے دی ہار بنی تاں ایہہ قدرتی تت ست چور بن لگیا۔ ایسے دی ٹوہ وچ
 ہن گل راج۔ کدیں دین دھرم دے قوم ملک دے بھرم جال وچھیندے
 نہیں کدیں زر زور دے کڑکے وگیندے نیں۔

کیوں ہے ڈر ایس چور دا ایڈا۔ ایہہ بھیت متے پورا قصہ سُنیاں ای
 گھلے۔ اک گل ویکھن گوچری ہے اتھاں۔ قصے ہور وی لکھے نیں ہاشم شاہ۔
 سسی وی لکھی نیں جیہدے وچ بھنبھور تے کچ دیاں باتشاہیاں دی گل آئی
 اے۔ پر او تھے نہ باتشاہاں دے زر زور دا ایڈا ودھان بیان اے نہ عدل
 عدالت دا۔ ایہہ قصہ آیا اے فارسی ریتوں۔ فارسی قصہ کاری دی وڈ ریت
 اُسری باتشاہیاں دی چھتر چھاویں۔ وڈے ناں کماون والیاں قصہ کاراں دا
 رزق درباراں نال جُویا ہو یا ہا۔ اوہناں دی پرکھ سراہتا وی امیراں وزیراں
 دے سبھا سرائی آہی۔ کیہ فردوسی نظامی کیہ خسرو جامی۔ ودھا چڑھا کے کھلار
 پساں کے گل کرنی، اک دے سو دسنے، ست دا ستر بناونا دربارداراں دے
 وارے ہا۔ سچ تے ایتنا ہا جو واہکاں کیریاں کاریگراں دی کمائی نوں ادھو
 سُدھ مار کے ای اُسریاں آہن باتشاہیاں۔ مار نکلیاں تے مار بیٹھیاں۔ سچ
 دا لکا لازمی ہا خلقت کنوں وی تے اپنے آپ کنوں وی۔ شان دے مان

تران دے دے بے حدے دکھالے، صفت ثناء دیاں بہوں رنگیاں واچھڑاں سبھ
 ایسے لکاء دا آہر ہا، جیہڑا شاعراں پیا کیتا جانیاں انجانیاں، ناں ناویں دی
 دُنیا وچ اپنے چرے لئی یا آکھوا اپنے اندر دیاں ٹھہراں پورن لئی۔ گھنے گنی
 آہے ایہہ شاعر۔ گن اوہناں دا لوک واہ ورتن دی دین ہا جس بولی بنائی۔ پر
 درباری لاگ دے لیکھے لگا ایہہ گن لوک دی اصل واپری نوں لوک نال
 ورتیندے اصل دھرو نوں اوہلے کرن دے کم آیا، جیویں خلقت دی گھال
 خزانے چڑھ کے خلقت نوں دبیری رکھن دے کم آوندی اے۔ گھنے وچ وچا
 والے فارسی قصیاں وچ عشق وی باتشاہاں امیراں دا ای وکھالیا گیا اے،
 شہزادیاں شہزادیاں دا۔ ماڑیاں دے عشق والی لوک ریت دی کوئی تڑبے
 ایس قصہ کاری وچ آئی وی اے تے او سے شاہی عشق نوں مانجن لئی آئی
 اے۔ نظامی دے قصے وچ فرہاد آیا تے سہی پر شاہ خسرو دے شیریں نال
 بُجھدے عشق نوں مُد بھکھاون کیتے آیا۔ ہاشم شاہ وی اپنے ویلے دے علم
 علوماں دے پڑھ پختے ہوئے نیں، سُنیا اے فارسی وی چوکی لکھی نیں پر
 پنجابی قصے نوں ہتھ پائیو نیں تے لوک ریت دے ولاکے وچ آگئے۔ لوک
 ریتلا عشق ہے ماڑیاں دی ملن رتجھ۔ ایہو چور ہے جیہڑا ہاشم ہوراں
 استنبول شہر وچ تاڑیا اے۔ آکھن نوں تے اسماں آکھ دتا اے ”ماڑیاں دی
 ملن رتجھ“ پر بے ایڈا ای سادہ ہوندا ایہہ چورتاں پوری وار دی علمائی ہُن
 تائیں ایہدی ایف آئی آر لکھاون وچ ای کیوں لگی ہوندی۔

وسدا اک ترکھان بیچارہ او سے شام شہر وچ

اُستاکار عمارت کردا باتشاہاں دے گھر وچ
 بیٹا اُسدا عقل ہنر وچ اُس تھیں بڑا علاماں
 افلاطون جیسے وچ خدمت ہون غلام غلاماں
 کہندے لوک فرشتہ اُس نوں عاقل اوس سے دے
 اُس دا نام شہر وچ گھر وچ سی فرہاد سدیندے
 صاحب سُنن اوائل عمرے نازک سُنن ریلے
 جیوں کر سرو چمن وچ ہووے تیوں وچ خویش قبیلے
 صاحب درد طبیعت جولاں حرف سیانن والا
 چمک مرڑ محبوباں والی خوب پچھانن والا
 آہا مرد غریب بیچارہ وسدا وچ شہر دے
 خاطر وچ امیر نہ رکھدا اپنے زور ہنر دے
 لشکر فوج ولوں مغروری دل وچ تاجوراں دے
 صاحب ہنر زیادہ رکھدے گا ہک لاکھ جیہناں دے
 ہر دم نال اندیشے رہندے زور حکومت والے
 عاجز بے پرواہ ہمیشہ صبر قناعت والے
 صاحب زور ولایت کہاوں مار کسے یا مر کے
 عاجز عیش کرن وچ گھر دے زہد مزوری کر کے
 دو دم مان جدائی جھوٹی وچ امیر فقیراں
 دوویں خاک رلن ہو عاجز پے کے موت زنجیراں

ایڈے بھر دوتے شہر وچ ترکھان بیچارہ ای اے۔ ہنر اوہدا باتشاہاں
 دے محل بناون سجاون دے کم پیا آوندا اے جیویں ہور ہنر سارے۔ پتر پیو
 نالوں وڈا کاریگر اے۔ نئی عمر وں ای گل دا اول وی بیس تے دکھ درد دی
 سُوہ وی، حرف سیان وی اے محبوب پچھان وی۔ فرہاد وی پیو وانگ امیر شہر
 وچ بے چارہ اے تے غریب وی۔ (غریب بے وسیلے نوں وی آکھدے
 نہیں فارسی وچ تے پردیسی نوں وی) پر اوہنوں اپنی ہتھ کرنی دا بھروسہ ہے
 سو اوہنوں امیراں دی امیری دبانندی بھرماندی نہیں۔ فرہاد دی ایہہ صفت
 ہاشم شاہ دے حساب محنتی دی عام صفت اے۔ اوہ امیراں دی نظرے بے
 چارہ اے پر امیراں والے دھڑکے اوہنوں چمبڑ نہیں سکدے۔ حاکم میل
 والیاں نوں ہر ویلے زر زور دی سنبھال کرنی پوندی اے کیونجو اوہ زر زور
 راہیں دوجیاں نوں مار مکا کے ای جیوں سکدے نہیں۔ عاجز مزدور دے دل
 دا ایہہ آپ وساہ ای اوہدا ست ہے۔ ایسے پاروں اوہدا اندر گھلا اے تے
 اوٹھے ملن دی تانگھ وی سکدی نہیں۔ اوہ جیون دے تت نوں مان سکدا
 اے۔ زر زور والیاں دی دتی ہستی نوں اپنی پوشاک نہیں بنیندا۔ فرہاد نوں
 ایس صفت راہیں ہاشم شاہ مہاندرا بنا دتا اے گل کیر میل دا، سُنیراں نوں
 سمجھوتی دتیونیں جو فرہاد کہانی نوں گل نمائیاں دی کہانی کر کے سُنن۔ پر اک
 گل رڑکا گئے نہیں۔ بے لاکھ گاہکاں دی گاہکی نہ رہوے تاں کیہ رنگ ہوسی
 محنتیاں دے آپ وساہ دا۔

فرہاد تے اوہدے پیو بارے ایہہ پوندی جانکاری مل تے گھال دی

زور تے ہتھ کار دی ٹکراویں پچھان وی ہے۔ بے مل ہوون ست وان ہوون وی ہے، تے ملوان ہوون بے ست تھیون وی۔ بے مل کرنہار دی کمائی سمیٹ کے مل وان سہنسیاں دا قیدی تھی ویندا اے۔ پر مل و ہونا گھا لکار اپنے ہنر سواد دا ہنر گیان دا ہنر سنبھال دا اُدھاریا ہے۔ ایس گھل نے اوہدی زُہد مزدوری نوں عیش بنا دتا اے۔ مزدوری زُہد ہے پر عیش وی۔ زُہد پاروں ای عیش اے مزدوری۔ ایسے گھل نے فرہاد نوں درد دتا اے، دو بے دے دُکھ دی سنجان، اوہدی پوہ۔ دو بے دے دُکھ نوں اپنا سہی کرن دی ستیا۔ فرہاد امیر شہر وچ غریب اے۔ اوپرا، باہرا۔ گھا لکار اپنی کمائی امیراں تاجوراں کنوں گھہا کے صاحب سُن تھی گیا۔ اوہدی گل وچ گُن اے رس اے، کیونجو بولی نال اوہدی اوہا اپنائیت اے جیہدی ہنر نال اے۔ اپنائیت نے صدق دتا اے تے صدق نے رس۔

فرہاد پیو نال زنا نے شیش محل وچ کم پیا کریندا اے:

دولت مند حکومت والے ہر گز پونج نہ ہووے

صاحب ہوش عقل دے زورے جتھے جا کھڑووے

محل دے ایس حصے ول کوئی امیر وزیر ویکھ وی نہیں سکدا جتھے ایہہ کاریگر سارا سارا دن کھلوتے کم پئے کریندے نیں۔ ہاشم شاہ ایس گل نوں رمز بنایا اے نمائیاں دی سکت دی۔ دولت مند حکومت والیاں داتے اوہ اپنا محل اے، شیریں اوہناں دی دھی اے پر اوہ ہر ویلے اُتھاں ہوندیاں وی

1- اُدھاریا = آزاد کیتا۔

اُتھاں نہیں ہن۔ اوہناں دا اُتھاں ہوون نہ ہوون اے۔ مزوڑی دی کمائی
 اوہناں دے قبضے وچ آ کے محل تے بن گئی اے پر اوہناں دی اپنی کیتی
 نہیں۔ سو اوہناں دے دل دماغ نال ایہدا اوہ جوڑ نہیں جو مزور دا اپنی کرنی
 نال اے۔ دولت حکومت بناون راہیں اوہ جیون دے تت کنوں وجوگے گئے
 نیں۔ شیریں تائیں پونج نہیں اوہناں دی۔ کیہ شیریں ای اوہ تت اے؟

ہوون ہار ایہو کجھ آہی رب سچے دی کرنی
 لکھیا کون مٹاوے ہاشم گیان کتھا جگ ترنی
 اک دن نظر پئی فرہادے محل سراء وچ پھر دی
 شیریں مثل پری شہزادی استنبول شہر دی

شیریں نوں ویکھن، اوہدی تانگھ دا فرہاد دی پوری ہستی بن وئجن قدرت
 دی کرنی اے۔ ہاشم شاہ ایس ورتی نوں گیان کتھا آکھ سناؤندے نیں۔
 ایسے کتھا ای اوڑک ترنا ہے جگ تے اتے جگ نوں تارنا ہے۔ پر کیوں۔
 گیان کتھا دا مطلب ہے علم کہانی۔ پر کتھے علم علائے تے کتھے کہانی
 کارے۔ (ہاں جدوں مل پوے تاں نرخ نامیاں وچ اکٹھے ہو ویندے نیں
 دوئے تھوک۔) گیان دا مطلب عام تے ہن جانن ای رہ گیا اے تے ہن
 گیان ہر کسے نوں اوتنا ای بھلا اے جتنے نال کم سر جاوے۔ پر کسے ویلے
 گیان پار برہم وی ہا، جیا جون دا انت جیہڑا مل ویہاروں پرے ہے سگوں
 جیہنوں مل ویہار نے اپنے کولوں پرے کیتا ہو یا اے۔ ”انت“ دا ارتھ وی
 ہن ”اخیر“ ای رہ گیا اے۔ پر اوہ وی تے گھنے نیں کتابوں کڈھے جیہڑے

”انت“ نون مرضی، نیت، صلاح یا ڈول کر کے ورتیندے نیس حافظ برخوردار
دی سستی ہار:

ستی کول بہاء کے انت زلندی ماء
کاج تیرے ہتھ سستے اساں گھنیرا چاء

جیا جون دا انت فرہاد لئی شیریں اے۔ شیریں نون فرہادوں پرے کیتا
ہویا اے استنبول شاہی۔ سو فرہاد لئی شیریں نون جانن استنبول شاہی نون
ڈھاون ای ہے، یا ہو جاونا اے جیویں جیویں گیان اوہدے دھیان وچ اُترنا
اے۔ سو کیہ گیان عشق ہے کہ عشق دی اڈیک کہ عشق دا گمان؟ ایہہ
گیانیاں علامیاں کولوں کچھے ہاشم شاہ کولوں کہ فرہاد کولوں؟ گیانیاں علامیاں
دا پیشہ بھائیں مُڈھوں فرق بناون ای ہووے پر سچی گل اے عشق دا پرچار
اوہ ودھ چڑھ کے کریندے آئے نیس۔ ہاں فرہاداں کنوں ذرا چھوت چھات
والی پرہیز وچ ای بھلا جاتو نیس آپنا۔ پر سچی گل ایہہ وی ہے جو بعضے ویلے
ہماڑاں نون وی علامہ بن رہن ای مناسب جا پیا اے۔

گیان کتھا گیانن تے کتھن نون اک کریندی اے۔ پاترتے وچارنوں
کرنی تے سوچنی نون اک کر کے۔ لوک ریت دا کھیال رنگ ایہو اے۔
لوک ریتل کھیال تے فارسی مثنول قصہ دو نکھڑویں ڈھنگ نیس قصہ کاری
دے۔ مثنول قصے وچ کرنی تے سوچنی نون کتھ تے گیان نون اڈو اڈو رکھ
جوڑن وڈیائی ہے۔ لوک ریتل کھیال لوک ورتن دی دین ہے۔ مثنول قصہ
کاری مدرسہ علمائی تے درباری ادب ادب دی کاڈھ ہے، جو دوئے آپ

نکھیر پالے تے نکھیر پال نہیں۔ جڑت نال جو ٹکراویاں بہتراں بن
کھڑ دیاں نہیں ایہناں دے وارے نہیں۔

ہاشم شاہ دے قصے وچ لوک ریت تے فارسی مثنوی ریت دا ٹا کرا تھیا
اے۔ کیوں مثنوی ریت وچوں نکل کے قصہ لوک ریتل قصہ کاری دے پڑ
وچ لہندا اے۔ مثنول رنگ لوک ریتل کھیال رنگ وچ کیوں رل وکھرے
تھیندے نیں تے کیوں وکھ تھی رلدے نیں۔ ایس بھڑویں میل یا ملویں
بھیڑ دے پچھے ہاشم شاہ ہوراں دا ویلا ہے، اوس ویلے وچ لگے بھیڑ۔

فارسی قصہ مثنوی دی ریتل رمز کاری نوں اوہدی ریتل لے نوں ریتل
ودھان بیان نوں لوک ریت دا کھیال رنگ کیوں ٹھلدا ولیندا ہے کیوں
ایس ٹھل ول وچ آپ ہولا تھیندا وت اوسے ہول نوں بھار بنیندا اے ایہہ
کھیہہ اسیں ہاشم شاہ ہوراں نال ٹر ویکھنے آں۔

ہاشم شاہ ہوریں آہندے نیں پیا ایہہ وی وچارو نال جو لوک ریت ہے
کیہ۔ مینڈی جاچے تاں لوک ریت جگت میلہ ہے۔ پنجالی لوک ریت
جیہدے وچ سانوں کھلہاریا ہے تساں کوئی اچھ انوکھ تھوک نہیں۔ بندتاں
ایہہ ہے جو جگ دی ہر جُوہ جھوک دی لوک ریت آپنا تت ست نتارے۔
کل لوک ریتاں آپو اپنے تت ست دی گول پرچولے تردیاں اک دوجی
دے نیڑے ڈھکن تے اک دوجی دے اندر آپنا تت ست سنجانن، آپنا
جگت رُوپ مانن تے جگت کیر رل کرنی دا انگ سنگ بن کے پڑیں لہن
تاں میلہ لگدا اے۔

اساں آکھیا۔ سانوں اپنی جُوہ دی لوک ریت دا تت ست پرچولن لئی
 ویکھنا پوسی جو ایہہ دو انگ کیوں تھئی۔ مدرسِل پڑھائی لکھائی نے کیوں فارسی
 ریت دا پوکھوں پایا لوک ریتل لکھتاں وچ۔ اوہ پوکھوں کیوں ودھیا پھلیا۔
 تے کیوں اوہنے انگریزی راسوالی سے لوک ریت نوں اصلوں ہتھل چا
 کیتا۔ ایس گوکھ نال ای سانوں اج اپنے پیر سہی ہو سکدے نیں۔

ہاشم شاہ ہوریں آہندے نیں گوکھو۔ آؤ نا ویکھئے فرہاد نال کیہ پئی بندی
 اے۔

لکھنا بھل گیا فرہادے اُنکی نظر دیواروں
 چمکی تانگھ جھروکے ولدی مُڑ کے نقش نگاروں
 اچرج ساک عشق دا پینا خوش ہو جان گواوے
 ڈھونڈے مرگ شکاری تائیں پھیر کیوں مُڑ آوے
 ڈردا خوف پیو دے پکڑے مُڑ کے قلم لاچاری
 ڈولن دست نہ چاہون چشماں کون کرے گُلکاری
 ہتھ دی پا زنجیر جگر نوں دستیں کار کریندا
 چوری نظر چراویں پیو تھیں شیریں راہ تکیندا
 سادھو مکر فریب نہ جانن ہون صفائیاں والے
 پر جد عشق اوہناں ول آوے سو سو مکر سکھالے
 مُڑ مُڑ قلم دوات بناوے کر کر لاکھ بہانے
 زیویں دھون چراویں نظرے رکھدا نیجہ نشانے

دِنے ہمیشہ طریقہ ایہو محنت عمر گزاری
 راتیں نال رتے دے جھگڑا کردا گریہ زاری
 آہیں مار کہے رب سائیاں لیکھ نہ میٹیا جاندا
 دُکھاں درداں کارن مینوں دنیا اُتے آندا
 آدم خاکوں پیدا کیتو روح پیا وچ نوروں
 عقل ایمان عطا الہی ملیا شرف حضوروں
 رتا بود کیتا نابودوں آدم جنس اُپایو
 پرورش پھیر کیتو دو ماں پیو خدمت گار بنایو
 صورت شکل بنائی خاکوں بندا کسے نہ دُسے
 ہر ہر وال جُتے دے اندر ہور ہزاراں جُتے
 جُدا جُدا ہر جُتے اندر خوبی صفت بنائی
 خوبی باجھ نالائق جاگا ہرگز رہے نہ کائی
 جیکر پھیر غرورت کیتی چاہن پیش نہ جاوے
 جو کجھ کار ہتھاں دی ہووے پیریں راس نہ آوے
 پھر تڈھ عقل حیا محبت ایس جسم وچ پایا
 شہوت حرص غرورت کپنہ کر کے شہر وسایا
 پانی سرد ہوا رسیلی عشرت عیش جہانی
 اتنے تھوک جہانی کر کے پھیر دتی زندگانی
 اتنے تھوک دتے رب سائیاں منگے باجھ غریباں

مرہم ایس زخم دی ہُن میں ڈھونڈاں کیہناں طبیبیاں
 توں ہیں شاہ شاہاں دا دُکھیا داد تیرے در پاوے
 توہیں چاء بھلاویں جس نوں کئیں در گُوک سناوے
 بھی فرہاد رے دی طرفوں کر کے عرض نمائی
 جھگڑا نال نصیباں کردا چھوڑدی ہور کہانی
 ہُن میں آن بنی سر جاوے لنگھ جاتی ناہیں
 بختو بخت تساڈے جیسے ملن نہ دشمن تائیں
 جس نوں ہوش دتی رب صاحب بنے مراتب بھاری
 جیون زہر ہويا فرہادے نال تساڈی یاری

فرہاد نوں اپنی دینہہ ورتی دا دُکھ راتیں پوہندا اے تے سوال بند اے
 اوہدے لئی۔ اوہ بندے دی پوری وار نوں جھاتدا اے تے ایس سوال نوں
 اوہدے وچکار دھریندا اے۔ گل آدم خا کوں بنیا۔ قُدرت دا نُور ای سبھ دا
 رُوح تھیا۔ ہر جی دا ہر ہر وال ہزاراں جُستے نہیں تے ہر جُستے دی خوبی وکھو
 وکھری اے۔ وکھو وکھ ہونڈیاں وی اک ہے گل جیا جُون۔ ہر ہونڈ وچ گل
 گذر گیاں دی تے گل جیونڈیاں دی کرنی رلی پئی اے۔ ہر ہونڈ وچ پُوری
 وار سمائی اے۔ عقل حیا محبت ایسے وار وچوں آئی اے تے وار ورتی پاروں
 ای شہوت حرص غرورت بن گئی اے۔ عقل حیا محبت جُوت اے تے شہوت
 حرص غرورت وکھریواں۔ اپنائیت دُوج تھیندی گئی تے وکھریواں نسر دا گیا۔
 جد و سوں وچ اُچے نیویں ماڑے تگڑے دی ونڈ تھی ویندی اے تاں ہتھاں

دی کیتی پیراں نوں راس نہیں آوندی۔ ہتھاں دی کار کرنہاراں دی ویری ہو
 جاندی اے۔ ہتھ مجبور نہیں تے پیراں نوں وی مجبور بنا دیندے نیں۔ محل
 بناون سجاون والے محلیں وسیندیاں نوں دوروں ای ویکھ سکدے نیں مساں۔
 فرہاد پچھدا اے کدوں ملنا اے ایہہ پھٹ۔ کدوں مڑ اک تھینا اے
 بندے جوں۔ کیہ ایہہ نصیبہ اے غریب دا جو اوہدی ملن تاں گھ نہ سرے،
 سگوں اوہدے بھاء دا روگ بن مارے اوہنوں۔ فرہاد دی چکھ حاکماں دی
 ورتائی سمجھ دے رولے نوں وی پرچولدی اے۔

جے قدرت اک اے تے غریب نوں ریلی واء تے ٹھنڈا پانی او سے
 ای دتا اے پنا منگیوں تاں ایہہ نصیب کتھوں آ کھلوتے نیں وچ غریب
 دی بے وی بن کے۔ ہوش سمجھ درجیاں مرتبیاں دا وسیلہ کیوں بن گئی اے
 تے بے مرتبیاں لئی جیون زہر کیوں تھی گیا اے۔

ایسے حال پٹیندیں سکدیں نہڑی رات بجر دی
 بولن کاگ کہن دن چڑھیا چمکی شکل فجر دی
 سُن کے کاگ بولیندے کہندا رو رو طرف اوہناں دی
 تسیں طبیب تساڈی بولی مرہم ریش دلاں دی
 بھی فرہاد سنبھالی اپنی قلم دوات قدیمی
 اٹھدو محل سراء ول دوڑے ڈھونڈے عمل افیمی

کاں وی نمانا کچھو اے۔ نماںیاں نوں دس پاوندا اے ویلے دی، آئے
 گئے دی۔ فرہاد دا اٹھدیاں ساراں ای محل سراء ول دوڑن افیمی دے نشے ہار

اے۔ رات دیاں سوالاں نوں شیریں دی تک وچ بھلاون۔ میل تانگھ نہیں
 سردی تاں ہتھل نمانے جی نشے دی اوٹ بھالدے نیں۔ فرہاد نوں اپنے کم
 وچوں میل تانگھ جھاکی اے پر نال ایہہ سار وی جو میل تانگھ نوں اگوں راہ
 کوئی نہیں۔ راہ ڈکیا ہو یا اے وسیب دی میل بندی نے۔ سو کم وی تے میل
 تانگھ وی دوئے نشہ بن لہندے نیں فرہاد دے چت وچ۔

اوہو چال ہمیشہ والی نظر جھروکے تائیں
 بجلی وانگ بدل وچ دسدی شیریں کدے کدائیں
 شیریں نظر جھروکے وچوں دیکھے اوس مقررہ
 چشمیں نال کرے گفتاراں مونہوں نہ بولے ذرہ

”اوہو چال ہمیشہ والی نظر جھروکے تائیں“ تے ایہی دا عمل ای جاپدا
 اے۔ پر نہیں۔ فرہاد دی بھال نے شیریں دی اکھ اوہدے ول کیتی اے۔
 شیریں اندر وی میل تانگھ جاگی اے۔ اوہدا فرہاد ول دیکھن چشمیں دی گفتار
 بن گیا اے، اکھو آھیں گل۔ شیریں مونہوں نہیں کر سکدی ایہہ گل اے۔
 مونہہ تے پہرہ ہس شاہی پچھو کڑ دا۔ پر پچھلیاں باندھاں دی ایہہ سوڑہن
 بدل بن پئی چڑھدی اے۔ جڑ ٹکڑ دیاں بدلاں وچوں شیریں دی سبک والی
 بجلی لشکدی اے۔ ایہہ بدل ساڑ سواہ وی کر سکدے نیں تے وس ورھ کے
 تن من دی اوڑ وی مکا سکدے نیں:

گٹھے وانگ کبوتر پھڑکے ہے ہے پیا کریندا
 جل بل ساہ ہو یا دل اُسدا باہر بھیت نہ دیندا

وِتر ویل گئی گلکاری رہی نہ اُستاکاری
 تکتا رہے جھروکے دلوں ہر دم وانگ شکاری
 جس دن نظر پوے فرہادے شیریں شکر کریندا
 بھانبر شوق تیوں تیوں بھڑکے وصلوں تیل پویندا
 شاہد نظر پوے ناہیں جس دن بلدی چخا سوائی
 بھجدی جان کباباں وانگر آتش تیز جدائی

دیکھو نما نے پکھی اگے کاں تھی بولے نیں فرہاد نال ہن اوہ آپ کبوتر تھی
 گیا اے شکاری دی ماروچ آیا۔ پر ایہہ کبوتر آپ ای شکاری وی اے۔ بجلی
 نے اندر ساڑ سواہ کیتا اے تے ہن اندر چخا پئی بلدی اے۔ کیہ فرہاد دا
 چچھوں ملیا ویہاری آپا پیا سڑدا اے ایس چخا وچ تے ایہو مویا وجود
 کباب اے ویہاری شکاریاں لئی؟

ایہو چال قدیمی عشق دی گھڑی آرام نہ آوے
 ملیاں چوٹ سوائی لگدی وچھڑیاں پریم ستاوے
 کھاوون پیون گیا فرہادے نیند آرام نہ آوے
 برہوں شیر پیا وچ دل دے خون ہمیشہ کھاوے
 جب لگ عشق ایانا آہا رہیا ہوش ٹکانے
 پر جد زور عشق نے پھڑیا کون عقل نوں جانے
 لوہو خشک ہویا غم چڑھیا چربی ماس سکایا
 ظاہر ہوون اُتے ہن آیا لگیا بھیت لکایا

بے پھیر قلم لکھن ول آوے نیر اکھیں چھٹ جاوے
 بوٹا ویل نہ آوس کوئی شیریں شکل بناوے
 سی فرہاد لکھیندا صورت نظر پیو دی آیا
 نہ اوہ ویل نہیں گل بوٹا نواں طریق اٹھایا
 پینک وچ اینی دھیا ہوش نہیں تن من دی
 بے خود کار کریندا لکھدا صورت یار جن دی
 فرہاد دے ہتھ ہن اوہ کار کرن جوگے کوئی نہیں جو باتشاہ دی نوکری
 کرویندی آئی اے۔ ہتھ نابرتھی گئے نیں۔ نوکری دی قلم دوات وچوں عشق
 دا دسیا واہن لگ پئے نیں۔ فرہاد دی پرانی ہستی وچوں ای اٹھی اے ایہہ
 نویں ہستی۔ پرانی ہن بے وس تھی کے لہندی اے پئی۔ کیہ ایہہ پرانی ہستی
 پیو اے فرہاد دا؟

جاں تصویر ڈھی پیو اُس دے شیریں شکل چھاتی
 غم دے نال گیا وچ غوطے تیر لگا وچ چھاتی
 جاں پل بیت گیا مُر آئی پیو نوں ہوش جہانی
 لگا باپ نصیحت کرنے سُن میری زندگانی
 کتنے روز ہوئے ول تیرے میں نت نظر کریندا
 نہ اوہ ہوش نہ صورت تیری گھندا روز دیندا
 استنبول شہر وچ نہ سی قابل کار اجیہا
 کیہ تقصیر ہوئی سچ آکھیں رہیوں نہ کسے جیہا

میں خوش باش پھریندا آہا شگن مناواں تیرے
 بھنی ڈانگ ضعیفی ویلے بخت بُرے دن میرے
 بوٹا سبب لیا درگاہوں زُہد دعائیں کر کے
 مُدت ٹہل کریندیاں گزری آس رتے دی دھر کے
 جاں گلوار ہويا پھل بھریا بنیا پرچھ مُرادى
 وگی واء زمانے والی قسمت ویکھ اساڈی
 ویدن دس کوئی فرہادا لاونگ زور جتھیرا
 اوکھد وید غریباں والا زور جیہا گجھ میرا

پیو فرہاد دے ہتھوں وگی شیریں دی تصویر ویکھ کے گل سمجھتے گیا اے۔

اوہدا بیہوش ہوون ایہو دیندا اے۔ پر اوہدی ہوش ”جہانی“ اے۔ ہوش وچ
 آ کے پُرانی ہستی دے حوالے کریندا اے ایس سمجھی گل نوں۔ تے آکھدا
 اے پُتر توں میری زندگانی ایں میرے بُڈھیپے دا آسرا۔ تینوں کیہ بنیاں؟
 تیری سُر ت سمجھ اگے والی نہیں صحت وی نہیں۔ ایڈا گنی ہو کے توں اوہ نہیں
 کرن جوگا جو تیرا کم اے، جیہدی مینوں لوڑا اے۔ کیہ روگ ای دس مینوں،
 جو اُپا سردا اے اسماں غریباں کولوں کریئے۔ فرہاد کیہ آہندا اے:

اوکھد وید نہ میرا کوئی واہ نہ لگدی تیری
 زحمت تاپ سراپ نہ مینوں ذات صفات نہ میری
 مذہب دین کفر سبھ دھوتے بھائی باپ نہ مائی
 جان جہان مکان نہ میرا میں ہاں براء خدائی

رل مل نال ٹساڈے بیٹھا چکرک رب ملایا
 ہن میں یار ڈکھاں دا ڈکھیا ایہو لیکھ لکھایا
 سُننے پُت ٹساڈا بنیا نال ٹساڈے رلیا
 میں ڈکھیا ڈکھ ماں پیو میرا درد ڈکھاں دا پلایا

پیو دی گل چارا اے اپنے اندر آئی سمجھ نوں ٹالن دا، فرہاد دی لگی نوں
 عام روگ بناون دا۔ پر فرہاد دا ولدا پیو دے ایس چارے نوں تڑت ای
 ٹھپ دیندا اے۔ ”زحمت تاپ سراپ نہ مینوں“، ”اوکھد وید نہ میرا کوئی“۔
 پر نال ای اوہ اک اجیہا سُرچھو ہندا اے جیہڑا پیو دی سُننی توں اصلوں باہرا
 اے۔ میں تینڈا پتر کوئی نہیں۔ مینڈا کوئی ساک سبندھ نہیں دُنیا نال۔ میں
 ایس دُنیا دا ہاں ای نہیں۔ دین کُفر ذات صفات سبھ کنوں باہر ہاں میں۔
 تہاڈے نال مینڈا لاگ اک سُننے وانگ اے۔ تہاڈے نال رل بیٹھن گجھ
 چر لئی ہا بس۔ فرہاد ساریاں دُنیکی شناختاں کنوں انکاری اے۔ اپنے آپ
 نوں بے شناختا کریندا اے، بے رنگا، جیویں آپ قُدرت پئی الیندی اے
 اوہدے اندروں۔ پر مُڑ ایہہ کیوں:

”میں ہاں یار ڈکھاں دا ڈکھیا ایہو لیکھ لکھایا“

”میں ڈکھیا ڈکھ ماں پیو میرا درد ڈکھاں دا پلایا“

کتھے اوہ ”جان جہان مکان نہ میرا“ وچ الف دے بے انت سپار
 وچوں بولدی ربانی بے شناختی تے کتھے ایہہ لفظ ڈکھ دی بھرمار وچ دَبی تے
 ”کھ“ دی کھروی پکڑ وچ جھپٹی میں۔ پر جا پیدا اے ایہہ اوہا ”براء خدائی“

والی میں ای اے۔ قدرت آپ جگ دیاں دُکھیاں دے نال اے۔ اوہناں
 دا دُکھ اوہدا دُکھ اے۔ دُکھ ہے اُچ جھک دے ونڈ و تکرے پاروں جی دے
 جی نوں نہ مل سکے۔ فرہاد دا ہن ایس ونڈ و بیہار نوں چلاون والیاں نال
 کوئی سازگا نہیں۔ اوہدا پیو وی اوہناں وچوں ای اے۔ اوہ باتشاہی محل نوں
 سجا کے گڈران کریندا اے۔ فرہاد نے اپنی مزدور ہستی وچ دبی ہوئی میل
 تانگھ نوں سنجان گھدا اے۔ ایس سنجان نے اوہنوں نوں نابر ہستی دتی اے۔
 کُل دُکھاں نوں اپنے دُکھ وچ سمون والی۔ اوہ ہن شاہی محل دیاں کندھاں
 نوں شاہی حساب دیاں سجاوٹی چتراں نال نہیں بھر سکدا۔ اوہ ایہناں
 کندھاں اُتے شیریں دی مورت واہ کے اپنے تہت ست نوں شاہی مزدوری
 دی مارتوں باہر کر گھندا اے۔ اوہ شاہی دی ٹکرتے آ کھلوتا اے شاہی
 دے سوئے کم نوں اوہدا اُلٹ بنا کے۔ ہن اوہ کیوں من ہنڈائے شاہی
 کتاب دی ورتائی ساکا چاری نوں، دین گُفرتے ذات صفات نوں، جان
 جہان تے مکان نوں۔

بھی فرہاد نمانا عاجز پیو اگے ہتھ جوڑے
 ایہہ تقدیر مقدر آہی کون کلاماں موڑے
 نہ کر پند نصیحت مینوں میں وچ دوس نہ کوئی
 جو گجھ روز ازل دے لکھیا ملیا مینوں سوئی
 مڑ مڑ پیو اگے ہتھ جوڑے ہنجوں بھر بھر رووے
 درد میرے دی کاری ہرگز تیتھیں مول نہ ہووے

باجھ خداوند ہور کسے دا گجھ نہ چلدا زورا
 ہرگز پیش نہ چلدی کائی واہ نہ لگدی بھورا
 لگا روگ اولّا مینوں نہ ایس نام نشانی
 آئی موت، ہوئے دن پورے کوڑ دے زندگانی
 سُن کے سخن پیو دے دل دی چھٹی واگ ہتھاؤں
 جیون زہر ہويا پل اُسُنوں منگدا موت خداؤں
 دُکھاں نال پیو دُکھ بھریا نین لہو بھر آئے
 لئیاں سانجھ دواتاں قلمماں کسبوں دست اُٹھائے
 ماہوں پکڑ لیا اُس بیٹا چل فرزند پیارے
 گھمن گھیر پیا وچ بیڑا جے رب پار اُتارے
 مڑ کے باپ ڈٹھا دل دھولر درد دریغوں بھر کے
 شیریں محل بنے ہتھ جوڑے کہے سلاماں کر کے
 میں ہُن توڑ مراداں تریا چھوڑ سدھایا تینوں
 جے گجھ یار تیرے وچ برکت پھیر لیاویں مینوں

پر پیو اڈلے روگ نوں سمجھ کے وی اوہنوں ول ہو سکنا والیاں روگاں
 وچ ای رکھن داترا مریندا اے۔

لے کے باپ گیا فرہادے پاس حکیم طبیبان
 رو رو عرض کرے دل گھائل دارو کرو غریباں
 ویکھن نبض قارورہ ڈھونڈن ہندی وید یونانی

زحمت روگ نہ سمجھن کوئی آفت اوہ اسمانی
 کر کے خیال طبیبان عقلوں ویدن ایہہ ٹھہرائی
 زحمت روگ نہیں گجھ ایس نوں ہے تحقیق سودائی
 دارو کرن سودائیاں والے جیلے فصد جلابوں
 چندن لیپ کرن تے شربت دین انار گلابوں
 کر تدبیر رہے پر حکمت کار نہ آوے کوئی
 ہرگز گجھ اناج نہ کھادا کتنی مدت ہوئی
 کر تدبیراں ہارے اوڑک پیش نہ کوئی جاوے
 مدت ہوئی طعام نہ کھادا دست کداہوں آوے

فرہاد دے دکھ دا پتہ ہوندیاں وی پیو دا دل اے جو ایہہ عام روگ ای
 نکلے حکیمان طبیبان والا۔ ایس دل دلیل وچ فرہاد دا وی ہتھ اے۔ فرہاد
 دی گل وچ اک رنگ تے ہے ویہاری ورتاریوں باہرلا، سبھ ساکاں
 سبندھاں نوں تجن والا، اک نویں ہستی دے اپنے اندر اُبھرن دا ہوکا دین
 والا۔ پر نال ای اوہدی گل وچ عاجزی ہے، اپنی بے وسی دا دکھالا وی ہے۔
 فرہاد دی گل دے ایس دوہرے رنگ نے وی پیو نوں لگدا واہ لاون ول
 کھڑیا اے تے اوہ حکیمان طبیبان کول گیا اے۔

نشتر مار رہے اک ذرہ خون نہ باہر آوے
 اوتھے عشق بگھیلا وسدا خون ہمیشہ کھاوے
 جیوں جیوں سرد دوائیں دیوں شربت شیریں کر کے

تیوں تیوں درد عشق دی آتش ہو سوائی بھڑکے
اوڑک ہو لاچار طبیبان دست دواؤں دھوتے
کون غریباں دے دُکھ دُکھدا ہو بیزار کھڑوتے

اخیرلی سطر ویکھو۔ شاعر پیر پیرتے محنتیاں مزدوراں دیاں اوکڑاں
نوں ساہمنے کریندا اے، وسیب دے اندر وگیاں میل بندی دیاں لیکاں ول
ساڈا دھیان کراون لئی۔ حکیم طبیبان اپنی کاروائی تے پوری کیتی اے پر
”کون غریباں دے دُکھ دُکھدا ہو بیزار کھڑوتے“ توں ایہہ سہی تھیا اے جو
اوہناں دے اندر ماڑیاں ولوں اک وتھ اے جیہڑی بیزاری بن کے ظاہر ہو
جاندی اے۔ اوہناں دی ساری کارگداری ”دارو کرو غریباں“ توں ٹری اے
تے ”کون غریباں دے دُکھ دُکھدا“ تے آن مکی اے۔ اخیرلی سطر ایہہ وی
دیندی اے جو دُکھ دی اصل جڑ (میل بندی) دسدی تے حاکماں نوں وی
اے تے طبیبان ورگے وچولے میلیاں نوں وی پراوہ لہنوں گجھ ہو رہا بنا
ویکھدے وکھیندے نیں۔ سچے نیں اوہ وی۔ اپنی جڑ آپ تے نہیں نہ پٹن
کھلو جانا اوہناں، بیا تقریریں جو پئے آکھن توڑے۔ (فرہاد دے پیوکول
ایہناں طبیبان دی فیس جو گے پیسے وی نہیں ہونے۔)

بھی فرہاد لیا پھڑ بانہوں عاجز باپ نمانے
لے کے پاس گیا علماواں دُکھیے درد رنجانے
جا فریاد کیتی دل گھائل پاس اوہناں علماواں
آکھی حال حقیقت اگلی سوز جیویں فقراواں

توڑی آس طبیبان کولوں پاس تساڈے آیا
 ویکھو حال جے ایس نوں ہووے دیو پری دا سایہ
 زاہد لوک بزرگ پرانے بیٹھے وچ مستیں
 دہ دہ سیر جیہناں دی تسہی بھرے صندوق توپتیں
 پر اک مرد اجیہے آہے صادق صدق اوہناں دے
 ساری عمر مستیوں باہر پیر نہ پئے جیہناں دے
 موہری دار سیریں دستاراں سبز پیراہن خاصے
 صورتِ نضر کتاباں بغلیں دست سنہری عاصے
 اک توں اک زیادہ صاحب علم عقل وچ آہے
 پر فرہاد ولوں ہن ہاشم ویکھ جیویں رب چاہے
 کیتی نظر بزرگاں اُس ول سخت احوال ڈٹھو نہیں
 چونکا ڈاہ وضو کر تازے بیٹھ تعویذ لکھیو نہیں
 جھاڑیں زور پیا چوٹرفیں کامل دھوپ ڈھکھائے
 گردے لوک تماشے کارن کاگ سرائیں آئے

ایہہ تصویر اُچھا آکھدی اے سانوں: لئو ایویں آکھدا اے لوک علماواں
 دا اندر ہور ہوندا اے تے باہر ہور۔ ویکھو ہے کوئی فرق۔ جو باہروں دسیندے
 نہیں اندروں وی اوہو نہیں۔ ایہہ دہ دہ سیر تسبیاں، تویتاں بھرے صندوق،
 ایہو ای زہد اے ایہناں دا۔ اندر لا بھرم ای خلقت نوں بھرماون باہر آیا اے
 دہ دہ سیر دیاں تسبیاں تے تویتاں بھرے صندوق بن کے۔ ”پر اک مرد اجیہے

آہے صادق صدق اوہناں دے، توں جاپیا اے کوئی نکھیر ہوون لگا اے
 درشنی زاہداں وچ تے سچے سچے علم والیاں وچ۔ پر نال ای سر تے موہری
 دار دستاراں کچھ کتاباں تے ہتھ سنہری عاصے بن دیا اے ایہناں دا صادق
 صدق۔ مسیتوں باہر پیر کڈھ کے خلق دی ورتی نال گھسڑ لہڑ کے موہری دار
 دستاراں تے خاصیاں سبز پیراہناں دا کیہ بندا۔ مسیجیل علم زہد وی استنبول
 شاہی دا انگ ای اے۔ ان گنت فوجاں میل تانگھ دے چورنوں باہروں
 روکن لئی نیں تے ایہہ عالم بزرگ اوہنوں اندروں کڈھن لئی نیں، لیہوں
 اکھڑ دیاں جیناں نوں مڑ لیہے لاکے ورتیندے ورتارے نال رساوں لئی۔

دیکھو اتھے کاگ مڑ آئے جے۔ لوک ہوکے۔ سرائیں کاگ آوندے
 نیں مسافراں دا بچیا نکر بھورا چکن۔ پر لوک سرت اوہناں نوں ہو ر کم دے
 دیندی اے۔ اوہ باہروں آوندے او بھڑ انوکھے دی دس پاوندے نیں۔ سرائیں
 وچ باہریاں دی آونی ہر ویلے رہندی اے سو کاگاں دا گھیرا وی رہنا ہو یا
 او تھے۔ پر اج اکو آونی تے ڈھکے نیں ایہہ کاگ۔ او سے عشق چور دی۔ اوس
 او بھڑ انوکھے دے سونہے اج ویکھن آئے نیں کیوں کڈھیندے نیں علماواں
 دے کھیکھن اوہنوں استنبول شاہی دی سرائوں۔ ایہناں کاگاں دے اپنے
 اندر وی تھاں ہے اوس چور دے لگن دی۔ فرہاد دا اندر ایہناں دا اپنا اندر
 ای اے۔

اک فرہاد برہوں دا زخمی تیر جگر وچ رڑکے
 دوجا پئے بلا ملانے قلم دواتاں پھڑکے

کر تدبیر رہے سبھ علمی پڑھ پڑھ علم کتاباں
 ثابت کون کرے پھر مڑ کے جلیاں سخت کباباں
 اگے جان آہی فرہادے جان عشق وچ ہاری
 مگروں ہور جہانی غوغا عقل ودھیری ماری
 سی فرہاد جنونی وحشی مگروں ڈھول وجایا
 اگے یار دیوانہ آہا بُھوت پچھوں چڑایا
 پگڑی لاہ سٹی کر لیراں نال زمیں پکائی
 ٹٹھا ننگ نموس جہانی جھاڑ لئی سر پائی
 جاں ایہہ حال ڈٹھا علماواں کھسکے نال بہانے
 اک اٹھ کرن گئے استنبجے اکناں پڑھے دوگانے

علمائی دے جھاڑے تویت اندروں باہر تے کڈھیندے نیں فرہاد دے
 جن نوں پر ہور تگڑا تے اُن جھک کر کے، ایڈا جو علمائی آپ ڈر لگی اے
 استنجیاں دوگانیاں پچھے۔ ایہو نویں آونی اے جو کاگاں گھکائی اے۔ کاگاں
 وچ ہاشم شاہ ورگے لوک ریتل جوڑک ۱ وی نیں۔

جاں فرہاد ولوں پیو تائیں رہی امید نہ کائی
 او سے رات مویا دن دوجے بیت گئی سر آئی
 باپ زنجیر آہا فرہادے نہ سی خیال چھوڑیندا
 بیٹھے نال رہے نت بیٹھا پھر دے نال پھریندا

1- جوڑک = شاعر۔

بھی بے قید نکھسما ہويا وارث کوئی نہ والی
 درد منداں دی چال قدیمی بھی فرہاد سنبھالی
 دوست یار قدیمی جیہڑے کرن مذاخاں سوئی
 جتھے رات پوے ڈگ رہندا تھاں مکان نہ کوئی
 ڈلھے نین غبار جُونی کھولے واگ ویوگی
 نوری رنگ کرنگوں آہیں تار وَبے جیوں جوگی
 روندا زوروزور دیوانہ وحشی حال پیراگی
 دل وچ آتش عشقے والی رہے ہمیشہ جاگی
 شیریں آب حیات ڈھونڈیندا گھائل جان پیاسی
 زڑہ ہوش آرام نہ تِس نوں برہوں بہت اُداسی
 چھلی گئی گواتی اُس تھوں خوبی تے وڈیائی
 بھی فرہاد نشانہ بنیا تیر انداز لوکائی
 دل دے باجھوں ہور کتے ول ویر پریت نہ راکھے
 اپنے پیرِ پیا جس کس دا شوق ہووے سوئی آکھے
 گھائل عاشق وہم خیالے ہر دم پھرے نراسا
 جدوں دیوانہ آہیں مارے کرے لوکائی ہاسا
 چھیرن کرن مذاخاں لڑکے اوہا ورد بنایا
 تیویں مرد وڑے جس ویڑھے کہن دیوانہ آیا
 دل وچ سوز کباب کلیجہ رہے ڈکھی من مارے

سولی جان اتیت عشق دا پھٹر سدا تپ دھارے
 رتوں رووے ہنجوں دھووے خاک سرے وچ پاوے
 دے ارام نہ راتیں نیندر گجھ نہ پیوے کھاوے
 جو گجھ لوکیں کرن ملامت ذرا نہ اوس نوں جانے
 غیرت مان نہ رکھدے ہرگز دکھینے درد رنجانے

باپ فرہاد دا اوہ تپکھلا وجود اے جو استنبول دی حاکی دا سا جیا اے تے
 اوہدے ویترے ورتارے اندر ای جیوں سکدا اے۔ جیویں جیویں فرہاد اوس
 ورتاریوں نکلی جاندا اے، اوہدا ایہہ تپکھو کا وجود وی مکدا ویندا اے۔ ایہہ
 وجود زنجیر آہی فرہاد دی سرت کرت نوں بیٹرکے حاکی دی لیہے ٹورن والی۔
 زنجیر تھو گھدی اے فرہاد۔ ہن اوہ بے قید اے۔ اوہدا کوئی لاگ نہیں کسے
 ویہاری سوچ ایل نال۔ ایسے لئی بیراگی تے ویوگی دے ناں آئے نیں
 اوہدے واسطے۔ ویوگی و جوگی ہے، اجوڑ۔ بیراگی نوں ویہار دتے راگ
 (جذبے) ڈر وہم دکھ سکھ پوہندے ای کوئی نہیں۔ استنبول شہر وچ اوہ وحشی
 اے۔ ایس شہر نے آپنیاں وایاں نوں جو لک جھکھلائے نیں ہزاراں
 ورہیاں دی رہتل راہیں، فرہاد اصلوں کورا تھی گیا اے اوہناں کنوں۔ پر
 اپنے ایسے بے راگ تے وحش پاروں ای اوہ جویا اے اپنے تے ست نال،
 قدرت نال۔ ایہو جوت نور اے اوہدے رنگ دا۔ توڑے اوہدا سریر گرنگ
 اے، ہڈیاں دا ڈھچر، کیونجو اوس ویہاری رزق چھڈ دتا اے۔ تے ایہہ گرنگ
 جوگی دا اکتارا بن گیا جیہدے وچوں آہیں دا انہد ناد پیا سنندا اے۔

اوہدے سریر دا ”گرنگ“ ای اوہدا ٹوری رنگ اے، ویہاری رت جو نہیں رہی
سریر وچ۔

غیرت تمک غرورت مستی بخشے رب تیہناں نوں
دولت درد نصیب نہ کیتی غفلت ملی جیہناں نوں
لدھا مول گواون غافل سدھے راہ نہ پوندے
ساری رات لنگھاون ستیاں روز لنگھاون بھوندے
گھاٹا نفع جگت دا ڈٹھا سہی ایہا گل کیتی
شہوت نیندر نعمت کھاون کھا کھا کرن پلیتی
پُر کر شکم طعام زیادہ چرب نوالے کھاون
غافل قلب سیاہی چربی غفلت کار کماون
ہسن کھیڈن کرن مذاخاں شوق تیہناں نوں بھاوے
بھر کے پیٹ اناجوں دل پر چربی غیر جماوے
دو دن پیٹ اناجوں بے کر رہے کسے دا اونا
شہوت نیند نہ آوے اس نوں ذرا نہ بھاوے گونا
زبان درازی گلاں کردے شیخ بزرگ کہاون
جتھے راگ تماشا ہووے دوڑ اُتھائیں جاون
شیطاں وانگر رانن لوکاں خادم طالب کردے
روز قیامت یاد نہ آوے نہیں خدا تھیں ڈردے
ناقص نیچ نفس دے طالب بنن مشائخ باتیں

کوڈی دام کدوں ہتھ آوے ڈھونڈ ایہو دن راتیں
 چھٹی لاٹ غرورت مغزوں راہوں چا بھلاوے
 عاجز لوک پیدائش رب دی نظر کوئی نہ آوے
 چاموں دام چلاوے کچرک غافل عمر ونجاوے
 ہے سی ہوگ ہمیشہ قائم سو رب چا بھلاوے
 بھلا رب جیہناں دے دل تھیں بھلے اوہ درگاہوں
 ہرگز کسے نہ منزل پونچے چلے او جڑ راہوں
 پونجی عمر ملی ہتھ سفلی قدر نہ اُس دا جانے
 دیون دار بنے جس گل وچ سو گل کرے دھگانے
 اوڑک پیش نہ جاوس کوئی ڈبدا دوہیں سرائیں
 جاں پھر بانہہ نہ پکڑس کوئی آوس قدر تدا میں
 بھلا رب جیہناں دی خاطر یار نہ ہووس کوئی
 ڈھونڈے نام جہانی عقلوں نام نہ رہندا سوئی
 اول آخر ظاہر باطن کھیڈ عشق دی تازی
 بھاویں عشق حقیقی ہووے بھاویں عشق مجازی
 ہاشم عشق سکھالا ناہیں مر کے عاشق تھیندے
 ہر دم جان جگر دا لوہو چلیاں بھر بھر پیندے
 برہوں لکھ تنبیہاں دیندا درد منداں دے تائیں
 جیوں جیوں عاشق کرن پکاراں دیندا عشق سزائیں

جلدے نال عشق دی آتش کردے جان کباباں
 پی کر جام جگر دا لوہو تھیندے مست شراباں
 عاشق بننا سولی چڑھنا ناہیں کار سکھالی
 دنیا اندر ہرگز ناہیں لذت عشقے والی
 عاشق لاہ زنگار دے دا شیشہ صاف کریندے
 پُر صنعت وچوں عاشق صادق ظاہر وصل نہ پیندے
 شیریں وچوں بھی فرہادے سر الہی پایا
 یا ہوئی وچ چربی دل دے تیشہ بدن چلایا
 جاں ڈھی ونج قدرت قادر مجنوں ہويا دیوانہ
 سر الہی آہا لیلی مجنوں کوڑ بہانہ
 کون چکور پتنگ پچارا بلبل کون پچاری
 جاں اوہ یار عشق دے ہوئے جان عشق وچ ہاری
 بادشاہاں دی مجلس اندر وچ امیر فقیراں
 ہر تھاں ذکر اوہناں دا سُننِیس لکھیا صاف ضمیراں

ایہہ لوک کون نہیں جیہناں دی بند ہے ایہہ لہما بیان تے جیہناں دا ٹاکرا
 کرایا گیا اے عاشقاں نال بیان نوں لمیرا کر کے۔ ایہہ اوہ نہیں جیہڑے
 جگت دے گھائے نفعے نوں ای جیون دا سچ سمجھدے نہیں۔ ایس سچ دی سیوا
 وچ سروسر زجھن پاروں ایہناں دے اندر دی ہستی نوں دوجے دا درد نہیں
 پوہندا۔ ایہو درد اصل دولت ہے بندے دی، سانجھ ورتن دا دتا مول جیہنوں

ایہناں گویا ہے۔ ایہناں دی ورتن ایہناں اندروں سانجھے درد والا مول گوا
 کے اوبدی تھاویں غیرت تمک غرورت مستی والا بیاج آن دھریندی اے۔
 ایہہ سارے لکھن نہیں وکھری اجوڑ ہوند دے۔ گھائے نفعے نوں ای جیون دا
 مول بنایا ہے ایہناں۔ ہر جی دا دو بے نال مد پتا اے بھیرا اے۔ گھانا غیرت
 دیندا اے تے نفع غرورت۔ غیرت تے غرورت ای اوہناں دی سرت
 اے۔ اپنے نفعے لئی عاجزاں نوں دبیلدے راندے نہیں ایہہ۔ دبیل کیرے
 ای نہیں جیہناں وچ قدرت اپنا آپ ظاہر کریندی اے۔ اوہناں نوں ایہہ
 ویکھن کیوں۔ غیرت غرورت ویہل دیوے اکھاں نوں تے ویکھن۔ نہ
 ایہناں نوں اوہ دسدے نہیں نہ اپنا آپ۔ بھرے خزانیاں نال وی کوڈی دام
 دی ڈھونڈ وچ رہندیاں نہیں اکھاں۔ غیرت غرورت وچوں چھٹی لاٹ راہ
 دکھیندی نہیں راہ بھلیندی اے۔ ایہہ تاں ہوئے دنیا دار۔ ایہناں دی ٹکر
 تے کون نہیں؟ عاشق، دنیا نابر۔ کھیڈ عشق دی آکو ہر دم تازی، اندر باہر۔
 اپر ٹھپہ مجازی دا لا گھنو توڑے حقیقی دا۔ ایہہ ٹھپے وی خبرے گجھ ٹھپن لئی
 گھڑیجے، میل تانگھ نوں صوف علمائی دے پینتریاں نال ولاون لئی۔ اصل گل
 ہے میل تانگھ دے سچ دا دنیا دے گوڑ نال ٹکراء۔ ایہو عشق ہے۔ پر سکھالا
 نہیں ایہہ۔ ایس ٹکراء وچ مرمر کے ای عاشق بندے نہیں۔ دنیا توں مر
 کے۔ کیونجو دنیا اندر تے سجوگ والی لذت ہے ای نہیں۔ وجوگ ای وجوگ
 اے۔ عاشق پر صنعت ہوندے نہیں۔ باریک عقل والے۔ دل توں وجوگ دا
 زنگار صاف کریندے نہیں تے دنیا داری وصل دی شراب نہیں پیندے۔ اصل

سِر الہی، قُدرت دا بھیت، ایہو ہے۔ عاشقاں دے قصے، شیریں فرہاد دے
 لیلیٰ مجنوں دے، ایسے بھیت دی کتھا نہیں۔ چکور پتنگ بلببل والیاں رمزاں
 وی ایسے بھیت دیاں نہیں۔ صاف ضمیراں والیاں ایہہ گلاں لکھیاں تے ہر
 مجلس وچ اوہناں دا ای ذکر اے، کیہ بادشاہاں امیراں دی کیہ فقیراں دی۔
 پر ایہہ تقریری نتارا وی ہاشم شاہ ہوراں دا اوویں ای تھڑے تھڑے
 ارتھ دے کے سُنیراں نوں بھلیں پاسکدا اے جیویں دنیا دار علماواں دا کیتا
 ویروا۔ ایہو تے کریندیاں آئیاں نہیں مجلساں بادشاہاں امیراں دیاں تے
 اوہناں دا ای رنگ فقیراں دیاں مجلساں نوں وی چڑھدا گیا اے۔ خبرے
 ایہہ فقیر مجلساں وی امیر مجلساں دے فنڈ وچوں ای لگدیاں رہیاں نہیں،
 ایسے لئی جُو کے اک ہو گئیاں نہیں ہاشم شاہ ہوراں دی تقریر وچ۔

لوک قصہ کاری وچ قصیاں آپ وچ آ کے گھٹ ای گل کریندا اے۔
 گل قصے دے پاتر ای کریندے نہیں۔ قصیاں سگوں آپ پاتر ہو قصے وچ
 لہندا اے کہیں واریں۔ شاعر جو آ کھنا اے اوہ قصے دی آکھنی وچ پاتراں
 دی کرنی وچ بولدا اے۔ سدھی تقریر بن کے نہیں کرنی ورتنی دا رنگ بن
 کے۔ شیریں فرہاد دا قصہ ہاشم شاہ ہوراں آندا اے فارسیوں۔ فارسی مثنوی
 ریت وچ گھلا بیان وی آوندا اے۔ کتھا دے نال اوہدا ویروا وی آوندا
 اے۔ بعضے ویلے کتھا آپ ای ویروا بن ویندی اے۔ ایہدا کارن تے فارسی
 مثنوی دی وار وچ اے۔ جیہناں امرواں دربارواناں واسطے لکھیندیاں آہیاں
 ایہہ مثنویاں، تے جیہناں نال بہہ کھیہہ کے لکھیندیاں آہیاں اوہناں دے

آہر دا انگ آہن تقریراں تفسیراں تاویلاں۔ اوہناں دا لوک رنگ نال واہ
 ڈراڈا ای ہا۔ اوہ لوک رنگ نوں اپنے آہر لئی ورتدے آہے اوہدا ڈنگ کڈھ
 کے۔ سہل طریقہ ڈنگ کڈھن دا ہے کتھ اُتے اپنا بیان مڑھ کے اوہنوں چُپ
 کراون، چُپ کرا کے اپنے مطلب دی لیسے لاون۔ ہُن فرہاد نال جیہڑی
 علماواں حکیمان حاکماں قصے وچ کیتی اے اوہو ہتھیری اے اوہناں دا اندر
 کھول وکھاون لئی۔ ہُنے اسیں جو مسیتے ویکھ آئے آں ہاشم شاہ دے نال،
 ایس بیان نے اوہدے وچ کوئی وادھا نہیں کیتا۔ اتنچے دوگانے لئی اُٹھ نسے
 بزرگاں نوں ویکھ کے جو ساڈے اندر اُتیا ہے اوہ ایس بیان دی عدالتی
 کاروائی نے سانوں بھلا دتا اے۔ ہُن اسیں اوہناں نوں ملزم بنے کھلوتے
 ویکھنے آں اپنے وکیل دے جوابی بیان دی اڈیک وچ۔ مطباں مسیتاں
 بزاراں وچ فرہاد دی اکھ راہیں اسیں استنبول شاہی و بیہار نوں ورتیندا ویکھیا
 اے۔ عالم حکیم تے بزاراں والے ایس و بیہار دا انگ نیں، اوہ ایہناں نوں
 چلیندا ہے تے ایہہ اوہنوں۔ پر ایس عدالتی تقریر وچوں ایہہ وی سہی کر
 سکدے نیں سُنیر جو و بیہار تے ٹھیک اے، قصور ایہناں گجھ لوکاں دا اے
 جیہڑے غفلت دا شکار ہو کے خود غرض ہو گئے تے اپنا فرض بھل گئے۔
 ایہناں نوں ایہناں دے کیتے دی سزا سنا دتی و نچے تے ایہناں دی تھاویں
 گجھ نیک نیت لوک لا دتے و نجن، تاں سبھ گجھ ٹھیک ٹھاک تھی سکدا اے
 دناں وچ۔ ایہہ گل بھلیکھے پاونی ہے۔ مل و بیہار تے بنیا ای لوکاں نوں غرض
 پال بناون لئی ہے تے بنا کے ای چلدا اے۔ غرض تے مکدی اے تاں بے

مَل وِیہار مُڈھوں پٹیجسے پُورا، سنے اپنی حاکی تے اپنی ورتن دے سنے
اپنے دتے چچ کچ دے سمجھ بے سمجھی دے۔ تے نواں وِیہار بِنیجسے سانجھ
ورتن تے سانجھ وسن دا۔

وِیکھو کرا دتی اے نا ہاشم شاہ ہوراں دی عدالتی تقریر نے ساڈے کولوں
جوابی تقریر۔ اُپا ایہو اے جو فرہاد دے نال ای ریپے۔ تے ہاشم شاہ ہوراں
نوں وی نال ای رکھیے۔

ہاشم شاہ ہوریں ٹر پئے نیں ساڈے نال۔ آہندے نیں پیا گل تُساں
ٹھیک کیتی اے پر مینوں جو تُساں لوک ریت وچ گنیا اے تے ایہہ تُساں نہ
پُچھیا جو میں ایہہ جیہڑا بیان لکھیا اے ایہہ لکھیا کیوں۔ وار دی گل تے
کریندے اوتسیں پیر پیر تے۔ مینڈے ویلے دی وار وی گولونا۔ جیہنوں
فارسی ریت آہندے اوتسیں اوہدا بھارتے خَلقت اُتے تدو کنا ای اے
جدو کئی فارسی والیاں دی حاکی اتھے آئی۔ پر ایہہ بھار ودھیا جدوں مدرسے
پئے پنڈ پنڈ وچ تے مدرسیاں دے پڑھے سرکاری عہدیاں تے بہن لگے۔
لوک ریت والیاں نوں وی ایہہ بھار جاپیا، اپنے تے وی تے اپنیاں
سُنمیراں تے وی۔ اوہناں آہر کیتا ایس بھار نوں لاہون دا۔ ایویں نہیں
پھیرا پوایا رانجھے دا وارث شاہ نے مسیت مدرسے تے پورا نصاب اوہنوں
کھول وکھایا جیہدے وچوں جدوں

کوئی بھل کے عین دا غین واپن ملاں چند کڈھن نال کڑکیاں دے
وارث شاہ نوں پتہ ہا جو فارسی ریت دا بھارتے اصلوں شاہی وِیہار دا

بھار اے۔ تے ایہہ لہنا اے تاں جدوں ہیراں رانجھیاں نواں ویہار وسایا۔
 وارث ڈٹھے وی ہیراں رانجھے آوندے پر اوہناں مگر چڑھیندے کیدو وی
 ڈٹھے۔ مینوں ہوش اے جدوں راہک کیرے اُٹھے مغل شاہی ویہار نوں
 اُتھلن۔ پر ہولی ہولی مالک جٹالی دے ڈھائے چڑھدی گئی ایہہ اُتھل لہر
 تے مالک جٹالی آپ شاہی تھی گئی۔ متاں ایس پاروں جو لہر والیاں مل نوں
 مڈھوں مکاون تے پوری سانجھ ورتن بناون والا مول نشانہ موہرے نہ رکھیا۔
 نویں راجکار آپ تے مدرسیاں دے پڑھے نہ آہے، فارسی جانڈے کوئی نہ
 آہے، پر اوہناں فارسی دے رعب داب نال ای اپنے راج نوں پان
 چاڑھی۔ سو فارسی نوں مونہہ مارن ای عقل علم دا دین دنیا وچ ودھن پھلن دا
 وسیلہ بنیا رہا۔ جیویں تہاں اپنے ویلے اردو انگریزی نوں مونہہ مار کے مونہہ
 دکھالن جوگے ہوئے او۔ سو میں سوچیا فارسی مثنویاں دی مار پٹھ آئیاں نوں
 فارسی مثنوی دے اندروں اوہدا اُلٹا پڑھاؤ۔ فارسی قصہ تے بادشاہی عشق دا
 قصہ ہا۔ فرہاد نوں تے بادشاہی عشق دی جھونڈی مُشک نوں رقیبسی دا تڑکا
 لاون لئی پھڑ آندا نظامی نے لوک ریت وچوں۔ میں تے پڑھ پختیاں تے
 پاء پڑھیاں دیاں ہیراں توں فردوسی نظامی خسرو والے شاہی عشق مُشک دا
 نشہ جھاڑ کے اوہناں نوں مزورے کیرے عشق دی گل سناون دا حیلہ کیتا۔
 تانجو اوہناں نوں ہتھ دی کارتے دل دی لگی دا جوڑ دے۔ تے پتہ لگے نیں
 جو ایہہ جوڑ مل ویہار دا تروڑ کیوں بند اے۔

ٹھیک اے گل تہاڈی۔ جیہنوں تہیں عدالتی تقریر آہندے او مینڈی، اوہ

وی فارسی مثنوی دی ریتوں ای آئی اے۔ پر فردوسی نظامی خسرو کیوں نہ لائی
 ایہہ عدالت۔ کیوں لاوندے۔ اوہ تے آپ شاہی عدالتاں وچ بہہ کے
 شاہی عدل دا کھوہ کھٹیا پئے کھاندے آہے۔ میں ایہہ تقریری رنگ بنایا فارسی
 ماریاں نوں گل سمجھاؤن لئی۔ لوک ریت والی رمز سینتر دی سار جو گوا بیٹھے
 آہے اوہ۔ فارسی قصے والا عشق بادشاہاں امیراں دی شان شوکت کولوں وکھرا
 نہیں اوہدا ای انگ رنگ اے۔ میں ویروا کر کے وکھ کیتا اے قدرتی عشق
 نوں حاکماں منافعے خوراں تے اوہناں دیاں علماواں شیخ مشائخاں دی سوچنی
 کرنی کولوں۔ اصل عشق جیہڑا عاجزاں کیریاں ہتھلاں وچ قدرت دا نشان
 بن کے ظاہر تھیندا اے اوہناں نوں نفعے گھائے والے وجوگے نیندر مارے
 ویہار دے ساہنے کھلو جاؤن دا اوہنوں ڈھاؤن لئی سولی قبولن دا ہیا دیندا
 اے۔ میں فارسی روڑھ وچ رُڑھیاں نوں وکھالیا ایہہ ویروے والا ٹانگ متے
 اپنی لوک ریت والا کنڈھا دس ای پوے نیں۔

ٹھیک اے گل تہاڈی۔ ایہہ گلاں تے نت کریندی اے لوک ریت پر
 کریندی قصے دی کھیڈ راہیں اے کھیڈ روک کے اجیہے تقریری بیان جھاڑن
 نہیں کھلو جاندی۔ بیان تے آپ غیرت غرورت اے۔ سو مینڈے ایس
 ویروے نوں تسیں خلاصہ ای سمجھو قصے دا بھاویں ہو یا گتھاں اے ایہہ
 خلاصہ۔ جیہنوں مل ویہار آہندے او ایس اوہنوں دُنیا لکھدے ساں، جگ
 جگت سنسار جہان وی۔ ”جہانی“ لفظ کہیں واری سُن بیٹھے او تساں قصے
 وچ۔ ایہہ اوہو ”ویہاری“ اے تہاڈے والا۔ دو دھراں ہوندیاں نیں دُنیا

وچ۔ اک دنیا نوں چلاون والے نفعے گھائے دا تانا تن کے آپ وچ
 پھسن والے تے دو بے عاشق، دنیا نوں بدلن والے۔ میں دوئے دھراں
 نثار کے آہو ساہنے کیتیاں نیں ویروے نال۔ مدرسیاں دی پڑھائی پلے پنھ
 کے قاضی مفتی صاحب مصاحب بنن ٹریاں نوں موڑن دا چارا ای ہا ایہہ۔
 پر پیا ویکھیا جے رعب درباری فارسی ریت دا۔ مینڈے مگروں محمد بخش
 ورگے ساؤ گئی نے آ کے کیویں جوکھیا مینڈے لکھے نوں:

پک شیریں فرہادے والی گل وٹاء سُنائیوس
 عام خلق تھیں سُنئی سُنائی چا تصنیف بنائیوس
 حضرت خسرو شیخ نظامی دسدے ہور کتابیں
 ہاشم نے کجھ ہور سُنائی نہیں روا حسابیں
 یا اوہ ہور ہويا کوئی ہاشم ہاشم شاہ نہ ہويا
 یا اُس شیریں خسرو والا معلم راز نہ ہويا
 خیر اُس درد بیان کرن دا آہا مطلب سارا
 ڈھونڈ روایت گُوڑی سچی کرنا سی ایہہ کارا
 مُتقدِ میناں دے فرمائے بھنگ نہ پوے پیارے
 سُنئی سُنائی اوس بھی آکھی کیہ اوس دوس بچارے

استھے لفظ ”تصنیف“ لکھت نوں جیہڑی گُرسی تے پیا بہالدا اے اُتھاں
 عام خلق تھیں سُنئی سُنائی نوں بار نہیں۔ ایہہ گُرسی اوہناں مُتقدِ میناں دیاں
 گُریاں دے نال ای ڈاہی گئی اے جیہناں دے فرمائے وچ عام خلق تھیں

سُنی سُنائی بھنگ نہیں پاسکدی۔ خبرے ایسے گُرسی دی موہ وِچ ای گُروں
 آون والے ”پنجاب زمیں دے شاعر دانش والے“ خلق دی بولی کنوں ای
 پلہ چھڈا گئے۔ اگے سُنو۔

اکھے جے ایہہ قصہ ہاشم شاہ ای لکھیا تاں اوہ حضرت خسرو تے شیخ
 نظامی دے کتابیں دتے توں ہٹ گیا۔ ایہہ گل حسابیں روا نہیں۔ اصولیں
 ناجائز اے۔ تے یا ایہہ قصہ ہاشم شاہ لکھیا ای نہیں اوہ کوئی ہور ہاشم ہا۔
 جانے ایہہ قصہ لکھن ویلے ہاشم شاہ کوئی ہور ہو بیٹھا ہا اپنا فارسی پوج آپا
 چھڈ کے۔ عام خلق تھیں سُنی سُنائی نوں تصنیف بنا کے اپنی شاہی گوا بیٹھا ہا۔
 کون دسیندا محمد بخش ہوراں نوں میاں جی آہو، اوس ہور ہوئے ہاشم ای لکھیا
 ہا ایہہ قصہ تہاڈے ہتھ کھولن لئی جیہڑے تسیں مُتقدِ میناں دی کچھری بنھی
 بیٹھے او۔ ایس مُتقدِ مین پوجا راہیں تساں پرانی فارسی وان جاگیر وال شاہی دا
 آدر پئے سوار دے اونویں انگریز راس وال شاہی دا آدر بھندن لئی۔ پر
 پُرانیاں شاہیاں دے وابجے وجاون نال نویاں شاہیاں تڑھدیاں نہیں میاں
 جی، سگوں پکیریاں تھیندیاں جے۔

جیہڑے چن چاڑھے اگوں پُرانیاں شاہیاں نال اپنی شناخت گنڈھن
 والیاں اوہ تے میاں محمد بخش ڈٹھے کوئی نہ۔ پر بیباکساں تے ڈٹھے اوہ چن
 تے خبرے اوہناں دی اٹھی لوئے آپنا آپا ٹولدیاں ای تہانوں لبھا مینڈا
 قصہ۔

لوج آہندے سو۔ مینڈی عدالتی تقریر نے تہانوں وی عدالتے لیا

کھہاریا تے تہاڈی جوانی تقریر نے ایہہ پڑ جوانی تقریر کروائی مینڈے
کولوں۔

آؤ چلے فرہاد دے نال۔

سی فرہاد بیمار عشق دا گھائل نین گلابی
بھر بھر جام پویندا غم دے اٹھے پہر شرابی
ڈھٹھی روح اُجاڑے وسدا کتے آرام نہ آوے
اُٹھے شوق دلوں جس ول دا جاوے بھی مڑ آوے
پھر دے شہر پوے سر پیریں راہوں گرد غبارے
دھوندا نال ہنجوں دے چشماں برن ابر بہارے
جاں اوہ زور کریندی آتش کہندا نال زہیری
کہی تلخ ہوئی زندگانی شوق تیرے وچ شیریں
شیریں شوق دیوانہ آہا چھوڑے خویش قبیلے
تینوں مہر نہ آوے شیریں ویکھ اساڈے حیلے
سُنیں کوک اساڈی جے پل ویکھیں حال اساڈا
شیریں آب حیات اڈیکے پیا شہید تساڈا
اوہا نظر جھروکے والی بھورا دینیں اسائیں
ملسی آب حیات مویاں نوں دیوگ دُعا تسانیں
تیرے شوق پچھے جند ہاری جتنا خویش قبیلہ
بھی توں حال نہ ویکھیں میرا کون اٹھاواں حیلہ

پھیر خیال اٹھے اس طرفوں ہور کتے ول جائے
 کیوں فرہاد پوادا کیتا نچ جنیندی مائے
 ایہناں دُکھاں درداں کارن کیوں مائے تڈھ جایا
 گڑھتی ویلے تومبا زہری کیوں نہ تڈھ چنگھایا
 ایہو چال ہمیشہ اُس دی خون جگر دا پیوے
 ایویں نال دلیاں مردا نال دلیاں جیوے
 گھائل عاشق لوک خیالی¹ ہس ہس کرن بکھیڑے
 نال دلیاں ہتے رووے نال دلیاں جھیرے
 مطلب غرض نہ آہی اس نوں نال جگت دے کوئی
 آہی طلب دلوں جس ول دی پھرے ڈھونڈیندا سوئی
 جے کوئی بات شیریں دی کردا اوس ول دھیان کریندا
 اوتھے مونہوں بولیندا اوس نوں چھیڑ سوال گریندا²
 کیوں کر کہی سنی کس طرفوں ذرا سناؤ اسانوں
 جے رب سنے دعا اساڈی دیسی اجر تسانوں
 چرک بات شیریں دی سندا بہت خوشی خوش ہوندا
 کر کر یاد پچھوں اوس گل نوں نال دُکھاں بہہ روندنا
 اوس نوں شوق جو کوئی ہر دم کر کر بات سناوے

1- کھیالی = 1) خیالے پے جاون والے - 2) کھیالی، کھیل تماشا بناون والے -

2- گریندا = بھیج کے نرم ہو جاندا -

ہاشم سمجھ غریباں خاطر اتنی کون اٹھاوے
 دوجا بادشاہاں دا دل وچ خوف سبھے جگ ڈردا
 عاجز زوراوراں دی کہو توں بات کوئی کد کردا
 فرہاد نوں شوق شیریں دے محل ول کھڑدا اے پر اوہ جا کے مُرد آوندا
 اے۔ استنبول شہر دے دُھول گھٹے نوں روکے دھوندا اے۔ اوہدا روون بہار
 دا مینہہ اے ایس اوڑ ماری وسوں لئی۔ پر ہور لوک، خیالے پے جاون والے،
 دنیا دا سکھایا کھیال کھیڈن والے اوہدے اُتے ہسیندے نیں، بکھیڑے
 کریندے نیں۔ بکھیڑے وچ ای شیریں دی گل وی کریندے نیں پر بہوں
 نہیں ودھیندے ایہہ گل۔ اک تے آپ غریب دوجا باتشاہ دا خوف۔ سارا
 جگ ڈردا اے۔ زوراوراں دی گل مونہوں کڈھن دا حوصلہ نہیں ماڑیاں نوں۔
 پر ایہہ کیہ گل ہوئی۔ ایہہ لوک آپ غریب نیں پر اک غریب لئی گل کرن
 دی کھیچل کرن نوں وی تیار نہیں۔ جا پدا اے اتھے غریبی دیاں پرتاں
 دی گل پئی ہوندی اے۔ استنبول شہر وچ غریب کاریگر وی نیں دھاڑی دار
 پانڈی وی، چھابے ریڑھی والے وی، منگ پن کے چوری چکاری کر کے
 گزارہ کرن والے وی۔ گھیبہ کھار وی نال اے ساریاں دے، زوراوراں دا
 ڈر وی، بے وساہی وی۔ تے فرہاد ہویا غریباں دا غریب، ہر رنگ دے
 کموں کاروں باہر، اوہدے لئی ایتنا وی کون کرے۔ اوہدے نال تے چھیڑ
 بکھیڑ ای تھی سکدی اے سو تھیندی اے پئی۔ پر فرہاد نوں نہیں پوہندی۔
 جتھے شیریں دی گل ہووے اوہ سہج سہانیں اوہدے بارے سوال چھیڑدا اے

تے گریندا اے، پھج کے نرم تھی ویندا اے۔ رشی وٹن لئی سن نوں گریندے
نیں۔ فرہاد دے اندر لاسرژ ایسے نرم ہوون دا ہی سٹہ ہے۔

چوری بات لگی ایہہ تڑنے استنبول شہر وچ
تیویں مرد غریب تو نگر کرن کہانی گھر وچ
تڑدی تڑدی بات شہر وچ چمکی ذرا ودھیرے
اک تھوں بات دُوئے تک پونہچی اوس تھوں گئی اگیرے
دولت مند وزیراں سُنیا پونہچی پاس امیراں
رل کے چار بہن جس جاگہ کرن ایہو تدبیراں
جیوں جیوں بہت دیہاڑے گذرن تیوں تیوں چرچا سوائی
قسمت کھیڈ مچائی ہاشم کس بدھ رہے مٹائی
اوڑک باپ عزیز شیریں دے پاس حقیقت ورتی
سُن کے بہت ہويا شرمندہ و بیہل نہ دیوے دھرتی
آہا شاہ عدالت والا خوف خدایوں ڈردا
دنیا خواب خیالی بدلے ظلم نہ آہا کردا
چکھیا شاہ امیراں کولوں کیہہ تدبیر کرائیں
اچن چیت جہانی شہرت ایہہ کیہ بنی اسائیں
کرو دلیل عقل دی کوئی دل دی گرم دُکانوں
جس وچ ظلم نہ ہووے دوجا رہے حیا جہانوں
جے میں خویش قبیلے ول دی الفت بہت ودھاواں

کہسی کون سیانا مینوں صاحب رب بھلاواں
 سونا وچ سواہ خریدے بنے دیوانہ سوئی
 وقت و ہاوے تاں پچھتاوے کاج نہ سردا کوئی
 دوست یار جہانی جھوٹھے ننگ نموس گڑاواں
 کر کے ظلم کہاڑا اپنے پیریں آپ وگاواں
 بیٹی بال کواری ہوندی کہتے میں نام دھریندا
 ذرا وچار نہ کرنی پیندی چا او سے نوں دیندا
 کرو دلیل عقل دی کوئی کر کے فکر ضروری
 دنیا دین نہ وگڑے کوئی پوے دو طرفی پوری

ایہہ خفیہ رپورٹ نہیں کسے گجھے کارے دی۔ بے ہوندی تے کارا کرن
 والے نوں اوتھے چا دیندے اگلے جتھوں اوہدی دس کسے قصے کہانی وچ وی
 نہ پوندی۔ پر فرہاد دے کمل نے گل توری اے گلی بزاروں تے ہر غریب
 امیر دے گھر اپڑائی اے۔ گل دا ایہہ پیرو پیر پار ای عزیز دے سردا بھار
 بن گیا اے۔ ہن اوہ کیہ کرے جو نہ دین وگڑے نہ دنیا۔ دو طرفی پوری
 پوے۔ ایہہ دو طرفی پوری پاوں ای عزیز دے حاکمی ڈھنگ دا اچیچ اے۔
 ایہو اوہدی عدالت دی تکرڑی اے ساویں۔ ایسے پاروں ای اوہدا سہم ووضو کر
 کے وڑدا اے لوک دیاں دلاں وچ۔ ایسے پاروں اوہ باتشاہ وی اے تے
 ”عزیز“ وی۔ اوہدے کول پوری ٹیم اے علماواں دی شیخاں مشائخاں دی
 جیہنوں اسیں مل آئے آں فرہاد دے نال، جیہڑی کسبی صفائی نال دنیا نوں

دین تے دین نوں دُنیا بنا دیندی اے۔ پر اوہناں دی واری تے پچھوں
 آونی اے پہلوں کوئی منصوبہ تے تجویز بن دو بستیجے جیہدے نال شہرت دا
 لفظ اپنے لوک معنیاں توں مُر سرکاری کتابی معنیاں ول پرتے۔ عزیز نوں
 پتہ اے بندوبستیاں دے دل گرم دُکاناں نیں، تھنک ٹینک ورکشاپ، جتھے
 ایہو جیہیاں دلیلاں ”فکر ضروری“ دی بھٹھی تے ہر ویلے تیار ہوندیاں نیں
 وکن لئی، ناں ناویں تے درجے دے مُل۔ عزیز نوں گھڑک تے گئی جا پدی
 اے جو جیہڑے چور نوں شہر وڑنووں روکن کیتے ایڈے پر بندھ تھیئے فصیلاں
 فوجاں والے اوہ اوڑک اوہدے اپنے گھر نوں ای سنھ لاؤ اے۔ عزیز اک
 بیا وی کارن دسیا اے اپنی بھسوڑی دا۔ بے بیٹی بال کواری ہووے ہا ایانی،
 تے کتے وی اوہدا ساک متھ لواں ہا اگونہا، تے ویلے سر متھے بندے نوں
 چا دیواں ہا۔ اتھے عزیز متے اک ہور وڈیائی وی اپنے ناں لواندا جا پدا اے
 درباریاں کولوں۔ میں جوان دھی نوں اوہدی مرضی پنا کسے نوں کیوں دے
 دیواں۔ بالڑی دا ناواں میں اگدوں نہیں کتے دھرایا جو ایہہ وی دھکا ای
 ہووے ہا۔ کیڈا خیال اے شہنشاہ نوں عورتاں دے حقوق دا۔

پر اک گل عزیز دے مونہوں متے اچیتوں اُکّر نکلی اے ”کواری ہوندی“
 والی۔ کیہ شیریں کواری نہیں کیہ اوہ اپنا بُو ہا کھول بیٹھی ہوئی اے کسے لئی۔
 متے ایس اچیت گل وچ او سے ای بے نشان چور دا ڈر پیا بولیندا اے جیہدا
 گھرا گلی بزاروں ہوندا شاہی محل تے آن پوہتا اے۔ (ہو سکدا اے ایہہ
 عزیز دی بھل نہ ہووے کتاب دیاں سودھکاراں دی ہووے۔ ہاشم شاہ لکھیا

ہووے ”بیٹی بالک وارے ہوندی“ جانے عمروں بالڑی ہوندی، تے کاتباں
 اوہنوں ”بالکواری“ چا بنایا ہووے۔ پرانی کتابت وِچ لفظاں نوں جوڑ وی دتا
 جاندا ہا تھاں بچاون لئی۔ ”می“ ”ے“ دا تے فرق آہا ای نہ۔ سو دھکاراں
 کاتب دا لکھیا نکھیڑیا تاں سہی پر ”بالکواری“ نوں ”بالک وارے“ نہ کیجا
 ”بال کواری“ کر دتا۔ بے نشان چور دا ڈر ”بالک وارے ہوندی“ وِچ وی پیا
 بولیندا اے، سگوں بہتا۔)

رل کے فکر دوڑاون لگے دانشمند پرانے
 پنکھاں باجھ اڈاون پنچھی افلاطون سیانے
 اکنان کہیا علاج ایہو جیہا کر کے زور فکر دا
 دولت جیڈ زنجیر نہ کوئی لوبھ وکھاؤ زر دا
 اکنان ہور داناواں کہیا کر کے زور دوڑائیے
 سولی سار تیاری کر کے اوس نوں پاس لیجائیے
 جھوٹھا شور شرابا کر کے خوف دِلے وِچ پائیے
 اوتھے پھیر نصیحت کریے خونی شکل بنائیے
 توبہ کریں مُردیں ایس راہوں منصب دار کریساں
 جے کر باز نہ آویں ہرگز سولی چا چڑھیاں
 کر کے فکر امیر وزیراں ایہو علاج بتایا
 استنبول شہر دے والی تائیں آکھ سنایا
 کہیا عزیز ایہو گل بہتر کرو کماؤ جلدی

جس پدھ بُجھے جہانی شہرت پچا بُجھاؤ جلدی
 ایہو ڈول وزیراں رل کے گوشے اِکس بنائی
 پردے وچ نہ ظاہر ہوئی سنی نہ عام خُدائی
 سُولی آن دھری اُمرِواں پاس جلاَد بھائے
 دُوجا لعل جواہر مانک موتی کول وچھائے
 دوزخ پاس بہشت داناواں کر سمیان بنایا
 تاں فرہاد نمانا عاجز شہروں پکڑ منگایا
 ملیا دست جلاَدان عاجز حاضر آن کھڑوتا
 سُولی باجھ زبانوں سختی سُولی نال پروتا
 صوبہ دار امیر چوپھیرے حاکم ہفت ہزاری
 نیزہ تیر تفنگ وکھاون کھج کھج پین کٹاری
 آکھن اک گڈاؤ دھرتی تیری لیکھ کراؤ
 دُوجے کہن جلاَدان کولوں سُولی چا چڑھاؤ
 نمک حرام بے ادب اجیہا اُلٹی کھل لہاؤ
 اک اک کہن کینے تائیں آتش وچ جلاؤ
 وچ وچ کہن ذرا ستاؤ ڈرو خدائیوں غضبوں
 بخشو جان کراؤ توبہ نامعقول بے ادبوں
 عاجز لوک دیوانہ آہا مُڑ کے نام نہ لیسے
 دولت چا دیو سبھ ایس نوں جاکتے ول رہی

ایہو کرن وچاراں ہاشم دھکے دین ڈراون
 توبہ ترک کرائی لوڑن جیلے لاکھ اٹھاون
 جاں فرہاد سُنے سبھ جھیرے ثابت ہو کھڑویا
 ڈٹھا طرف سُولی دے ہسیا پھیر ہنجوں بھر رویا
 ہور سوال جواب نہ کیتا سُنن زبانوں ذرہ
 شاہ منصور ہويا اوس ویلے ثابت صدق مقررہ

سرکاری بندوبستیاں لئی ایہہ کم نواں نہیں اوہناں دی دانش پرانی ایسے کم
 وچ لگی آئی اے۔ تے ایسے دا کھٹیا کھانڈی اے۔ اوہناں دی سوچ دیاں
 پنچھیاں دے پر کوئی نہیں۔ سو اوہناں دی اڈاری وی کوئی نہیں۔ اوہناں دی
 سوچ اڈنہار ہے ای نہیں اپنے ای ویڑھے وچ پئی ہوئی اے۔ (تے ایہہ
 ٹوک افلاطون نوں ہووے جیہدی سوچ دے پر اپنے نہیں اوہناں غلاماں
 دی دتی ویہل دے نیں جیہناں دیاں ہڈاں اُتے افلاطون دا وسیب کھلوتا
 ہويا ہا۔)

عزیز دیاں بندوبستی دانشمنداں دی اک دھرنوں لالچ والا علاج تجھیا
 اے دوجی نوں ڈر والا۔ ایہہ دوئے علاج سبج سبھا ای رل کے اک نسخہ
 بنے نیں۔ ایہناں علاجواں نوں لبھن لئی ڈراڈی اڈاری دی لوڑ ای کوئی
 نہیں۔ ایہہ تے گھر وچ حاضر نیں۔ بادشاہی کیہ ہر رنگ دی مل وانی
 ڈرتے لالچ نال ای سردی اے۔ سارے امیر وزیر آپ ایہو نسخہ پی کے
 پلے نیں۔ ایہہ بے پر پنچھی اپنے مونہہ پٹھ پئی چوگ ای چلگدے نیں۔ ڈر

تے لالچ وکھ وکھ جاپدے نیں پر ایہہ اصلوں اک تھوک نیں تے اکٹھے ای ورتیندے نیں۔ عزیز نے تڑت پروانیا اے ایہہ نسخہ کیونجو اوہ آپ ایسے نوں ورت کے ای عزیز بنیا اے۔ سو حکم کیتاس ”کرو کماؤ جلدی“۔ ہے تے حکم تجویز اُتے تڑت عمل کرن دا پر حکم دے اندر وی ڈر لالچ دی جھنڈی ہلدی اے پئی۔ بے کر دیسوتے ہور ناں درجہ کما سونہیں تے اگلا وی گوا سو۔

شہرت لفظ دا لوک مطلب ہُن عزیز لئی چچا بن گیا اے۔ اوہنوں ایہہ ڈھکھنی لگی ہوئی اے جو جیہڑی کاریگر محنت اوہدے قابو وچ رہ کے اوہدیاں محلاں دا سنگار بنی اوہو اج بے قابو تھی کے گلی بازار وچ اوہدا ناں رولن لگی اے۔ پر کیہ کرے، حیلہ اوہدے کول اوہا اے جو صلاحکاراں دسیا اے۔

شاہی منظوری گھن کے بندوبستیئے گوشے بہہ گئے نیں۔ عام لوکانی کولوں لکاون ای شاہی منصوبیاں دے سپھل ہوون دا بھیت سمجھیا جاندا اے۔ منصوبے ہوندے ای عام خدائی نوں کیلن لئی نیں۔ سو جے عام خدائی نوں سونہہ لگ ونجے تاں اوہ متے کوئی داء نہ سوچ کڈھے منصوبے نوں ولاون دا۔ پر ایڈا گجھا منصوبہ ہے کیڈا ننگا۔ سُولی گڈ کے نال ای لعل جواہر وچھا دھرے نیں۔ ڈر لالچ نالو نال۔ ایہو دوزخ بہشت اے جیہدے راہیں ریتل شرع دی نتھ پوا کے مل ویہار دے ہتھ دتی ویندی اے عام خدائی دی ڈور۔ فرہاد نوں آن پروتا نیں سُولی نال۔ گجھ بندوبستیئے ڈراون دا کم کرن لگ پئے نیں گجھ وچ وچ پسماون دا۔ ویکھو بندوبستیاں دے عہدے۔ صوبے دار، منصب دار ہفت ہزاری۔ ایہہ گین کر کے سُنیراں نوں ڈھیندی

مُغل شاہی دے ویلے وچ آن کھلہاردے نیں ہاشم شاہ ہوریں۔ اپنی
چڑھدی جوانی دے ویلے وچ۔ کتھے شاہ عزیز دا ٹھکلیا بدھا استنبول تے کتھے
اٹھارویں صدی دے دوجے ادھے دا لہور، جتھے کمیریاں واہکاں دے نابر
جتھے جُڑ بھوانیاں پئے دیندے نیں دلی تے کابل دیاں شاہیاں نوں۔ پر ایہو
ای بھیت اے متے قصے دی کتھ دا۔ عاجز فرہاد دی منصورى دا رمز روپ۔
پر کتھ دے بھیت نہ شاہ عزیز دے استنبول نال بدھے رہندے نیں نہ ہاشم
شاہ دے لہور نال۔ ایہہ پسر کے اجو کے جگت راسوال جپے نوں وی آن ٹکر دے
نیں پوری دھرتی اُتے، جتھے اجو کے ہفت ہزاری سولیاں گڈ موتی کھلار
کھلوتے نیں منصور تھئے عاجز فرہاداں نوں ورجن لئی۔ منصور نوویں صدی
دے بغدادوں آیا اے کامے میل وچوں۔ اوس اپنے ویلے دی خلیفہ شاہی
موہرے کھلہار یا عاجزاں مزدوراں غلاماں نوں۔ اوہناں نابراں نال اک ہو
کے خالق دا خلق تے خلق دا خالق ہون مانیا تے نشان بنیا ایس اکائی دی
تانگھ دا۔ فرہاد منصور دا میل سولی تے نہیں تھیا۔ تدو کا اے جد فرہاد دا عشق
جاگیا تے پیونوں دسیوس:

زحمت تاپ سراپ نہ مینوں ذات صفات نہ میری
مذہب دین کفر سبھ دھوتے بھائی باپ نہ مائی
جان جہان مکان نہ میرا میں ہاں براء خدائی
اچن چیت نہیں تھیا ایہہ میل۔ پچھے جگاں دی فرہادی گھال گھول ہے۔
پر ایہہ میل تھیندا اپنے ویلے نال اے۔ مقررہ گھڑی تے ای ثابت ثبوت ہو

بتردا اے۔ ہر گھڑی اوہ گھڑی ہو سکتی اے۔

ایہہ فرہادی منصور یا منصور فرہاد سولی ویکھ ہسیا اے پہلوں ، تے وت

رُقا اے۔

ویکھ امیر وزیر تماشا ہوئے بہت حیرانے

ہسن روون کیہا ایس ویلے سچ کہو دیوانے

موتوں روون مقررہ آوے خوشی نہ آوے ماسا

سولی پاس ہسیندا خفتی ایہہ کوہیا ہاسا

بھی فرہاد جواب سُن دا کہیا امیر وزیراں

جیون مرن اساں اک جیہا گھائل دلاں فقیراں

پر میں ویکھ سولی نوں ہسیا خوش ہو بہت حسابوں

خونی عشق قصائی کولوں چھٹھی جان عذابوں

رُقا کر افسوس اجائیں مویا کاٹ نہ کردا

شیریں پاس کھڑووے تاں اوہ ویکھے عاشق مردا

دیوگ روح دعا تائیں میں ایہہ موت قبولی

دھولر کول شیریں دے کھڑکے چا چڑھاؤ سولی

وڈا ہتھ کر گیا اے فرہاد شاہی دانشمنداں نال۔ اوہناں دا عام خُدائی

کولوں لکا کے تیاریا مہا ناک فرہاد دے نکے جیسے کھیلاڑے نال ناس تھی گیا

اے۔ ہسن تے روون دی ریتل کہانیاں والی بھارت انج پائی اے فرہاد جو

سارے گھنڈ پر چنڈ درباری بھولے بال بن گئے نیں۔ اوہ گل کروائی نیں

فرہاد کولوں جیہنوں روکن دا ایڈا منصوبہ بنھ کے لیائے سن۔

جد ایہہ لیا جواب وزیراں مڑ ایہہ بات نہ کیتی
پاس عزیز شہنشاہ کیتی جا جیویں جو بتی
سُن کے ہوش گئے شاہ عادل رہے زبانی قصے
اوکھا روگ لگا ایہہ دل نون دارو کوئی نہ دے
کہیا عزیز نہ آکھو اُس نون ہرگز سُخن زبانون
ہے اوہ عشق مقررہ صادق باہر حرص جہانون
مت گجھ ظلم تعدی کر کے اُس نون کوئی ستاوے
چھٹے آہ اجیہی دل دی چوداں طبق جلاوے
مظلوماں دیاں آہیں پونچن اُپر عرش دوارے
آہ اوہناں دی بھابن آن کے پل وچ پانی ساڑے
ذرا ظلم نہیں گجھ کرنا اُپر ایس دیوانے
نال احسان ہٹاؤ اس نون بھاویں کسے بہانے
سختی ذرا تعدی ہرگز ظلم نہیں گجھ کرنا
جے سے ورھیاں رہے حیاتی اوڑک اک دن مرنا
جس دن رب عدالت بہسی آپ شہنشاہ عالی
پُرسش ہوسی بادشاہاں نون عدل عدالت والی

1- کتاب وچ ایس سطر دا وزن پورا نہیں۔ اسان گجھ سودھ کیتی اے۔ ہو سکدا اے اوہ وی

ٹھیک نہ ہووے۔

دُنیا خاب مسافر خانہ کچرک حکم چلائیے
 کیوں ایہہ خلق پیدائش رب دی کر کے ظلم دکھائیے
 ظالم ظلم کریندا دو دن خلق خدائی لُدا
 مالک ایس ملک دا دیکھے بدلہ کیوں نہ چھندا
 کہیا عزیز امیر وزیراں ایہو سخن زبانوں
 کس نے نال کھڑی ایہہ دُنیا چلدی وار جہانوں
 نال احسان پیار دلا سے آکھو ایس دیوانے
 طرف جھروکے پھرے نہ بھوندا پٹھ محل زانے
 مُڑ مُڑ نام شیریں دا لیندا اُسٹھوں کیوں ہٹاؤ
 چھوڑتے سخت گئی ایہہ آفت نال عقل دے لاہو
 اتنا سخن امیر وزیراں شاہ مونہوں فرمایا
 رل کے عقل دوڑاؤ عاقل لیکھ نہ مٹے مٹایا

بندوبستیاں دی سوچ تے زبان دی ایہہ اچیتی بے وسی ایس شعر وچ
 بولی اے جیماں دی دوہرائی بن کے:

جد ایہہ لیا جواب وزیراں مُڑ کے بات نہ کیتی
 پاس عزیز شہنشاہ کیتی جا جیویں جو بتی
 ”جد ایہہ لیا جواب“ نال بند ہوئے مونہہ ”جا جیویں جو بتی“ وچ گھلے
 نہیں۔ جیم ایویں پھس نکلدے نیں پئے جیویں اکٹھا تھتھلا کے پیا بولدا

1- ”تے“ اساں کولوں پایا اے وزن پورا کرن لئی۔ اصل لفظ متے ہور ہووے۔

اے اُمر اوں دا ایہہ وفد۔ نکلیاں بیاں دی جھپیٹ نے ودھایا اے ایہہ
 تھتھلاء۔ وفد دی تھتھی رپورٹ سُن کے بادشاہ دے ہوش تے گئے ہُن
 اگوں اوہدی گل زبانی قصے نہیں، لوڑیندیاں کتابی گلاں۔ بادشاہ نوں سمجھ آ گئی
 اے۔ ڈر لاچ دی اخیر کروا ڈٹھیوس پر فرہاد نوں نہیں پوہی اوہ۔ سو معاملے
 نوں گھلی سختی نال مُکاون ودھیرے اوکھا تھی گیا اے۔ ہُن اوہ بندوبستیاں
 نوں کوئی ہو رباریک عقلی داء لڑاون دی آکھدا اے۔

’سُن کے ہوش گئے‘ تے ’رہے زبانی قصے‘ وچ پھسیا شاہ عادل کیوں
 ٹوک بن گیا اے شاہی دے پورے اُسر گئے تے۔ اگوں شاہ دیاں ریتل
 کتابی گلاں ہُن تاں زبانی قصے پر ایہناں زبانی قصیاں دے پڑدے پچھے
 اوہ نویں بنی آفت نوں چج نال ٹالن دی ویہل پیا لوڑدا اے۔ شاہ دیاں
 گلاں زبانی قصیاں والی کاروائی تے ہے ای۔ اوہدا شہر ویکھو لکھاں کروڑاں
 دے لشکر ویکھو جیہڑے خلقت دے مونہوں رزق کھوہ کے تیارے سوارے
 گئے نہیں تے وزیراں نوں مت اوہ پیا دیندا اے خدا خوفی دی ظلم تعدی نہ
 کرن دی۔ روز چھپدا اخباری بیان نہیں ایہہ اندروں تھوتھے حاکماں دا؟
 بندوبستیاں نوں پتہ اے لجیہیاں موقعیاں اُتے زبانی قصے ای بھرم رکھیندے
 نہیں۔ شاہ آکھدا اے:

کیوں ایہہ خلق پیدائش رب دی کر کے ظلم دکھائیے

ہاشم شاہ سُنائی کرا بیٹھے نہیں اگے سانوں۔ خلق جو رب دی پیدائش اے،

رب دا ظہور اے، امیراں نوں نظر ای نہیں آوندی۔ عزیز نے ایہہ گل ہاشم

شاہ دی عدالتی تقریر وچوں اڈول ای چا کے اپنی درباری تقریر وچ رکھ گھنی
اے:

عاجز لوگ پیدائش رب دی نظر کوئی نہ آوے
نظر کیوں آوے، ایڈے کچے نہیں امیر۔ رب دا جلوہ ویکھدے اپنا
جلوہ گوا بہن۔ پر آوندی وی اے نظر، ڈر بن کے۔ بادشاہ دی تقریر وچ وی
خلق دے ایس نوں فرہادی ظہور دا ڈر پیا بولدا اے۔

ظالم دریا عشقے والا جنول ٹھاٹھ مریندا
جھاڑی بوٹا تَبہ پل وچ ڈھا فنا کریندا
ہاشم شوق شیریں وچ اُس دا کہو گجھ پیسی ذرہ
دل نوں راہ دلاں وچ آکھن کامل لوک مقررہ
شیریں گرد ہزاراں آہیاں خدمت گار کنیراں
اک دو ہور اوہناں وچ آہیاں محرم راز عزیزاں
خدمت ہور اوہناں دے تائیں ذرا نہ آہی کائی
اوہ پر شیش محل دوالے رکھن نظر دوڑائی
ہر ہر گلی محلے گُوچے رکھن نظر محلوں
ویکھن جو فرہاد بیچارہ نظر پوے رکت و آوں
سی فرہاد طریقہ ایہو شہر ہزاروں پھردے
دو تن وار مقررہ آوے محل شیریں دے گردے
جاں اوہ نظر غلاماں پیندا پھردا جگر کبابی

او سے وقت شیریں شہزادی دیون خبر شتابی
 جاں فرہاد شیریں نون دسدا اٹھدا ڈاہ کلبجے
 روندی ویکھ احوال جن دا چین نہ آوے چھبجے
 رنگ محل شیریں دے گردے جدوں دیوانہ آوے
 باری کھول جھروکے وچوں شیریں نظر ٹکاوے
 بھی فرہاد دیوانہ عاشق پٹھ محل کھڑوندا
 رمزوں نال کرے گفتاراں نمینیں درشن پوندا
 ڈردے پُخل بخیاں کولوں ظاہر کرن نہ گلاں
 بھی فرہاد پھرے وچ گلیاں شیریں رنگ محلاں
 جاں مل نال سیاں دے بہندی نال عقل دے زورے
 حکمت نال بیگانے مونہوں بات جن دی تورے
 جاں فرہاد ولوں گل تودی آوس درد گھنیرا
 گندی لگی مچھی وانگوں تر پھر کرے جتھیرا
 ایہو بات سناؤ مینوں نال سیاں دے جھیرے
 آپو آپ اوائل عمرے ہس ہس کرن ودھیرے
 لاون سانگ بنے اک شیریں اک فرہاد بناون
 گل وچ وال دیوانی صورت انگ بھبھوت لگاون
 دیون پھیر نصیحت اُس نون گرد بگردے بہہ کے
 تڈھ کیوں موت وہاجی اپنی بھیت زبانوں کہہ کے

اوّل ہوش کرے ہر کوئی اپنا قدر پہچانے
 اکھیں میٹ اندھیرا کیتو کھادی زہر دھگانے
 کون غریب انا تھ بیچارہ گنتی کسے نہ لکھے
 رکھی نظر اُتھائیں جس نوں سورج چند نہ ویکھے
 جاں ایہہ سُخن سُنے تہ شیریں کرک کلجے کر کے
 غیرت نال سیاں نوں کہندی سخت طبیعت کر کے
 ایہہ گل کہو نہ اُس دے تائیں عاجز نیچ کمینہ
 ہے ایہہ دین دُنی وچ میرا کعبہ بلک مدینہ
 ہر دم کول جیہناں دے وجدا فانی گُوج نگارا
 کھٹن گھوہ جہانی جھوٹھا شوکت شان نکارا
 خاب خیال حکومت دنیا جتنا شور سُنیندا
 اُس دا نام ہمیشہ قائم جب لگ تحت زمیں دا
 لکھیا وچ کتاب عشق دی مذہب صاف دلاں دے
 کھیلن عشق حرام میہناں نوں میں توں وچ جیہناں دے
 ملیا عشق مہربسی جس نوں گئے دو رنگی قصے
 شاہ گدا نجیب کمینہ کوئی نہ اس نوں دے
 ایہو روز سیاں نوں شیریں کر کے سُخن سناوے
 گویا کرے ہدایت نیکی رہبر راہ سکھاوے
 آہا شغل ایہو دن راتیں مُرد عشق دی کھیلے

گندی چال ملن دی کوئی جے رب اُس نوں میلے
 وسدی رنگ مخلصی آہی ہار شنگار چوپھیرے
 پر اوہ سوز دیوانے کولوں رکھدی ذرا ودھیرے
 شیریں آپ جھروکے اندر رہے اُسے ول تھکدی
 کرے کلام ہمیشہ اس دی کردی کدے نہ تھکدی
 مدت رہیا طریقہ ایہو کھیڈ عشق دی تازی
 دل دا خون خوراک دوہاں دا بنی سرے سر بازی
 عشق نوں دریا آکھیا اے ہاشم شاہ جیہڑا ماڑے جھاڑی بوٹے وی تے
 بھارے اُچے پتے وی سبھ ڈھا کے اک کریندا اے۔ پر اچن چیت نہیں چڑھ
 پوندا ایہہ دریا۔ کوئی ذرہ ای ہاشیریں وچ شوق فرہاد دا۔ خبرے ایہہ ذرہ
 تداں سریا جدوں جھروکیوں جھاکیس محل دیاں کندھاں نقشدا ہنڈری ۱ مڑور۔
 ایہہ ذرہ متے سار آہی جو مینڈی بادشاہی ہستی تے ایسے ہتھ کرنی دا جوڑیا
 بھنڈار اے۔ متے ایہو سار پچھاتی فرہاد شیریں دی تک وچ۔ تے دوئے اپنی
 استنبولی ہستی چھڈ کھلوتے۔ چھڈن دا پندھ فرہاد دا تے اسماں ویکھ آئے آں،
 شاہی محلوں لہہ کے مطباں مسیحاں وچوں ہوندا شاہی سولی تائیں۔ شیریں دا
 پندھ محل دے اندر و اندرے ہے۔ ہزاراں خدمتگاراں وچوں اک دو آہیاں
 جو آپ اپنی کرنی دی سار پاروں ”محرم راز عزیزاں“ آہیاں۔ عاشقاں دے
 بھیت دیاں جائوں۔ ویکھو لفظ ”عزیزاں“ دے بھیت نوں۔ عاشقاں دا بھیت

1- ہنڈری = ہنر مند (ہنڈر = ہنر)۔

اوہا جان سکدی اے جو عزیزاں دی بادشاہی دا بھیت جانے۔ ایہہ اک دو
 خدمتگاراں شیریں دیاں اکھاں نیں اوہدی سار وچار۔ اوہا شیریں نوں وت
 فرہاد دا حال ویکھال دیاں نیں تے اوہدے کلیجیوں ڈاہ اٹھدا اے۔
 اوہدی جرنی نوں لوہندا اے ایہہ دید دا لمبو تے اوہدے لئی شہزادگی دی تیج
 اوپری تھی ویندی اے پلو پل۔ ہُن اوہ فرہاد نوں درشندی ای نہیں اوہدے
 نال رمزاں وچ گلاں وی کریندی اے۔ ہُن شاہی جھروکے دی باری اوس
 کھول گھنی اے۔ یا جھروکا اوہدی باری بن گیا اے۔ ہُن فرہاد دا گلیاں وچ
 پھیرا تے شیریں دا رنگ مخلص پھیرا اصلوں اک ہے۔ پر دو روپ نیں ایس
 اکائی دے، فرہاد دا جھل کمل تے شیریں دی عقل حکمت۔ شیریں بگانے
 مونہوں جن دی گل سُندی اے۔ کنیراں دے بگانے مونہہ جن دی گل نال
 اپنے تھی ویندے نیں۔ کنیراں کنیراں نہیں رہندیاں۔ عشق کھیڈ نوں رل
 کھیڈ دیاں نیں۔ اوہ سانگ بنندیاں نیں شیریں فرہاد دا۔ فرہاد نوں شاہی
 بندوبستیاں و پہاری دانشمنداں والی روک روک کریندیاں نیں۔ فرہاد نوں
 اوہدی کمیری نمائی نیچ ہستی دا چیتا کریندیاں نیں۔ توں کون کیہڑا غریب۔
 کسے گنتی لیکھے وچ نہیں۔ تینڈا ناتھ (مالک) وی کوئی نہیں۔ اتھے شیریں
 آپ ایس سانگ وچ رل پوندی اے۔ اوہ سانگی شیریں دی گل کٹ کے
 آپ لیندی اے۔ (جیویں ہاشم شاہ ہوریں اتر پوندے نیں گھلی گل کرن
 کتھ وچ کتوں باہروں کھلو کے۔) اوہدی گل فرہاد دی کرنی نوں عقل دی
 زبان راہیں ظاہر کریندی اے۔ فرہاد و پہاری ہستی چھڈی اے تے مینوں

وی چھڈائی اے۔ اوہ اک نواں ورتارا چلاون آیا اے، عشق ورتارا۔ جیہڑا
 اُچے نیویں امیر غریب والی واڑا بندی مُکا کے گل خلق نوں اک کریندا
 اے۔ ہر رنگ دی دو رنگی میدا اے اندروں باہروں۔ زمین گل خلق دا سانجھا
 تخت اے۔ ایہہ ورتارا باہروں وکھو وکھری مل ای نہیں ملکیندا مل دی دتی
 میں توں دی ونڈ نوں وی دھوندا اے۔ اندروں۔ ”اُس دا نام ہمیشہ قائم“ وچ
 فرہاد دے گل نال اک ہوون دا ہوکا اے شیریں ولوں۔ فرہاد دے نوں
 جگت مذہب دی نوں کتاب پڑھ سنائی اے شیریں گڑیاں نوں۔ خدمتگار
 کنیراں دا جھنڈ ہیر دا آتن نہیں بن گیا؟

دیکھو سانگ دیاں ونکاں ۱ تے اوہناں دے کم۔ اک سانگ عزیز کھڈایا
 اپنے بندوبستیاں نوں فرہاد دے ساہمنے اوہنوں ہوڑن موڑن کیتے۔ اوس
 سانگ وچ فرہاد آپ آن لتھا ہسن روون والا ریتل کہانیاں دا پاتر بن
 کے۔ آپ وچ آ کے فرہاد نے شاہی سانگ نوں اُلٹا دتا۔ شیریں دیاں
 گڑیاں تے سانگ جوڑیا ای شیریں نوں وچ لیاون لئی ہے۔ ایہہ کنیراں
 شاہی بندوبستیاں دا اُلٹا نہیں۔ جیویں شیریں عزیز دا گجھا اُلٹا ہے۔ آؤ
 اتھے شیریں دی آکھنی نوں عزیز دے آکھن ساہمنے کر سنیئے:

شیریں: خاب خیال حکومت دنیا جتنا شور سُنیدا

عزیز: دنیا خاب مسافر خانہ کچرک حکم چلائیے

ایس ظاہر اک رنگی دے اندروں ای فرق اُبھردا اے دوہاں آکھنیاں

۱۔ ونکاں = قسماں، ونگیاں۔

دا- عزیز دے ریتل وعظ دے پچھے شاہی دی ساکھ رکھن دا آہر اے۔
شیریں دی آکھنی اوہناں ای ریتل رمزیاں راہیں شاہی دا مُڈھ مُول ای پٹ
دیندی اے۔

شیریں دا عشق کھیلن اے گھل کھیلن نہیں۔ شاہی ویہار دے ڈھر
اندر وچھی نزد بازی اے جیہدے وچ ملن دی چال گندی اے شیریں دن
رات۔ شیریں دی شاہی کامیاں نال ججھی رلت اوہدی حکمت پاروں وی
ہوسی، اوہدے صدق پاروں وی، پر متے اوہناں دی دہیل ہستی اندروں وی
سریا اے عشق دے چور نوں عزیز شاہی دے اندر خانے واژن دا اڈم۔
غلام لفظ کنیراں لئی ای ورتیا اے ہاشم شاہ کہ نر غلام وی رل گئے نیں نال؟
ہر ویلے فرہاد دی سُوہ رکھیندے نیں تے اوہدی آونی دی تڑت خبر پچھیندے
نیں شیریں تائیں۔ کنیراں غلاماں دی ایہہ ججھی رل کرنی اُلٹا ہے اوہناں
دی بدھی ڈیوٹی دا۔ ڈیوٹی تے ہے شاہی محل نوں فرہاد جیہیاں پین کمیناں
دے لگ لبروں پاک رکھن دی۔ پر کریندے اوہ پئے نیں جو فرہاد کیتا۔
شاہی کندھ دی سجاوٹ دا کم چھوڑ کے شیریں دی مورت واہن لگ پیا۔
غلاماں دے چت رکنی ایہہ نابر لہر ای ڈر اے عزیز دا جس اوہدے ہتھ وچ
نیکی پاکی دی دہ سیری تسمی دتی اے جیہڑی اوہ ہر ویلے دربار وچ گن
پھیردا اے۔

عاشق نال رقیب ہمیشہ ظالم رہندے قائم
طرف معشوق نہ دیکھن دیندے ہجرت رکھے دائم

پر ایہہ لوک جہانی ہاشم کیوں نہ خیال چھڈیندے
 مارن مار سٹن مڑ ویکھن مویاں پھیر مریندے
 رل کے پھیر بخیاں کہیا باپ شیریں دے تائیں
 کیتا بہت خراب دیوانے خیال چھڈیندا ناہیں
 ہویا بلک معلوم اسانوں این فساد ودھایا
 ایس دے سوز زنانے محلیں شور خڑود مچایا
 راتیں دنے ہمیشہ پھر دا پیٹھ محل زنانے
 شیریں آپ جھروکے وچوں ویکھے طرف دیوانے
 ایہو شغل دیوانے والا رکھدی ذکر زبانی
 شیریں ہور ودھیری ہوسی شہرت ایس جہانی
 شاہد ہور اٹھے دس پاسوں ایہو سخن پکایا
 کر کے بہت بخیاں چغلی پھیر عزیز تپایا
 تپیا بہت عزیز شتابی پھیر وزیر بلائے
 دانشمند ہوئے سبھ حاضر پاسو پاس بٹھائے
 کہیا عزیز کرو جھب جیلہ رل کے تسیں سیانے
 کیتا بہت خراب اسانوں خفتی ایس نمانے
 سختی کرو نہ ہرگز کوئی خون نہ گردن آوے
 شہروں کیوں نکالو ایس نوں اٹھ کتے ول جاوے
 کیتی عرض وزیراں سُن کے کہیا شہنشاہ تائیں

کس بدھ شہر چھڈائیے ایس تھوں کیوں چھڈیندا ناہیں
 غیرت نال جے ایس دے تائیں جانوں مار گوائے
 شہرت ملک ودھیری ہوسی گردن خون لکھائیے
 دولت خاک برابر جانی مرن نہ جانے کہا
 سڈیا کدیں نہ ڈٹھا کوئی آدم ہور اجیہا
 شیریں باجھ بیزار پھریندا خلقوں بلک خداؤں
 جس دن رہگ حیا تے دن جاگک ایس بلاؤں
 کہی کلام نہ سندا ہر گز کرے نہ آپ زبانوں
 رکتھوں ایس اسانوں پھڑیا آفت ڈھونڈ جہانوں
 پھیر عزیز کہا کر غیرت ڈبی عقل ساڈی
 بھلکے خاک کہاؤ عاقل کرو وزارت ساڈی
 ڈبا تخت تسلط ساڈا نالے شاہ ایہہ جیہے
 دانشمند وزیر جیہناں دے بنے ساڈے جیہے
 ڈٹھا بہت وزیراں تپیا والی شام شہر دا
 اٹھے کنب پیا وچ دل دے بنیا روز حشر دا
 کہا عزیز شہنشاہ تائیں پھیر وزیراں رل کے
 کر کے کوئی دلیل عقل دی عرض کریساں بھلکے
 رخصت لے گئے اک گوشے پئے دلیلیں سارے
 کھاون پین گیا سکھ سوون پھڑے عذاب بچارے

آپو دھاپ وچارن کھوجن ڈھونڈن ڈھونڈ سوائی
 ڈھاون ہور صلاح اُسارن ثابت پوے نہ کائی
 سی اک وچ وزیر اوہناں دے سبھ تھیں بڑا سیانا
 ڈٹھے کیوں زمانے اُس نے پاپی بڑا پرانا
 حُجّت اُون اُٹھائی گن کے بُرا کماون والے
 کہیا امیر وزیراں تائیں سد نزدیک بہالے
 اوّل نال اوہناں دے کیتی سخت زبان نصیحت
 بنے وزیر تہاڈے جیسے لڑکے خام طبیعت
 ہوش دلیل وزارت لائق ذرا تساں وچ ناہیں
 مینوں ہول تساڈا ایہو مرسو کتے اجائیں
 کر کے ہور ملامت غصہ مگروں کہیا اوہناں نوں
 کرو علاج دیوانے والا جو گجھ کہاں تساں نوں
 پاس عزیز شہنشاہ رل کے اُٹھ سویرے جائے
 اوٹھے اوہ دیوانہ وحشی سد حضور منگائے
 کہیے اوس فسادکی تائیں سکدا باغ شیریں دا
 اوہ ہے گرم کریندا گرمی تختہ شور زمیں دا
 گھوہے چرخ رہے کر زورا کیویں نہ ہووے ہریا
 نہ اوہ پھڑے شگوفہ سبزی رہے ہمیشہ سڑیا
 نیڑے پاس پریڈے اُس دے ندی ہمیشہ جاری

اُس دی آب درختاں تائیں کرے نہایت کاری
 باغوں ہوگ کوہ دو اک کوئی بوٹا جھاڑ اُجاڑے
 کوہ پک نرم زمین ویرانہ کوہ پک سخت پیارے 1
 جے توں نہر کیوں دریاؤں چیر پہاڑ لیاویں
 جا پے عشق تے دن کامل آن لغایت پاویں
 جیوں کر ہور غلام شیریں دے مڈھ قدیمی خاصے
 دتی پھیر اجازت تینوں رہیں ہمیشہ پاسے
 جاں ایہہ بات دیوانے کہساں کہیا وزیر پرانے
 کرنوں کدیں نہ رہسی ہرگز سمجھوتسیں سیانے
 ایویں مان نہیں اوہ آفت پنا امیدوں آسوں
 لاوگ زور اجیہے سُن کے بات اساڈے پاسوں
 حکمت نال نکالو شہروں ڈالو وچ پہاڑے
 چیتے شیر کروڑاں جتھے گھیر گھنیر اُجاڑے
 بھکھا رہسی مرسی پالے ہور بلائیں جوہیں
 راکش بھوت چڑیلاں پریت بھریا سب اٹھوہیں
 شرم حیا گویا جگ وچ آفت ایس اساڈا
 مڑ کے واز کلام نہ سُنساں مگروں لہگ تگادا

رقیب ہوندے نیں اوہ جیہڑے دو جے کولوں سڑن، اندرو اندر یا ظاہر،

1- ایہہ لفظ ”بیازے“ وی ہوسکدا اے (بیاز = پاڑ، تریڑ)۔

اوہ گھن لئی جو دو بے کول ہے یا اوہ جو دو جا پیا لوڑ دا اے۔ عاشقاں دے رقیب وی او سے معشوق مگر ہوندے نیں جیہدے مگر عاشق اے پر معشوق اوہناں نوں پرے کریندا وی اے تے نہیں وی کریندا سو عاشق نوں دھڑ کو ای رہندا اے اوہناں دے نیڑے ہو وئجن دا۔ رقیبی دا ایہہ رنگ فارسی غزل ریت وچ پکچا۔

بخیل اوہ نیں جو کنجوس نیں، پلہ گھٹ ای نہیں دل گھٹ وی۔ تھڑ دے، آپا بند، دو بے دے درووں سکھنے۔ بخیل چغلی دے کسی وی ہوندے نیں ایہو صفت اوہناں نوں رقیباں دا بھائی وال بنیندی اے۔

کون نیں ایہہ بخیل رقیب جیہناں عزیز نوں زانے محل دے اندر واپردی آن سُنائی اے۔ اوہناں وزیراں امیراں صلاحکاراں وچوں تے نہیں ایہہ جا پدے جیہناں نوں مل بیٹھے آں اسیں۔ یا خبرے اوہناں وچوں ای ہووے کوئی ڈھانی جیہڑی اوہلے آملی اے عزیز نوں۔ یا متاں ایہہ عزیز دے اپنے کوئی ساک شریک نیں۔ جو وی ہن ایہہ بخیل رقیب ساڑا کاہدا اے ایہناں نوں؟ عزیز دی شاہی دا، شیریں دے حُسن دا کہ فرہاد دے جگرے دا؟ ایہہ تے سانوں دسیا کوئی نہیں ہاشم شاہ، دسیو نیں تے ایتنا بھئی جتھے عشق ہووے رقیب وی ہوندے نیں۔ لگدا اے رقیب بخیل مل دے مارے ہوئے نیں۔ جتنی اندر مل دی حرص گھنی اے اتنی ای چننا ہے دو بے دی مل دے ودھن دی۔ سو دو بے دی لت کھچن دے داء تے وی نیں اوتنا ای جتنا اپنے پلے نوں گھٹ کے پھڑی بیٹھے نیں۔ فرہاد دی جرأت نوں

شیریں دے دل تے اوہدے عشق دے اثر نوں ایہہ فرہاد دی مل سمجھدے
نیں تے اوہدے کولوں سر دے نیں۔

یا خبرے کوئی ہور گل ہووے۔ ایہہ کسی مر کھت 1 ہوون بادشاہ دے
نجی، جیہناں بارے کسے نوں خبر نہ ہووے تے ہاشم شاہ ہوریں وی سانوں
دسی نہ چاہوندے ہوون عزیز دی نیکی پاکی تے سخاوت دا بھرم رکھن لئی۔ اوہ
بھرم جیہنوں آپے ای باریک اڈٹھ ہتھ نال چھلی وی آوندے نیں نالو نال۔
یا متے ایہہ کسی مر کھتاں دی کوئی فرم اے جیہڑی شاہی ولوں شاہ عزیز
اُتے وی نظر رکھیندی اے تے اوہدے ڈبر اُتے وی تے شاہ عزیز نوں
آپ وی پتہ نہیں ایہدا۔ ایس فرم نوں پیسہ وی سدھا سرکاری خزانوں نہیں
مِلدا۔ کسے کھوجے کھتری دی ہنڈی حوالے راہیں مِلدا اے۔ ”بخیل رقیب“
ایس فرم دا باہرلا بورڈ اے چھڑا۔

پُغُل بخیل نوں اک کریندا ہا لفظ چنجوس۔ اجکل دیاں ارتھالیاں 2 چنجوس
دا ارتھ نرا کنجوس ای دیندیاں نیں، خبرے سپیشلسٹاں دا دور اے تاں، پر دمودر
دی ہیر نے عاشقاں دی جاسوسی کرن بیلے آئے کیدو لئی ورتیا ہے ایہہ لفظ:

آئی ہیر لئی ہتھ گنی کیدو کھوج سنجاپے
چکھوس آ رنجھیے تائیں کوئی آیا جاپے
آہا سہی چنجوس اساڈا گھری اڈی ہے کاپے 3

1- مر کھت = جاسوس - مخبر - 2- ارتھالیاں = ڈکٹریاں، لغاتاں۔

3- کاپے = کانپے، کبے، ہلے۔

آکھ دمودر کھوج لین نوں تاں اٹھ چلی آپے
 سو فرم دا ناں ”الچجوس“ وی ہو سکدا اے تے ”کیدوز انٹرنیشنل“ وی۔
 بیلیاں وچ راٹھاں نال جنگاں لڑدی ہیرتے چچوساں دا کھوج وی آپ ای
 کڈھیندی اے۔ پڑدہ محل وچ قید شیریں نوں تے خدمتگاراں اُتے ای
 بھروسہ کرنا پوندا اے تے خدمتگاراں وچ ”الچجوس“ دیاں تنخواہی بیبیاں
 وی ہوون متے۔

مرکھتاں نوں رکھن والے ایہو دسیندے نیں اوہناں نوں: تسیں ملک و قوم
 دی دین دھرم دی عوام دے جان و مال دی حفاظت پئے کریندے او۔ تہاڈا
 ہر دھرو دھگان اصلوں نیکی اے تہاڈا ہر کوڑ اصلوں سچ اے۔ پر قصہ سانوں
 دسیندا اے ایہناں مرکھتاں دا اصل کم ہے استنبول شہر نوں عشق دے چور تھیں
 بچاون۔

دیکھو عزیز دی پوری بادشاہی ایس کم وچ ٹھکی پئی اے۔ کیہ اوہ آپ
 کیہ اوہدے وزیر۔ کیہ ظاہر اتھی تے کیہ گجھے بخیل اہلکار۔ بادشاہ آپ تے
 تاج اے حاکی دا اوہ اپنے آپ نوں میل لوا کے بادشاہی نوں گُوڑا کر
 بہوے؟ سو صافاں تے میلیاں دی کم ونڈ اے حاکی دے اندر۔ بادشاہ
 آپ اتھی اے، خدا خوف درویش فقیر وی۔ اوہ سدھا حکم نہیں دے سکدا
 فرہاد نوں پلے لاون دا۔ حکم اوہدا ایہو اے:

سختی کرو نہ ہر گز کوئی خون نہ گردن آوے
 شہروں کیویں نکالو ایس نوں اٹھ کتے ول جاوے

وزیراں نوں وی پتہ اے جو اوہناں لئی اپنی نیک نامی وی ضروری اے
 بھاویں دو بے درجے دی سہی۔ اوہ وی پوری حاکی ولوں بولے نیں:
 غیرت نال بے ایس دے تائیں جانوں مار گوائے
 شہرت مُلک ودھیری ہوسی گردن خون لکھائے
 ایہہ پوٹرا بنیا پیا اے حاکی نوں۔ بادشاہ وانگوں وزیراں نوں وی
 سرکاری شہرت لوکاں وچ بدنامی بندی جاپدی اے۔ پر جیہڑی بدنامی توں
 بچن دی گل کیتی اے وزیراں، بادشاہ او سے دا اندرلا پاسا اوہناں دے
 ساہمنے کر دتا اے:

پھیر عزیز کہیا کر غیرت ڈُبی عقل تَساڈی
 بھلکے خاک کہاؤ عاقل کرو وزارت ساڈی

عزیز چیتا کروایا اے وزیراں نوں جو غیرت تے ہے ای غیر ہوون، غیر
 کرن۔ ظاہر نوں ہور تے باطن نوں ہور کرن۔ اوہ آپ وی غیر تھیا اے
 وزیراں کنوں۔ تے دیاس جو ایہو ”بے غیرتی“ رہی تہاڈی، مینڈے حکم نوں
 ایویں اکہرا کر پیا پڑھیا تَساں تاں ”بھلکے خاک کہاؤ عاقل“۔ ایس ظاہرا
 عام جیہی ٹوک دے اندر متے خاک کر دین دا، وزارتوں لاہ کے عامان وچ
 رلا دین دا ڈراوا وی اے۔ سمجھ آ گئی اے وزیراں نوں۔ بادشاہ دی ”بھلکے“
 نوں اوہناں مہلت دا ترلا بنا موڑیا اے:

کر کے کوئی دلیل عقل دی عرض کریساں بھلکے

ہُن ایہناں وزیراں دے اندروں ای اٹھیا اے اک پُرانا سیانا۔ جس

اوہناں نوں شاہی حکم دا اصل مُدا سمجھایا اے۔ فرہاد نوں جیوندا رکھ کے مار
 مُکاون دا ڈھنگ۔ اوہدے عشق نوں سرکاروں من پروان کے عشق دے زور
 نوں ای اوہدا تروڑ بنا دیو۔ وزیراں خام طبیعت لڑکیاں نوں سمجھ رلی اے جو
 ایہہ پرانا پاپی ایہہ گن کے بُرا کماون والا ای ساڈا اصلا اے، ساڈے کم
 دی اصل میچ پگ۔ سیانے وزیر اپنی ڈول گن کے سمجھائی اے۔ ڈول وچ
 اکہرا زور نہیں کسے گل تے۔ کوئی گھلا اُلاہمہ سدا دبا ترلا نہیں۔ اک ٹھنڈی
 دلیل کاری اے، گن متھ اے:

باغوں ہوگ کوہ دو اک بوٹا جنگل¹ جھاڑ اُجاڑے
 کوہ پک نرم زمین ویرانہ کوہ پک سخت پیارے
 کوئی گھلا لاچ وی نہیں۔ ڈول دی گھرت دے اندر ای ہے لاچ۔
 جیویں پڑھیار دے کم دے اندر ای پوزیشناں ڈویشناں نہیں، جیویں لکھیار
 دے کم دے اندر ای نوبل پرائز تے فلما دے کم دے اندر ای اوسکر اے،
 جیویں میچ دے وچ ای میچ فلنگ اے تے ڈوپلمنٹ دے وچ ای دھن دا
 کالیوں چٹا تھیون۔ جیویں ملکہ تروڑ عدالتی عدل دے اندر ای لکھا ملکہ
 وپہار دی راکھی والا ادل بدل وی اے۔

جاپے عشق تے دن کامل آن لغایت پاویں

تے:

جیویں کر ہور غلام شیریں دے مڈھ قدیمی خاصے

1۔ لفظ جنگل وزن پورا کرن لئی پایائے اسان۔ اصل ہور ہوسی۔

دتی پھیر اجازت تینوں رہیں ہمیشہ پاسے
 ایہہ فرہاد دا اعلیٰ نوکری واسطے امتحان اے مقابلے دا۔ پاس ہو گیا تاں
 ہوراں خاص غلاماں وانگ پاسے رہن دی اجازت اے۔ رہیں ہمیشہ پاسے۔
 ”پاسے“ وچ پاس رکھن وی اے تے پاسے کرن وی۔
 دیکھو وزیر صاحب کیوں نتارا کیتا نہیں استنبول شہر دی اُساری دا۔ شہر
 پیا ای ”باہر“ نوں کروڑاں مریلیاں جنوراں سپ اٹھوہیاں تے راکش بھوتاں
 دی جُوہ بناون لئی اے۔ وزیر صاحب دی تجربہ کار سیانپ وچ ای بیان دی
 باریک حکمت وچ ای اوہناں دا اچیت ڈر لگ کے پیا بولدا اے۔ ڈر باہر
 تھی ونبج دا۔ خاک ہوون دا اجائیں مرن دا۔ وزیر صاحب مناتے نہیں پر
 اوہ سُنیراں نوں منا گئے نہیں بھئی ملن دی حاکی داتت، اوہدی پینہہ، مل
 بین ہوون دا خوف اے۔ استنبول شہر دا باہر ای اوہدا اندر اے، اوہدا اچیت۔
 وزیر صاحب فرہاد نوں اندر کر کے ای باہر کڈھیندے نہیں پئے۔ فرہاد جیہناں
 کروڑاں دی آس بن کے آیا اے اوہناں وچ ای گھل دیوس۔ اساں
 اوہناں کروڑاں نوں بھوت بلاء کر کے باہر رکھیا ہو یا اے، ایس ساڈے
 اُچیچے امیدوار نوں وی اوہ بھوت بلاء ای بن ٹکرسن۔ اوہناں دا جایا
 اوہناں دی کھاہد ہو جاسی۔ واز کلام مک ویسی لیہدے عشق والاتے ساڈا
 نکادا وی نیڑ ویسی۔ (ایہہ ”واز کلام“ متے بادشاہ عزیز دا آئے دن دا ”وعظ
 کلام“ نہ ہووے۔ اُنج ”واز کلام“ یا ”واز کلام“ دا لفظ کسی گویاں وچ کسب
 دی پرکھ واسطے وی ورتیا جاندا اے۔) اک گل ہور وی سچی کر گئے نہیں وزیر

صاحب اچھتیں۔ شیریں دا باغ سکدا اے پیا۔ استنبول شاہی دی قیدے بدھا
 ماڑیاں داست سکدا اے پیا اپنے ویرانہ کیتے تت نال اک تھی کے اوہنوں
 مڑ ہریا کرن لئی۔ شاہی چرخاں دے چکر شیریں دے باغ دا گجھ نہیں سوار
 سکدے۔ پُرانا گھنڈ وزیر فرہاد نون وحشی فسادی آکھدا اے۔ وحشی لفظ
 بندے دی اوس جُون لئی ورتدے نیں عالم جدوں بندہ اجوکی ویہاری عقل
 حکمتوں خالی ہا۔ ایہہ اوہ وارا اے جدوں اے کام تے مالک دی ونڈ نہ
 آہی۔ ویہاری عالماں لیکھے کام تے مالک دی ونڈ نے ہی بندے نوں
 بندہ بنایا اے۔ مالک پورا بندہ اے تے کاما ادھورا۔ ادھورا ایس پاروں جو
 کسے ویلے وی اوہدے اندروں اپنی کیر ہوندوں نابر ہوون دا اُلیل اٹھ سکدا
 اے۔ اوہ دیوانہ ہو سکدا اے، ساڈی دتی عقلوں نکل کے، مڑ وحشی۔ اوہ
 اپنے اندر گجھی ایس سکت پاروں ای فسادی اے، ساڈے ٹھو کے پر بندھ
 دی تروڑ بھن کرن والا۔ ہوراں نوں اپنے جیہا کر کے ساڈے نال بھڑاون
 والا۔ ایس فسادی دا رچھ اے ایہدا ”واہ کلام“۔ اوہنوں مکاونا ضروری
 اے۔

ایہہ اوہ کلام متاں اوہ لوک ریت اے جوڑا دی جیہوں مکاوان لئی
 درباری شاعری والی ریت اُساری گئی اے۔ یا متے ایہہ اوہ پورا کم اے
 کیرے دی اُتھل کار ہوند دا جیہنے شاہ عادل عزیز دی شہنشاہی نوں پتو پا
 دتے نیں۔

1۔ جوڑ = شاعری۔

”پُرانا پاپی“ وزیر اصل وچ حاکی نوں چلاون دی ڈونگھی سمجھ ای اے،
 ماکی پر بندھ دی صدیاں بدھی ہانڈ دی کمائی۔ لیہنوں پتہ اے شاہی فرمان
 دے باہروں اوہدے اندر کیوں اپڑیدا اے تے اوہدے ظاہر نوں چٹا دھوتا
 رکھ کے اوہدے بُرا کمانے باطن نوں کیوں توڑ چاڑھیدا اے۔ اوہ سمجھ گیا
 اے جو خام طبیعت والے میرے جونیر تے فرمان دے ظاہر وچ پھس کے
 ای ہتھل ہوئے بیٹھے نیں۔ سگوں تلک وی گئے نیں گجھ۔ فرہاد دی بندیا
 کریندے انجھول ای اوہدی صفت کر گئے نیں:

دولت خاک برابر جانی مرن نہ جانے کہا
 سُنیا کدیں نہ ڈٹھا کوئی آدم ہور اجیہا
 شیریں باجھ بزار پھریندا خلقوں بلک خداؤں
 جس دن رگہ حیا تے دن جاگک ایس بلاؤں

وزیراں دے ایس بیان وچ اُچ میل دے سرکاری لفظ پئے بولدے
 نیں پر اوہناں لفظاں دے پچھے اوہناں دا لوک ورتوں والا اُلٹاء وی پیا
 بولیندا اے۔ خاک مٹی اے سو اُچ میل محاورے وچ اوہ ہے جو گجھ وی
 نہیں۔ بے اصل۔ پر لوک ریت وچ اوہ ”گجھ وی نہیں“ ای سبھ گجھ اے۔
 خاک دھرت ہے تے دھرت نال اپنا تے ست اک کر کے رزق اُگاؤں
 والی خدائی وی ہے۔ ایسے خاک دی کمائی دولت بن گئی اے مالک میل دی
 جیہڑی فرہاد نے سولی دے پیٹھ وچھی ڈٹھی اے۔ فرہاد انوکھا اے، وزیر
 آہندے نیں۔ دولت نوں دولت نہیں سمجھدا۔ اوہدے اندر خاک ویکھدا

اے۔ شیریں نوں شاہی دی ملکہ نہیں مندا۔ اوہنوں وی خاک سمجھدا اے
 تے اوہدے نال اک ہوون نوں ای جیون سمجھدا اے۔ اپنی کیر ہستیوں ہر
 ساہ نال مر پیا جیوندا اے سو جیہڑے مرن توں اسیں ڈرنے ڈراؤنے آں
 اوہدے لئی اوہ ”کیہا“ اے۔ (”کیہا“، ”کیہڑا“، ”کون“ ہستی والے
 آکھدے نیں بے ہستاں نوں۔ کیہڑا کون کرن بے ہست کرن ہوندا
 اے)۔ ایہہ بے ہستا ساڈی دتی موت نوں بے ہست پیا کریندا اے۔
 نت بزار پھریندا اے۔ بزاری ایہدی مکدی اے بے شیریں شاہی محلوں
 لہہ کے ایہدے نال رل ونجے تے ہزاراں ورھیاں دے آہر نال ساڈا سوار
 کھلاریا خالق خلق دا مالک کیرے دا بھیت، وی ”کیہا“ تھی ونجے۔ ہُن
 دسو حضور اسیں ایہدا کیہ کر سکے آں۔ ایہو ای جو کسے دن لیہنوں اوہو ادب
 ادب پوہے جیہنوں اسیں حیا آکھنے ہاں تاں لیہنوں اپنا عشق بلا جا پے تے
 ایہہ اوہدے کولوں پلہ چھڈا کے مُرد مزدور پیو دا پتر بن کے تھاں سر آوے۔
 وزیراں دی آکھنی وچوں اٹھدی ایس اچیتی واج نوں قصے دے
 سُنیراں دیاں اکھاں وچوں ملدا ہنگار شاہ عزیز نے ویکھ لیا اے۔ تاں ای
 اوہنے وزیراں دی فرہادولوں آندی ”خاک“ اوہناں دے مونہہ تے ملی اے:
 بھلکے خاک کہاؤ عاقل کرو وزارت ساڈی
 پرانے وزیر دی حکمت نے لہائی اے ایہہ خاک اپنے سادے جونیراں
 دیاں مونہاں توں:

1۔ بھیت = فرق۔

جاں ایہہ سُنی امیر وزیراں حکمت اوس بزرگوں
 ہوئے شاد اوہا گل مُڑ مُڑ سُنن پُرانیوں گُروں
 نیوں نیوں کرن سلا ماں اس نوں چُمن پیر چو پھیرے
 ایسی عقل وزیراں والی کون کرے دِن تیرے
 کیتی بہت پسند نہایت خوشی ہوئے سُن سارے
 چلُو جا عزیز سُنائیے اوسے وقت سدھارے
 کیتی عرض امیراں رل کے جا حضور کھڑوتے
 سُن کے شاہ ہويا خوش دل وچ موتی سخن پروتے
 کہیا عزیز وزیراں تائیں ایہہ گل خوب وچارے
 آکھو اوس دیوانے تائیں گوشے اِکس نیارے
 بھیجے نفر غلام وزیراں پاس دیوانے جاؤ
 باہر شہر محلّہ کوچہ ڈھونڈ شتاب لیاؤ
 جاں مُڑ رات غلاماں پیندی پھردیاں وچ شہر دے
 لَدھا اِکس کنارے بیٹھا پاس فلودہ گر دے
 آہا خوب فلودہ اُس دا لائق صفت امیریں
 ہوکا نال اوازے دیندا لئو فلودہ شیریں
 خاطر ایس دیوانہ ڈگیا اوس دکان چروکا
 لگدا بہت پیارا اوس نوں سُنے اوسے دا ہوکا
 آندا پکڑ غلاماں اوتھوں عاجز ساتھ ستھوئی

ٹریا اٹھ چوپایاں وانگوں عذر نہ کیجا کوئی
 کھڑیا پاس امیر وزیراں کر کے لطف گھنیرا
 سُن تُوں یار دیوانے سرپر توں دکھ سہیا جتھیرا
 پچھلا بخش گناہ اسانوں اسیں بے ادب گناہیں
 کنبے ویکھ احوال تیرے نوں سخت مرینے آں آہیں
 ہُن ایہہ چال سودائیاں والی چھوڑ طریق بے ہوشی
 ظاہر بھیت نہ کر تُوں ہرگز پکڑ حیا خموشی
 کیجا حکم اسان ہُن تینوں شاہ ایویں فرمایا
 رہو تُوں پاس شیریں دے ہُن تُوں خدمتگار بنایا
 پر اوہ باغ شیریں دا سکدا اُس دی بڑی خرابی
 تینوں درد توہیں کجھ کر میں ڈھونڈ علاج شتابی
 اُس نوں نہر کیویں دریاؤں چیر پہاڑ لیاویں
 اپنا کم کریسین گھر دا جگ وچ مرد کہاویں
 ظاہر دین پیار دلاسا دیوں دلیوں گُوٹھے
 دھروہی پُغُل بخیل زناہی بُرے ایتی جھوٹھے
 اصلوں زوراوراں نوں لگدے کون ودھیک پیارے
 دھروئی پُغُل بخیل ودھیرا بُرا کماون ہارے
 تلن بُرا بیگانہ ہر دم نُون پرانے نھاون
 بولن جھوٹھ خوشامد کر کر زوراوراں رجھاون

سوئی بنے مراتب والا قابل کار جہانی
 حرفت دغا بخیلی جس وچ گنتی رہے بیگانی
 غوغا حرص غرورت مستی دُنیا نام ایسے دا
 اکھیں ننگ نہیں کجھ بچوروں بنیا جسم کسے دا
 بھلا اپنا آپ جیہناں نوں ہوش ہوئے گم سارے
 کیوں کر ہون جہانی قابل بنے مراتب بھارے
 جاں فرہاد وزیراں کولوں سنی حقیقت ساری
 لگی چمک پتنگ ودھیری کیتی موت تیاری
 بھی فرہاد نمانے ہو کے کہیا وزیراں تائیں
 سخت پہاڑ کٹھیاں کیوں کر پاس میرے کجھ ناہیں
 تیشہ مل خرید بزاروں اوسے وقت منگایا
 رل کے اوہناں بے درداں دستو دست غریب پھرایا
 بدھی کمر لیا ہتھ تیشہ گیا پہاڑ کنارے
 کیتا شکر امیر وزیراں خوشی ہوئے سُن سارے

وزیراں دی صلاح سُن کے شاہ نے اوہناں نوں سلاہیا۔ خوب وچارے
 او۔ شاہ نے گل ای نہیں کیتی، موتی سخن پروتے نہیں۔ درباری شاعری دی
 ریت جیویں شاہی زور دی سلاہتا کریندی اے ایویں ای اوہ بادشاہی حُسن
 دی وی کریندی اے۔ زور نوں حُسن بینندی اے تے حُسن نوں زور۔ اتھے
 وزیر دھرو دی ڈول لیائے نہیں۔ شاہ اوہنوں سلاہیا اے۔ اوہدے سلاہن دی

ہاشم ہوراں درباری رنگ وچ صفت کیتی اے ”موتی سخن پروتے“ آکھ
 کے۔ ایہہ ٹوک اے شاہ تے وی تے درباری شاعری دی ریت تے وی۔
 ایسے ٹوک نوں بیان کرکھولیو نہیں اگیرے:

اصلوں زوراوراں نوں لگدے کون ودھیک پیارے

دھروہی چنجل بخیل ودھیرا بُرا کماون ہارے

ایہہ نہیں وزیر تے زوراور ہے شاہ عزیز۔ شاہی بندوبستی جتنے دھروہی
 چنجل بخیل برا کماون والے بنے نہیں اوتنا ای وزارت دے عہدے دے
 لائق تھئیے نہیں۔ جتنا کوئی داء دغے دی باریکی جاندا اے، جیہدی گنتی جتنی
 بیگانی اے، اوتنا ای اوہدا مراتبہ ودھ اے اوتنا ای وڈا اوہ جہانی قابل کار
 اے۔ پرانا پاپی وزیر ایسے خوبی پاروں کنیں زمانے ہنڈا بیٹھا اے۔ گنتی لیکھا
 اے، پرکھ، نتارا۔ جتنی گنتی درد دریغوں خالی ہووے اوتنی ای اوہ زوراوراں
 دے وارے اے۔ ایہہ بیگانی گنتی اجیہا ہنر اے جیہدا ہنر والے نوں اپنے
 آپ کنوں اپنے بندیکے تت ست کنوں بیگانہ کردیندا اے۔ اوہنوں بندیکا
 اصلا چھوڑ کے ہور تھی وخن توں کوئی ننگ سنگ نہیں رہندی اوہ اپنے جسم نوں
 ایس ہور دے حوالے کرن نوں ای اپنے آپ وچ آون سمجھدا اے۔ چالو
 وپہار دیاں منن ہاریاں چلاون ہاریاں نوں ہاشم شاہ جہانی آکھدے نہیں۔

ایہناں پنجاں شعراں وچ ہاشم شاہ ہوراں وت قصہ روک کے سنئیراں لئی
 گل کھولی اے۔ اساں ویکھیا اے اوہناں ول تے آہندے نہیں میں تے
 جو آکھنا ہا آکھ بیٹھاں۔ جاپے جیویں آکھیونیں ”جیویں اج تہانوں میری

اک واریں آکھی پوری نہیں نہ پُجی، ایویں ای تَدوں وی ناہی مَجدی سُنن
والیاں نوں۔ گل کھولنی پوندی اے۔ ویلے دی مجبوری اے۔“

اسیں قصے ول پرتے آں تے اگے فلودے دا اشتہار لگا ہویا اے تے
فرہاد اوہدے تھلے بیٹھا اے۔ اشتہار فارسی وچ اے۔ شیریں (مٹھا) فلودہ
(چیویں اجکل دے فلودے انگریزی وچ وکدے نیں۔) وکدی اوہا شے اے
جیہدی امیری صفت کیتی جاوے۔ مشہوری پگدی اے امیری صفت راہیں۔
فلودے والا سمجھدا اے جو مٹھے نوں ”شیریں“ آکھیاں ای مٹھا ہونا اے فلودہ
گاہکاں لئی۔ ہو سکدا اے جو فلودے والا ایہہ وی سینتر دا ہووے پیا جو مینڈا
فلودہ شہزادی شیریں وی کھاندی ہے۔ عزیز دے استنبول تے ہاشم شاہ دے
لہور وچ وچن والے نوں پتہ اے جو گاہک دے مونہہ تائیں جاوے لئی
فلودے نوں شیریں اکھوانا پینا اے۔ ایہہ ناہس پتہ جو ایہہ کھلا جو ہوکا سُن
کے چروکا مینڈی دکانے ڈگا پیا اے، فلودہ کھاوے نہیں آیا۔ ایہہ شہزادی
شیریں نوں امیری صفت دے محلوں لہ کے اپنی فقیری خاک نال رلاوے
چاہوندا اے، اوہنوں اوہدا اصل آپا چیتے کرا کے، جیہڑا زوراوراں تے
اوہناں دیاں فلودہ گراں لکایا ہویا اے چروکا۔

پر چنگا ای ہویا فلودے والے نوں پتہ نہیں لگا فرہاد دی نیت دا نہیں تے
شاہ عزیز نوں جا آکھدا حضور چھڈو وزیراں دے منصوبے، بیٹھا رہن دیوس
میری دکان اگے۔ میں ایہدی تصویر پورے استنبول وچ پھیر کے دنا لوکاں
نوں بھئی لیہنوں میرے شیریں فلودے نال عشق ہے اصلی۔ تے شاہ عزیز

موتی سخن پروکے اوہدی گل سلاہوندا تے اوہدی دکان خفیہ سرکاری فنڈ نال
چلدی۔ تے اوٹھوں فرہادی فلودہ ایکسپورٹ ہوندا۔

شیریں فلودے دی ہٹیوں فرہاد پھڑیجا رات ویلے۔ پھڑن والے آپ
غلام نیں۔ پر شاہی غلامی وی مراتبہ اے۔ شاہی غلاماں دی گنت کاری وچ
فرہاد چوپایا ای اے، بے عذرا اٹھ تریا اے اوہناں نال۔ غلاماں جس
گھنیرے لطف (مہربانی) نال اوہنوں امیر وزیراں پاس کھڑیا اے اوہ
خبرے شاہی منصوبے دا حصہ ای اے۔ لطف و کرم بادشاہی نظر دی طفیل ای
ہوندا اے۔ یا خبرے غلاماں نوں فرہاد وچ آپنا وساریا آپا جھلکیا اے۔
عاجزاں دا ساتھ ستھوئی ای ہوندے نیں۔ (”ستھوئی“ لفظ فارسی ”ستوہ“
توں بنیا جا پیدا اے۔ دکھی، غریب، آتر)۔ غلام وی بھکھ مارے آتراں
دے بال نیں جیہناں نوں امیراں وزیراں شاہاں نے گولا منڈیوں بولی
دے کے خریدیا اے۔

وزیراں پوند فرہاد کنوں اپنی پچھلی کیتی دی معافی منگی اے۔ اسیں بے
ادب گناہی۔ وزیر فرہاد نوں شاہی مراتبہ دیندے نیں پئے یا مراتبہ دے
امتحان دی تیاری کرویندے نیں۔ فرہاد صاحب تہاڑی اپوائیٹ منٹ تے
سمجھو ہو گئی ہُن توں:

رہو توں پاس شیریں دے ہُن توں خدمتگار بنایا
مراتبہ ہے شہزادی شیریں دے خدمتگار دا۔ پر مراتبہ دا کم ایویں اے
جیویں کوئی ٹھیکہ اے۔ ٹھیکے دے اشتہار وچ گجھے رمزیل لالچ نیں خدمتگار

فرہاد لئی۔ شیریں دا سکا باغ ہریا کرن، گھر دا کم کر کے جگ وچ مرد کہاؤن،
 بھیتلیاں سینتراں نیں فرہاد توں ہوس پوری کرن دا موقعہ دین دیاں۔ بھاویں
 ظاہر اسدا اوہدے دردنوں ای اے۔ وزیر فرہادنوں ”یار دیوانے“ آکھدے
 نیں۔ ظاہر اگل دا پڑدا پا کے اندروں ٹوہندے نیں سانوں پتہ اے توں کیہ
 چاہونا ایں۔ جے اوہ لینا ای تے ایہہ دیوانی بے ہوشی والی چال چھڈ ایہہ
 نہیوں چلنی۔ ساڈے نال مک۔ جو چاہونا ایں مل ویسی۔ آپس دی گل اے
 مڈھ قدیکی غلاماں دا حرم سراواں وچ ہو رکم کیہ ہوندا اے۔

فرہادنوں ایہہ سینتراں تے متے نہیں دیاں پر اوہنوں وزیراں دی گل
 وچ شیریں نوں ملن دا ڈھوسہی ہو یا اے۔ پر نال ای موت وی دسیس
 جیویں موت حیاتی دا بھیت مٹ گیا ہووے۔ تیشہ وی فرہادنوں وزیراں انوا
 دتا اے بزاروں۔ اوہدے کول تے نرے ہتھ نیں۔ تیشہ وی سمجھو مشین اے
 اوس ویلے دی (یا لپ ٹوپ۔)

رل کے اوہناں بیدرداں دستو دست غریب پھڑایا
 تیشہ وزیراں رل کے دستو دست غریب دے ہتھ دتا اے۔ ایس ”دستو
 دتی“ راہیں ای غریب زور اوراں دے قابو آیا اے۔ دستو دستی وچ سودے دا
 صاف ہوون وی اے تے ہتھ دی صفائی وی اے۔

بیڑی باجھ کو پتن دریا من تارو ہن ساتھ
 کیڑی نال پہاڑ بھڑایا برہوں قصائی ہاتھ
 ڈٹھا گرد چوپھیرے پھر کے کوہ دیوانے سارا

کھارا سخت سیاہ چوٹرفوں سخت نہایت بھارا
 پر بت ویکھ رہیا پھر گردے نرم کتے دل آوے
 اڈن اگ اوڑے سر توں تیشہ ذرا چھہاوے
 ٹے ساڑ پہاڑے آتش اٹھے شوخ پلپتا
 تاں فرہاد پچھاتا دل وچ دغا وزیراں کینا
 اوہ فرہاد علامہ آہا جس دی عقل خزانہ
 کیوں کر اوہ پچھاپے ناہیں بے سو ہو یا دیوانہ
 عاشق ہون بے ہوش نہ ایسے جیونکر ہور دیوانے
 دُونی عقل جہانوں ہووے پر اوہ قید بیگانے
 ہے ایہہ عشق زیادہ عقلوں گھائل عقل بناوے
 جھوکا یار مزورا عاشق سو کیہ عشق کماوے
 عاشق کوٹ عقل دا ہوون پر ایہہ عقل کو یہی
 رل کے نال عشق دی آتش بنے جلا دی دیہی
 جیوں جیوں آن پوے دکھ ڈاڈھے شہرت بنے جہانی
 تیوں تیوں عقل اُتے ول ڈھونڈے یار چتے ول جانی
 بھی فرہاد پچھانی من وچ بے میں پیر ہٹاواں
 تاں ہن لاج عشق نوں لگدی ناقص یار سداواں
 بے کر پوے پتنگ دلیلیں گھاٹا نفع وچارے
 تاں اوہ پھیر دیوانہ کیونکر جان جوئے وچ ہارے

ایہو عشق چخا وچ جلدی میٹ اکھیں جل مرنا
 مگروں ہور خدائی رل کے ڈھول نگارا دھرنا
 جے کر لیکھ میرے وچ لکھدا خاوند طلب ارامی
 رجن کھان ایہو گجھ لکھدا کردا کتے غلامی
 پیلاں وانگ بے عقل وچارے نیند سکھالی سوندے
 جتنے تیز طبیعت دسدے پھرن سودائی بھوندے
 اے دل آکھ پہاڑوں ہٹ کے کاٹ کریساں کیہڑی
 روونگ پھیر پھرنگ وچ گلیاں چال قدیمی جیہڑی
 تاں توں سمجھ نہایت اس تھوں کم ایہو ہن چوکھا
 نگر نال پہاڑاں کر کے پھیر کویہا دھوکھا
 جب لگ جان ٹکانا ایہو کار ایہو ہن کرساں
 جے رب یار ملاوے ملساں نہیں اتھائیں مرساں
 بھی فرہاد دلپلاں کر کے ثابت پیر نکایا
 بھاری بوجھ فولادی تیشہ کر کے زور چلایا
 تیشے نال پہاڑوں چمکن چمکاں اگ اوڑے
 گویا آتش باز بنایا آن دکان پہاڑے
 اگے اگ برہوں دی آہی دو جا ہور مچائی
 مٹھے چھڈ بگھیلے ڈردے چھڈ چھڈ جان خدائی
 جس دن دھار کوئی نرمیری ذرا سکھالی آوے

تیشہ نال خوشی دے خوش ہو کر زور چلاوے
جاں اوہ پھیر کد اہوں آوے سیل نکھسما کورا
بھورا کاٹ نہ کردا تیشہ پیش نہ جاوس زورا
لوہو لال ہوئے ہتھ چھالیں نین بھرے رس خونوں
تیشہ سٹ کتھے ہتھ مارے سر دے نال جنونوں
خالی پیٹ مُہم پہاڑی اک جنا اکلایا
ایہو روز ودھیرے اُس نوں کردا نت سیاپا
جاں مُڑ پھیر ہتھاں ول ویکھے چمکے چمک سوائی
لوہو نال ہوئے گل لالہ مہندی عشق لگائی
رو رو حال ونجاوے مارے درد دریغوں آہیں
آکھے عیب تاں وچ جتنا دوس میرے وچ ناہیں
سکھے تاں کرن گلکاری پہنچے شیش محلیں
کیوں نہ پیش تساڈے آوے راہیں پئے اولتیں
جاں پھر نیر اکھیں وچ آوے لال ہویاں دکھ دیون
چوون وانگ کباباں تپیاں گرد چوپھیرا بھیون
بھی فرہاد اوہناں دے تائیں حیلہ آن سناوے
ویلا عیش خُماری والا پچھلا یاد کراوے
ہے ہے آکھ رہیا میں چشمورات ول مول نہ جاؤ
اپنے آپ پرندیاں وانگوں گل وچ جال نہ پاؤ

ہے ایہہ چوگ پیاری لگدی پر ایہہ زہر آلودہ
 لوہا ہوگ چگن دے ویلے دسدی نرم فلودہ
 جیوں جیوں روز نصیحت کردا چائل چاڑھ ودھیرے
 سو ہن اوس سے دا پاوگ پل پل سواد اگیرے
 ایہو سخن کریندا جاں مڑ مگروں تاء کریندے
 کافر سوز اندھیری برہوں سُدھ بدھ رہن نہ دیندے
 بیخود ہو زمیں پر ڈگدا ہوش ہواؤں کاروں
 مڑ کے جان پوے پل بیٹھے نکلے ۱ بار پواروں
 تیشہ پھیر سنبھالے عاجز درد دکھاں دا پلایا
 گھائل جمل جہانوں باہر لیکھ نصیبوں جلیا
 ایہو طور رہیا چر اُس دا گذرے کنیں دیہاڑے
 جھاگے بہت زمانے والے سر پر سخت پوڑے
 بھی فرہاد نماانا ہو کے رب اگے ہتھ جوڑے
 تن من میں گل گھائل کیتا درد فراق وچھوڑے
 آکھے شیریں میل اسانوں سچی قدرت تیری
 نہیں تے جان نکال وجودوں نال شتابی میری
 چنگی موت وچھوڑے نالوں اک واری مر جاون
 عاشق نال فراق معشوقاں پل پل سانگاں کھاون
 ۱- ”نکلے“ اسان پایا ہے وزن پورا کرن لئی۔ اصل متے گجھ ہور ہووے۔

فرہاد نوں ہاشم شاہ پوند وی علامہ آکھ بیٹھے نیں:

وسدا اک ترکھان بیچارہ او سے شام شہر وچ
اُستاکار عمارت کردا بادشاہاں دے گھر وچ
بیٹا اس دا عقل ہنر وچ اس تھیں بڑا علاماں
افلاطون جیسے وچ خدمت ہون غلام غلاماں

علائی والا نیکہ تے سچندے آئے نیں حاکم کتابو علمواں دے متھے
تے۔ نال اوہناں نوں خزانیاں و ظیفے تے مدد معاشاں وی ڈھیندیاں آئیاں
نیں۔ مزدوراں کاریگراں نوں علامہ آکھ کے متے ہاشم شاہ ہوریں کتابی
علمائی دا رعب لاہونا چاہوندے ہوون ماڑیاں گھالکاراں دیاں دلاں توں۔
کتابی علمائی تے فیلسوفی مُدتاں تھیں آپ بھلن تے خلقت نوں بھلاون
دے آہر وچ جُٹی آئی اے۔ آپنا لایھ بھاویں کدے نہیں بھلدی۔ ہر
وارے دے ارسطو غلاماں دے سر تے علامے بن کے اپنیاں سکندراں دی
اتالیقی کریندے ای آئے نیں۔ کتابی فیلسوفی بندی کیوں ہے۔ سوچنی نوں
رزق ونڈ دے مُڈھلے پوڑے توں وکھرا کر کے، سمجھنی نوں اساویں رزق
ونڈ پاروں لگے مل وان تے مل ہن دے بھیڑ ولوں اویسلا کر کے۔ ایہہ
پہاڑ کتابی فیلسوفی دا ای تے نہیں جیہڑا فرہاد ڈھاون جُٹیا ہے؟ سو ویہاری
علامیاں دا اُلٹا کریندا ہے فرہاد دا علم۔ پر پہاڑ نری کتابی فیلسوفی دا نہیں۔
ایہدے اندر رنگ رنگ دی پتھر دھار اے نرمیری سسختیری۔ ہر تھوک
اے ایہدے اسار وچ مل ویہار نوں تھاپن سہارن والا۔ ایہہ پہاڑ آپ ای

مَل وِیہار اے پورا۔ لہنوں ڈھاون ایہدے وچ پئے ہر تھوک نوں ڈھاون
 ہے۔ پر ایہہ ڈھاون اُلٹاں راہیں ہے۔ ایہہ اوس زور راہیں نہیں ڈھینا جس
 زور راہیں ایہہ بنیا نہ اوس عقل راہیں۔ فرہاد دا زور کیوں اُلٹاں ہے وِیہاری
 زور دا ایہہ اسیں ویہنے آں پئے تے اگوں ویکھساں۔ اتھے فرہاد دی عقل
 نوں نکھیڑیا اے ہاشم شاہ وِیہاری عقل کنوں۔

ایتنی گل اساں کیتی اے تے اک جتھہ ساہنے آن ہویا۔ ”بس بھئی۔
 بڑی ہوگئی اے۔ اسیں ہور برداشت نہیں کر سکدے ایڈے بزرگ صوفی
 شاعر دے کلام دی توہین۔ پورا قصہ عشق تے عقل دی ٹکر دے بارے اے۔
 تہاڈے جیسے لوک نہ عشق دی حقیقت نوں سمجھدے نیں نہ اوہدی وجدانی
 قوت نوں نہ عقل نوں جیہڑی اصلوں عشق دی دشمن اے۔ دھکو دھکی ہر گل
 وچ اپنی سیاست واڑی آوندے نیں۔ ساڈی پوری شاعری دا حسن برباد کرو
 اوتسیں لوک۔“

ہاشم شاہ ہوریں سچے اوہناں ول ہوئے۔ ”ویر میں کوئی شاعر نہیں ہے:

شاعر شعر کریندے آہے نفس چھری مونہہ دھر کے
 ہر اک شعر لیاون باہر خون آلودہ کر کے
 پھر اوہ دست صرافاں پیندے ہیرے سُخن پروتے
 کون صراف جیہناں ہتھ اپنے جان جہانوں دھوتے
 پھر اوہ عیب صواب سُخن دا لبھدے نال فکر دے
 ناقص رد سٹیندے کامل لکھدے وچ جگر دے

ایس سے وچ ہاشم جیسے ناقص شاعر سداون
مُصنف چار ایالی رل کے شعر سُنن نوں آون“

”واہ واہ“، ”سبحان اللہ“، ”ہائے ہائے“ دے نعرے مار کے حالوں بے
حال ہوندا جتھہ تے ٹر گیا تے ہاشم شاہ ہوریں آکھن لگے کروگل ہُن۔ گھل
کے کرو۔ قصور مینڈا ای اے بھائی میں آپ آندی اے وچ فیلسوفی۔ اوہدا
تے کم ہويا خلق دے رولے نوں اپنے رولے نال ٹھپنا۔ اساں آکھیا
سانوں ایالیاں نوں منصف نہ بناؤ۔ آکھینیں مینڈی گل ایالیاں نوں ٹوک
نہیں۔ او جڑ بیلیاں وچ کیتی ایالیاں دی ہانڈھ ای تے زر بن لہندی اے
صرافاں دیاں ہتھاں وچ۔ ایالی ای نہیں جیہناں آپنی ورتی نوں جوڑ چیا،
پچھلیاں دے جوڑ نوں مانیا، گنویا، سمھالیا، آون والیاں نوں سُنایا۔ اساں
آکھیا سچ اے۔ ایہہ ناقصی تہاڈی ایالیاں دی مُصنفی دی ہی دین اے۔
صرافے بزار والیاں دیاں کسوٹیاں اُتے تے فارسی وچ لکھے قصے ای مُردے
نیں۔ اکھے آہو بیبا وارث شاہ دی ہیر وچ رنگپور آئے جوگی وچوں رانجھے
نوں پچھانن والا وی ایالی ہا۔ پر بے رانجھا وی ایالی ای رہندا جوگی نہ بندا
ہیر دے آکھے، یا جوگی بنیا سی تے بنیا ای رہندا۔ پر اوہ تے جو ہا اوہ رہ
ای نہ ہا سکدا۔ ایہا تے ہے عشق عقل۔ میں جہانی عقل نوں عشق عقلوں
وکھرا کرن لئی فیلسوفی رنگیا ویروا کینا تے مُرد پرانا رولا بن کھلوتا۔ پڑھو نہ اوہ
شعر کیوں نہیں:

عاشق ہون بے ہوش نہ ایسے جیوں کر ہور دیوانے

دُونی عقل جہانوں ہووے پر اوہ قید بے گانے
 ہے ایہہ عشق زیادہ عقلوں گھائل عقل بناوے
 جھوکا یار مزورا عاشق سو کیہ عشق کماوے
 عاشق کوٹ عقل دا ہوون پر ایہہ عقل کوہی
 رل کے نال عشق دی آتش بنے جلا دی دیہی
 جیوں جیوں آن بنے دُکھ ڈاڈھے شہرت بنے جہانی
 تیوں تیوں عقل اُتے ول ڈھونڈے یار چتے ول جانی

دیکھو نا ”ہے ایہہ عشق زیادہ عقلوں گھائل عقل بناوے“۔ پئی نہ چھنج
 پرانی ”عشق وڈا کہ عقل“ والی۔ اکو ای تگ تھیری ہوندی اے ایہو جیہیاں
 صراف جتھیاں نوں بھڑکاون لئی۔ قصور مینڈا اے۔ اگے ٹورو گل تسیں۔ میں
 ایتنا آکھنا ہا۔ اسماں آکھیا اسیں تے اے وی ایہو سمجھنے آں جو قصور درباری
 مثنوی ریت دا اے۔ تاں تے درباروں لاہیا اے اوہنوں جھوکے مزورے
 دی گل کر کے۔ اکھے آہو پر لاہوندا آپ اوتھے بہہ گیاں اک تگ وچ۔
 کرو گل اگے۔

فرہاد دیوانہ ہے بے ہوش نہیں۔ بے ہوش ہو رہا دیوانے نہیں وزیر امیر۔
 جہانی عقل دُونی نہیں فرہادوں پر بیگانی قید وچ نہیں دُونی جہانی عقل
 ہوندیاں، سگوں ایس دُونی جہانی عقل پاروں ای بیگانی قیدے پئے ہوئے
 نہیں۔ عشق ایس جہانی عقلوں اگیرے ہے پر جہانی عقل عشق نوں گھائل
 کریندی اے۔ جھوکا ہے بھٹھی تپاون والے تے مجورا نال ہو رکم پیا کرویندا

اے۔ جہانی عقل آکھدی اے سر سٹ کے کم تے لگے رہو۔ دیہاڑی
گھنوتے گھر ونجو۔ جھوکیاں مزوراں دا کیہ کم عشق نال۔ عشق بنیا اے
بادشاہاں لئی امیراں لئی۔ جھوکیاں مزوراں نوں عشق کرا کے اساں انڈسٹری
بند کروانی اے؟ یا متے جھوکا اوہ اے جیہنے مزورے نوں بھٹھی دی اک وچ
جھوکیا اے، کرخانے دا مالک۔ پر مزورا اوہدی نوکری نوں عشق بنائی بیٹھا
اے۔ متے فرہاد نوں پئی آکھدی اے جہانی عقل کملیا ایہوشہزادی تے جھوکا
اے تینڈا۔ توں اوہدے نال عشق کماون ٹر پیا ایں۔ محل دیاں کندھاں سجا
تے دیہاڑی کما اپنی۔ پر فرہاد نوں پچھان اے اپنی وی تے شیریں دی وی۔
اوہدی عقل اوہدے عشق نال رل کے پرانی جہانی ہستی واسطے جلا د بن گئی
اے۔ ایہو گل اگے فرہاد دی اپنے آپ نال دلیل وچ اے:

ایہو عشق چخا وچ جلدی میٹ اکھیں جل مرنا
مگروں ہور خدائی رل کے ڈھول نگارا دھرنا

دوجی سطر نوں انج تے پڑھیا ای جا سکدا اے جو عاشقاں دے من
مگروں ہور خدائی اوہناں دیاں قبریں اُتے ڈھول نگارے دھر کے ای اپنے
آپ نوں پئی ولیندی اے۔ پر انج کیوں نہ پڑھیے جو عاشقاں دی کیتی ای
ہور خدائی دی رل ویہر دا ڈھول نگارا بندی اے۔ ایہہ پیا دلیدا اے فرہاد۔
ایس دلیل وچ اوہدی عشق عقل دا گوچر موکلیرا تھیندا اے پیا۔ اوہنوں اپنے
جیہیاں بے انت مزوراں کاریگراں دے دکھ دی پچھان پئی تھیندی اے۔

بیلاں وانگ بے عقل وچارے نیند سکھالی سوندے

جتے تیز طبیعت دسدے پھرن سودائی بھوندے

فرہاد نوں سار تھی گئی اے جو مالکی و بیہار کیہڑے ڈھب نال مزدور کاریگر
دی سرت نوں سدھیندا اے اپنے کم لئی۔ کیویں اوہنوں تیل بنیندا اے۔
پنجالی دی گججھ پا کے گھری ڈاہ کے۔ جیہڑے تیز طبیعت نہیں سدھیندا
اوہناں نوں سودائی بنا بھویندا اے۔ سو فرہاد نیڑا کیتا اے: گھاٹا نفع و چارن
تینڈا کم نہیں۔ ایہہ تینڈے لیکھ ہوندے تاں خادی غلامی کر کے رج
کھاندوں طلب ارامی ماندوں۔ قدرت نے تینوں تے شیریں نوں بنایا ای
میل واسطے اے۔ پر میل کیویں تھیوے وچ ایہہ پہاڑ اے، ایہہ استنبول
شاہی و بیہار جیہڑا مزور تے شہزادی نوں دوکھ امیل اجوڑ جوناں بنیندا اے۔
ڈھا ایہہ پہاڑ۔ ڈھا وی توہیوں سکنا اے۔ جس مزوری نوں نابری بنایو ای
اوہا ستیا ہے تینڈی۔ ایس پہاڑ دی کاٹ ای تینڈی ثابتی اے۔ نہ کریسیں
تاں کیہ کریسیں۔ اوہا گلیاں وچ روندیاں پھرن والی چال قدیمی۔ اوہ چال
تاں چلیندا اے ای آئے نیں اوہ جیہناں پہاڑ دی کاٹ نہیں کرنی۔ ایس پہاڑ
نال ٹکرنوں ولاون عشق نہیں دھوکھا اے۔ سو ایہہ کارا اے فرہادا:

تاں توں سمجھ نہایت اس تھوں کم ایہو ہن چوکھا

ٹکرن نال پہاڑاں کر کے پھیر کوہیا دھوکھا

جب لگ جان ٹکانا ایہو کار ایہو ہن کرساں

جے رب یار ملاوے ملساں نہیں اتھائیں مرساں

لوک ریت وچ عشق ہے کیہ، ایہہ فرہادا تے آئی گھری دیندی اے۔

ایہہ عشق آہر ہے میل تانگھ نوں سارن اُدھارن 1 دا۔ میل تانگھ سَنگڑ دی اے
 مل ویہار دے پھارے ڈر لالچ پاروں تے سَنگڑ کے موہ بن ویندی اے۔
 جو ہے، جو ورتیندی اے پئی، اوہنوں جاچن نہیں دیندی۔ موہ دا پاسہ سٹ
 کے بندیکی میں دے موہرے نوں اپنے لاپے دی چوسر وچ پھیریندا اے
 مل ویہار۔ لاپے دی چوسر ٹھہری نہیں جاسکدی تے بندے دی میں اوہدا
 موہرا بنوں رہ نہیں سکدی جد تائیں مل ویہار نوں ٹھپیا نہ جاوے۔ ایہو کم
 ہے جو ہن فرہاد سہی کیتا اے۔ تے ایسے کار سَنجان وچوں اوہدا کارا اُگھریا
 اے۔

جب لگ جان ٹکانا ایہو کار ایہو ہن کرساں

ایس کارے نے موہ والا ”دھوکھا“ ہٹایا ہے اوہدے چت توں۔ وزیراں
 ”دعا“ اچتیں اپنے آپ نال کیتا اے فرہاد دے ہتھ تیشہ پھڑا کے۔ فرہاد
 اک جی ای نہیں نہ شیریں اک جی ای اے۔ ایہہ لوک ریتل عاشق نشان
 ہن گل جہان دے وجوگیاں جیناں دے جیہڑے مل ویہار دے پہاڑ نوں
 ڈھاون دے آہر وچ رلے نیں۔ ایس پہاڑ دا ڈھین ای سوکا ماری بندیکی
 ہستی نوں میل تانگھ دی نہر دا وتر لاون ہے۔

اگے ایس کار وچ جو ورتیندی اے اوہدا ویروا اے۔ کیوں کدیں اصلوں
 سوکھا تھی ویندا ہے ایہہ کم۔ کدیں اصلوں نہ ہونا چا پدا اے۔ جدن ہتھ لہو
 لہان تھیندے نیں تاں جھورا وی آوندا اے، کیوں پئے ایس پاسے۔ پر ایہو

1- اُدھارن = آزاد کرن۔

لالی لہو دی عشق دی لائی مہندی وی سہی ہوندی اے تے چمک سوائی تھیندی
 اے۔ (ایہہ چمک لشک نہیں، ایہہ پرانا لفظ ہے ترکھے اُلیل لئی۔ ایسے توں
 ”چمکائل“ بنیا اے) فرہاد نوں اپنے دُکھ وچوں کم دی سختی وچوں نواں اُدم
 ملدا اے اپنے کارے نوں نہاؤن دا۔ پر دُکھ جدن اپنے آپ وچ پوری
 رُجھ بن لگدا اے کارے دے ڈیچیوں وکھرا تھی کے، تاں ای جھورا بند اے۔
 دُکھ دی ایس جھور وچ ای اک رنگ دی بیگانگی ہوندی اے۔ بندے نوں
 اپنی ہستی انجوانج تھیندی جا پدی اے۔ کدیں اوہ اکھاں نوں دکھ کر کے
 (”چشمو“ آکھ کے) دوسدا اے کدیں ہتھاں نوں آکھدا اے ہور سیکھو
 شاہی گلکاری۔ بنو محل دے دستکار۔ ملیا جے نہ دستودست تیشہ۔ دُکھ دی رُجھ
 وچ پھس کے دُکھ نوں کاریوں دکھ کرن ای دُکھ دی پکڑ وچ آکے کاریوں
 بے دل تھیون اے۔ ایہو جھورا ہے۔ جھورے ویلے فرہاد نوں فلودہ وی چیتے
 آیا اے۔ کیڈا سوکھا ہاشیریں فلودے دی ہوک سُنن لئی دُکان اگے بیٹھیاں
 رہن تے کیڈی اوکھیری اے شیریں نوں ملن کیتے پہاڑ دی کاٹ۔ پہاڑ وی
 دُکان اے، ورکشاپ، پر فلودہ گر دا نہیں آتش باز دا۔ حاکماں بھانے فرہاد دا
 کم آتش بازی اے سجاوٹی وکھالا۔ پر آتش باز فرہاد پہاڑ وچوں برود پیا
 کڈھدا اے استنبول شاہی نوں بھنن کیتے۔ ویکھو تیشے دے کڈھے
 چنگیاڑیاں دی لالی کیویں ہتھاں دی مہندی دی لالی بندی اے۔ تے کیویں
 ایس بلدی چخا وچوں شیریں دی آونی دے پھل کھردے نیں۔
 سُننی دعا دیوانے والی خالق رب ستارے

غالب سر پر نازل ہوئی نیندر گھت غبارے
 اوسے وقت پہاڑی لہر خاب دیوانے آئی
 صورت شیریں حاضر ہو کے دتی آن دکھائی
 ویکھدیاں دل نال خوشی دے کھڑیا جوں پھلواڑی
 کہندا شوق تیرے وچ شیریں چیراں سخت پہاڑی
 شیریں درد فراق تیرے نیں گھائل کینا مینوں
 سِکدیاں سڑدیاں عمر گذاری مہر نہ آئی آ تینوں
 شیریں کہیا سُن فرہادا صبروں اجر ملیوے
 لیکھ پتنگاں دے جل مردے مہر نہیں دل دیوے
 جل بل مرن پتنگ دھگانے کیہ پرواہ چراغاں
 کوہ 1۵ کن سد بہائی بلبل سیر کرے وچ باغاں
 درداں دُکھاں باجھوں عاشق ہرگز نہیں سکھالے
 گھائل جان کرن تاں پاون وصل محبوباں والے
 عشق مجازی مُشکل بازی جس تن لگے سوئی
 مار فنا کرے چا اس نوں ثابت رہے نہ کوئی
 نُونی برہوں کرے ملاجی کشتی کون تراوے
 بھر بھر پور عشاقاں والے بحر عمیق دُباوے
 سوئی بنے مراتب والے جیہناں بھیت چھپایا

1- ایہو لفظ ”کہو“ وی پڑھیج سکدا اے۔

جس نے ظاہر کیجا ذرّہ سُولی پکڑ چڑھایا
 سُن فرہادا کتنے حصّے مینوں سوز ودھیرا
 جلدی جان رہی دِن راتیں جیوں آتش تے بیرا
 دُکھاں درداں سوز فراقاں گھائل کیجا مینوں
 جو گجھ حال ربّے نوں مالم آکھ سناواں کیہنوں
 ہر دم ذکرِ تساڈا دل تے ختم ہوئی زندگانی
 ہوئی حرام اساڈے اُتے لذتِ عیشِ جہانی
 گلاں کر کے غائب ہوئی صورتِ شیریں والی
 گھلتی نیند دیوانے ڈٹھا سُفنا خابِ خیالی
 خابِ خیالوں ویکھ تماشا جاں ہوئی بیداری
 شیریں شیریں کھلا پُکارے کر کر گریہ زاری
 نہ اوہ شیریں نظریں آوے نہ اوہ شیریں گلاں
 کوڑا وہمِ خیالی سُفنا شیریں رنگِ محلاں
 اُٹھ بسرے بسر پٹن لگا ایہہ کیہ ربّا ہویا
 روندی جان لبّاں پر آئی موت کجاوا ڈھویا
 اوڑک صبرِ دیوانے کیجا پیش نہ کوئی جاوے
 تیشہ پکڑ پہاڑی اُتے کر کے زور چلاوے
 رہے ہمیش پہاڑ کئیندا بے تقصیر بے چارا
 دردِ مصیبت اس دے کولوں رویا پر بت سارا

درداں دُکھاں گھاٹل کینا آہ دیوانہ مارے
 گُرسی عرش اکاس زمیناں تھر تھر کنبن سارے
 تاں اوہ کوک نمانے دل دی سنی جناب الہی
 بیٹیسی بیت گئی اوہ جتنی عمر دُکھاں دی آہی
 ویکھو شیریں دی خاب نے پہاڑ نوں سبج سبھا ای پہاڑی کر دتا اے۔
 ایہہ پہاڑ پہاڑی جئے جنی دی جہانی ہوند ای تے نہیں، مل ساجی، جیہنوں
 گٹ ملنا ہے شیریں تے فرہاد؟ شیریں متے ایہو گل کیتی اے خواہیں آن
 کے۔ ایہہ وی دسیوس جو ایہہ عشق ایہہ ویہار نابری عمل وچ ظاہر کیتیاں
 سولی تے گھن ویندی اے۔ نری کتابی علمائی بن ونجے تاں مراتیاں اُتے
 بہال دیندی اے۔ میں ظاہرا شہزادگی والے مراتبے تے ہاں پر ہر دم تینڈی
 تانگھ مینڈے نال اے۔ عیساں لذتاں والی جہانی ہوند مک گئی ہوئی اے۔
 شیریں فرہاد دی ایہہ ملنی خاب خیال نہیں خاب کھیال اے، جیہڑا دوہاں
 دے اندر پیا کھیڈیندا اے۔ (”تماشا“ پیکھنا ای اے فارسی وچ،
 ویکھنہاراں ساہنے کھیڈیندا کھیال۔) دوہاں دا سچیت اچیت اک تھی گیا
 اے۔ یا آکھو دوہاں دا سچیت اوس موکلیرے اچیت نال اک مک تھیا اے
 جیہڑا بندے دی مل و جوگی وار نے اپنا تروڑ بنا کے بندے دے شوہ وچ
 ساریا اے۔ ایہہ اندروکی اکائی ای خلق نوں و جوگ ویہار دے پہاڑ پٹ
 دین لئی عشق دا تیشہ پھرا دیندی اے۔ ایہہ اچیتی اکائی ای دینجے تے ست
 دے سوے کھولدی اے۔ ایہہ اکائی قدرت نال اکائی ہے۔ تے فرہاد دے

اندر پہاڑ نوں ڈھاون دی سکت بن لہندی اے۔ فرہاد کوئی اکلا جی نہیں اوہ
 نشان اے دبیل دے اندر گل نال اک ہو جاگی سکت دا۔ پر ایہہ جاگ ایہہ
 سکت کوئی سواہرا پندھ نہیں۔ دبیل دے اندر باہر پُرانی نویں ہوند دا ٹکراء انت
 پیا چلنا اے پہاڑ دے کٹیون تائیں۔ میل کھیال اکھوں اوہلے تھیا اے تاں
 فرہاد نوں وہم خیال جا پیا اے۔ شیریں تے رنگ محلاں وچ اے۔ فرہاد مُرد رو
 مرن ہا کا تھیا اے پر وت اوہدی عشق عقل اوہنوں سبھایا اے نہیں ایہہ وہم
 خیال نہیں پر لیہنوں سچ کھیال بناون لئی رومرن دی نہیں تیشہ وگاون دی لوڑ
 اے۔ اوس مُرد تیشہ وگایا اے تاں قدرت آپ بندے نال اک تھی اے:

ہویا حکم فرشتیاں تائیں دوڑ شتابی جاؤ
 چیرو نہر چچاؤ منزل اُلفت نال بناؤ
 مدد ریش دلاں دی خاطر اُترے ملک حضوری
 لگے نہر بناون صدقوں عاشق کار ضروری
 تیشہ نام رہیا پر اس دا چال جہانی کر کے
 وگن لاکھ گہاڑے غیبوں پر بت تھر تھر تھر کے
 وچ پہاڑ وگن از غیبی کئی ہزار کہاڑے
 آتش بازی وانگ تماشا چمکن اگ اوڑے
 لگا ڈھیہہ ڈھیہہ پین دھگانے اُڈ اُڈ جان تنبالے
 چوداں طبق نہ اٹکن جس ول ڈھین یقیناں والے

1- خاطر لفظ اسماں پایا ہے وزن پورن کہتے۔ اصل متاں گجھ ہور ہووے۔

تھوڑے روزاں دیہاں وچ پریت سٹ کتے ول پایا
 ڈھکا آ نزدیک شتابی صادق یار لیایا
 لگے لوک تماشے آون خلقت عام خدائی
 ایسی چیز اچرج شگوفہ عاشق مرد بنائی
 ڈھمی دھوم بدیسیں ملکیں شہر نہ کوئی خالی
 ڈھکی آن چوفیریوں خلقت سنگ نگاہے والی
 آتش وچ لکھاں دے آہی مدت رہی لکائی
 بھانبر آن نہایت بلیا عاشق پھوک مچائی
 پھیر عزیز شہنشاہ عادل سُنیا نہر تماشا
 ٹہا تخت حکومت والا مان نہ رہیا ماسا

فرہاد دا تیشہ جہانی نظر وچ اوہدا تیشہ ای اے۔ پر اصلوں ایہہ گل لوکائی
 دے اندر دیتی قدرتی میل تانگہ ہے جو ایس گھڑی نابری بن ورھی اے
 استنبول شاہی دے وجوگ پہاڑ اُتے۔ اُتے ای نہیں اوہدے اندر اُتر کے
 وچوں پئی پولا کریندی اے اوہنوں۔ ایہہ میل تانگہ تہ ہے قدرت دا،
 ویہاری داب نے لیہنوں اٹھل ویہر بنا دتا اے۔ ویکھو اتھے لفظ ڈھین دی
 ورتوں۔ ڈھین دے وچوں ای ڈیہن وی پیا بولدا اے۔ ”ڈھین“ کسے
 اُسارے یا اُسرگے دا اُکھڑ کے ڈگ پون اے۔ پر ڈیہن پوری لگن نال
 کسے کم نوں جٹن اے۔ دوہاں لفظاں دی ٹکراویں نیڑ نے یقیناں والیاں دا
 ست اُتاریا اے سُنیراں اندر تے پہاڑ دے ڈھین نوں پرانے چوداں

طبقات دا ڈھین کر دیتا اے۔ فرہاد دیاں ہتھیاں دی لالی نے قدرت دے
 آتش باز آن اتارے نیں اوہدے تیشے اندر۔ استنبول شاہی لئی ایہہ تماشا
 ہے آپ لایا۔ پر خلقت لئی ایہہ پیکھنا ہے فرہاد نال اک ہو کھیڈیا۔

ایہہ پہاڑ پیا ڈھیندا اے تے خلق دی ویکھنی کرنی بے اوڑ پئی ہوندى
 اے میل بند جیون دی چوداں طبقات والی پُرانی حد باندھ اُکھاڑ کے۔ پہلوں
 تے لوک تماشا سمجھ کے ویکھن ای آئے نیں ایس اچرج شگوفے نوں۔ پر
 ایہہ ویکھن ای اگوں نگاہے دے سنگ والی خلقت دا چو فیرویوں ڈُھکن بن
 گیا اے۔ ایہہ سینتر ہے سخی سرور دے میلے دی۔ سنگ پورے دیسوں
 ڈُھکیندے آہن اوس ویلے، جنے جنائیاں مل کے، قوماں مذہباں دے
 وِٹکرے اُلانگھ کے۔ ایہہ سنگ سخی سرور دے میلے تے جُو ویندے آہے نگاہے
 جا کے، راہ وچ پُرانیاں چشمیاں اُتے نیں کندھیاں اُتے رُک رُک زلدے۔
 نگاہا ڈیرہ غازی خاں دیاں پہاڑیاں وچ ہے۔ سخی سرور ساڈی جاچے پانیاں
 دا راکھا ہے پُرانی لوک سوجھ دا چتاریا جیویں خواجہ خضر اے۔ ”سر“ تے
 ”ور“ دوہاں دا مطلب پانی اے۔ وگدا پانی بھوئیں وچوں پھٹ نکلیا پانی،
 نت سحرانت نرویا، جند جیون دی سانجھ کرن والا سخی۔ پانی دی لوڑ پانی دی
 پُوچ بنی۔ فرہاد دی پہاڑ ڈھا کے کڈھی نہر نے وی خلقت نوں استنبول شاہی
 دیاں ونڈاں پاڑاں وچوں کڈھ جوڑیا اے نگاہے دیاں سنگاں وانگوں۔ پانی
 دی پوچ اوویں ہے جیویں اگ دی واء دی بھوئیں دی پُوچ۔ ایہہ قدرت
 نوں مانن ہے بندے دا۔ اپنیاں لوڑاں راہیں اپنے اندر باہر قدرت نوں

سنجانن- قُدرت نال ایسے لوڑ دتے مانن سنجانن والے لاگ نوں مل والیاں ورتیا خلقت نوں رسم ریت وچ بنھن لئی- بھونیں پانی نوں اپنی مالکی وچ کر کے قدرت دی پوج نوں مالکی پروانے دھرم دی پوج بنا تھا پیا- وت وی لوڑاں دتی پرانی قدرت پوج جوت دے اریے رسم ریت دی باندھ دے اندروں وی خلقت نوں رل ٹرن دے راہ سچھاندے آئے- لوک ریت والیاں نوں ایہناں اریاں دی سوہ آہی- ایویں نہیں ہاشم شاہ ہوراں سچ سبھا ای فرہادی نہر اُتے ڈھکی خلقت نوں نگاہے دیاں سنگاں نال رلا دتا- اوہناں اپنے ویلے پانی پوج سنگاں دی جوت دے اندر مالکی دے انکار دی دبی اگ داسیک سہی کیتا ہوسی- کیوں ہاشم شاہ جی نگاہا تہانوں وی چیتے اے تے وارث شاہ نوں وی- ایہہ نگاہا ناں کتھاؤں آیا اے؟ اکھے لا کوئی اور پینٹل کھوجی گھرا کڈھے- سانوں سنگ رلیاں نوں تے نگاہے چوں ”نی“ سُنیدی او- اوہانیر والی- پانی والی-

فرہادی نہر نویکلی کیویں ہے- نہراں تے کڈھیندیاں ای آئیاں نیں صدیاں توں پُرانیاں بھونیں وال شاہیاں وی تے نویاں راس وال شاہیاں وی- رزق لوڑ تے رزق دی دتی گھال سکت دوئے مالکی دی پنجالی وچ جُولیاں جاندیاں نیں ایہناں نہراں راہیں- پر فرہادی نہر دی رمز نرا انج نہیں دھریندی ایس پرانے ملوان شاہی آہرنوں سُنیراں اگے- آکھدی اے بھلیو نہر کڈھوان دی ڈول، خلقت دے اندروں اٹھدی مالکی دے انکار دی اگ

1- ڈول = ترکیب، ڈیزائن، سکیم، منصوبہ، سازش-

نوں دہائی رکھن دی ڈول ہے۔ نال ای واجاں آئیاں نیں
 اک: کیوں جی ایہہ کیہ گل ہوئی۔ ٹھیک اے ایس نہر نے شاہی باغاں
 نوں پانی لاونا اے۔ پر نال ای راہ وچ آئی رکڑ بھوئیں وی تے ابادتھی وینی
 اے کہ نہیں۔

دو جی: آہو جی ابادتھی کے یا وڈیریاں مالکاں دے مربعے بن جانی اے
 یا نکیریاں مالکاں دے کلتے۔

تہی: وڈ مالکاں مزیریاں کولوں واہی کروانی اے، نک مالکاں گجھ آپ
 گجھ راہکاں کنوں۔ گھنی محنت راہکاں واہکاں دی تے ماملہ بن کے سرکاری
 خزانے وڑ جانی اے یا سرکاری ہتھ ٹھوکیاں مربعے والاں دیاں اکاونٹاں وچ
 جا چڑھنی اے۔

چوتھی: پر ویکھو نا جی کتیاں بے رزقاں نوں رزق وی تاں ملیسی، کتیاں
 بھکھیاں نوں جیو کا۔ تہانوں تاں چُجھنی ہوئی ایہہ نہر آپ جو سکھالے او
 تاں۔ کاغذ کالے کر کر پئے سانوں وکھیندے او۔

اساں آکھیا: مالکی والا سکھال سانوں سوڑا اے سو چُجھدی اے سانوں
 ایہہ نہر۔ ایہہ رزق جیو کا مالکی دے ویلے وچوں ہو نکلنا اے۔ مالکی دا دیتا
 رزق بندے دے اندروں سانجھ والے ست نوں سنگیر دا اے۔ ملن دی
 سک نوں ملن دا جھس بنا دیندا اے۔ دو جے نوں سنگ نہیں بنا سکدا شریک
 بنا سکدا اے۔ مالکی ویلے نکلے رزقوں انکار ای فرہاد دا قول قرار اے۔
 جیہڑے سنگ ڈھکے نیں ایس نہر اُتے اوہ نویں اباد کاری دے پٹوار خانے

پیش ہوون نہیں آئے۔ مالکیوں انکار دے جگائے ست نوں مانن آئے
نیں۔

خلقت نوں ککھ تے کریندی اے مالک شاہی۔ ککھو ککھ۔ پر ککھ
ہوندیاں سار ای نابری دی اگ ککھاں دے اندر لگ بہندی اے۔ جو ککھ
نیں سواگ نہیں۔ توڑے مالک اوہناں نوں پئے سیکن توڑے اوہ بھانبر بن
کے مالکی دے ویلنے نوں ای گال سٹن۔

خلقت دے اندروں اٹھدی اپنی سبھی سکت دی نویں سنجان نے
استنبول شاہی دا تخت ترور کے تختہ کر چھوڑیا اے۔ ہن شہنشاہ عزیز دی چھاتی
اُتے لگا عادل والا پُرانا بٹا اوہنوں پھکڑی لاندہ جا پیدا اے۔

پھیر امیر وزیر پرانے یاد صلاحی کیتے
حاضر آن ہوئے شرمندے ڈٹھے روح اپتے
کہیا امیر وزیراں تائیں شابش عقل تِساڈی
رکھی تِساں داناواں رل کے حُرمت خوب اساڈی
اگے بات شہر وچ آہی جانے کوئی نہ جانے
ظاہر عقل تِساڈی کیتی ہر ہر مُلک ٹکانے
جے کر خوف خدا نہ ہووے لائق ایہہ تسانوں
تیری لیکھ کرایے اک اک ملے انعام تہانوں
جوڑے دست وزیراں کہیا عرض سلاماں کر کے
عادل ہو عدالت کریے دھیان ربّے ول دھر کے

ہے ایہہ سخت پہاڑ اجیہا میخ خداوند لائی
 روز قیامت تیک نہ توڑے اس نوں عام خدائی
 سو اُس خبر نہ کیتی ہرگز نہر اجیہی پٹی
 پھوڑے وانگ لپیٹ پہاڑی چاکتے ول سٹی
 ہور ہزار اتھائیں آہے وسدے بھوت جنائیت
 اوہ بھی ویکھ گئے اس تائیں ڈردے چھوڑ ولایت
 چپتے شیر ہزاراں آہے وسدے اوس اُجاڑے
 ویکھو پنجم نہیں ہن وسدا خالی پئے پہاڑے
 موتوں مری ۱ نہ ہرگز اُس نوں ہے اوہ مرد اجیہا
 دل نوں ڈھونڈ عدالت کریئے دوس اسماں وچ کہا
 شاید عزرائیل جیسے نوں جے اوہ شکل دکھاوے
 اوہ بھی ایس زمیں ول ڈردا مڑ کے پیر نہ پاوے
 آدمیاں دی صورت وسدا سویں نہ پیوے کھاوے
 ہے اوہ کون کوہی آفت لگھیا بھیت نہ جاوے
 سُن کے عرض وزیراں کولوں نرم ہويا دل قہروں
 غصہ دُور ہويا گل سمجھی مُردی طبیعت لہروں
 کہا عزیز وزیراں تائیں کرو کوئی ہن کاری
 پہتا آن دیوانہ منزل بنی اسانوں بھاری

1- مری = موت، بربادی، وبا۔

ڈردے ننگ ناموسوں آہے سوئی گیا گواتا
 شیریں عشق پہاڑ چرایا عام خدائی جاتا
 دوجا ہور مگادا بنیا اپنی عقل بنایا
 کر کے قول قرار زبانوں آپ پہاڑ چرایا
 جے ہن عمل نہ اس پر کرے مڑے قول قراروں
 کافر ہون قراروں جھوٹھے سنیا لاکھ ہزاروں
 جھوٹھوں پرے گناہ نہ کوئی جھوٹھ بُرا سبھ عیبوں
 دوہیں جہانیں لعنت اس نون کرن فرشتے غیبوں
 جھوٹھا شخص قرار زبانوں کرے نہ کردا سوئی
 دوست یار بیگانہ اُس تھوں کرے امید نہ کوئی
 سُن کے سُن شہنشاہ کولوں پھیر وزیر پکارے
 کیتی عرض غریباں وانگولوں پھڑے عذاب وچارے
 سولی چا چڑھاؤ سانوں ہور جیویں من بھاوے
 پر ہن کوئی علاج اسانوں اُس دا سمجھ نہ آوے
 جتنا ہوش اساڈا آہا کیتا خرچ بتیرا
 دارو روگ گھٹن دا کرے تیوں تیوں ہوئے ودھیرا
 غیرت نال عزیز شہنشاہ قید وزیر کرائے
 کیتے سخت اسیر زنجیراں گل وچ طبق پوائے
 استنبول شہر وچ ہوئی ایہہ گل ظاہر سارے

دِتا صاف جواب وزیراں کر تدبیراں ہارے
 جیویں اگے تھیا شاہ عزیز وزیراں تے کاوڑ کڈھی۔ چنگی پت لہائی ہے۔
 اگے گل استنبول شہر تائیں آ ہی ہُن تہاڈی عقل صدقہ پوری دُنیا اُتے دھم گئی
 اے۔ خدا دا خوف نہ ہووے تاں تہانوں تیری لیکھ کراواں اک اک نوں۔
 ایہو انعام بند اے تہاڈا۔

وزیر ایہہ تے آکھ نہیں سکدے حضور ساڈی تے نری صلاح سی منظور
 تے تساں فرمائی، حکم تِساں آپ دِتا ہُن سارا مُدا ساڈے تے نہ پاؤ۔
 اوہناں ایٹنا ای آکھیا جو تسیں عادل مشہور او آپ نیاں کرو۔ ایس پہاڑ نوں
 کوئی عام بندہ تروڑ سکدا اے؟ ایہہ کوئی آفت اے جیہدا کسے نوں بھیت
 نہیں۔ انسانوں اُپر کوئی بلا ہے ایہہ۔ وزیراں دی عرض ”غریباں وانگوں“
 ہے۔ اوہناں دی آکھنی وِچ اچیتی ماڑیاں دے اندروں اٹھدی نابری دی
 گونج ہے شاہ دے ادب دا درباری آداب دا بھار ہولا پیا ہوندا اے۔ پہاڑ
 جیہدا شاہی مل ویہار دا پایا بھار ہے خلقت اُتے ہُن اوہناں لئی پہاڑی تھی
 گیا اے جیہنوں پھوڑے وانگ لپیٹ کے سٹ دِتا اے فرہاد۔ اپنی مراتبے
 گیری دا خلقت دے وجود تے بنایا پھوڑا اچتیں دیونیں۔ اپنے ڈر پاروں
 خلقت نوں پوائے چیتیاں شیراں بھوت چناتاں والے مکھوٹے وی لاه
 دِتونیں۔ وزیراں دی آکھنی دا رنگ عزیر سہی کر لیتا اے تے اپنی آکھنی دا
 رنگ مڑ سبھ صلاح والا چا کیتا اے۔ اپنا قصور نہیں منیا۔ وزیراں دی بھل
 نوں دربار دی بھل بناویں اوہناں دے اندروں اُگھردا وٹ استری کرن

لئی۔ آکھیوں چنگا ہُن دسو کیوں کرنا ہے۔ اسیں ننگ نموس نوں سانبھدے
ساں پئے اوہ تاں گیا:

شیریں عشق پہاڑ چرایا عام خدائی جاتا
دوجا پواڑا ایہہ ہے جو قول دے بیٹھے آں اوہنوں ہُن پورا نہ کریئے
تاں جھوٹھے بنے آں۔ بادشاہی جھوٹھی تھیندی اے۔ خلقت نوں کیہ مونہہ
وکھاساں۔ کوئی اُپا سوچو۔ ہُن وزیراں دی بس ہوگئی اے۔ آکھیوں سولی
چاڑھو سانوں حضور بھاویں پر اُپا ساڈے کول کوئی نہیں ہے۔ جو کرینے آں
اُلٹا تھی ویندا اے۔ وزیراں دا جوابا وی تحت دے اُلٹن دا ای نشان ہے۔
ایہہ سمجھو پوری وزیری دی پورے شاہی پر بندھ دی بے وسی اے۔ اوہ پُرانا
گھنگ وزیر وی نہیں ہُن گوندا جیہدی ڈول آہی ایہہ ساری۔ متے جاندا
ہے جو بادشاہ ہُن ڈھین تے آیا کھلوتا اے ڈھین دیوس۔ دیوے سزا
سانوں۔ ہتھوں ودھیرے بدنام ہوسی، ہوون دیوس۔ اگوں ڈٹھی جاسی۔

اوہا تھی۔ بادشاہ نے وزیر قید چا کیتے۔ لوک سمجھ گئے بادشاہ چھتھا پے
گیا اے۔ تحت پٹھوں کھسکیا پیاس۔ وزیراں دے جوابے نوں سلاہیا لوکاں:

دِتا صاف جواب وزیراں کر تدبیراں ہارے
ویکھو ہُن بے وزیری شاہی نوں وزیری کتھوں لہھی اے:

تاں اک وچ شہر دے آہی وسدی خاص مکاراں
قابل ایس علم وچ آہیاں ہور شاگرد ہزاراں
سی اُستاد اجیہی کامل اندر کسب زمانے

شیطان ادب کریندا اُسدا سِکھدا مکر بہانے
 آہی اہل حیا نہ دیکھے مرد بیگانے تائیں
 چوری نال خراں دے شہوت کردی کدے کدائیں
 غیبت نال زبان نہ کردی رب دا خوف کریندی
 بیٹھا پاس کسے دے کوئی سینت نال دسیندی
 کر کے شرم دلیزوں باہر ہرگز قدم نہ پاوے
 بیٹھی ستر چھپائی پر بت پر بت نال بھڑاوے
 سُنیا اوس بیچاری عاجز شور دیوانے سندا
 تھکے زور لگا عقل دا حال وزیراں مندا
 ہسی بہت ہوئی خوش سُن کے کہیا شاگرداں تائیں
 ہے کیا چیز پھڑے جس بدلے عقل وزیراں تائیں
 آتش نال سمند جلائیے تارے توڑ لیائیے
 ایسے لاکھ بے عقل دیوانے پل وچ مار ونجائیے
 پر ہُن ایہہ بھی کار اسانوں کرنی پئی ضروری
 چلو پاس عزیز شہنشاہ کرئیے عرض حضوری
 لیاں نال شاگرداں اک دو واقف اوس کتابوں
 عاصا پکڑ ٹری سر ہلدے بخرا لین ثوابوں
 جا حضور عزیز کھلوتی کیتے سُن ملانم
 سُن توں عرض غریباں شالا رہے تسلط قائم

مُدّت شہر تُساڈے اندر جال غریباں کیتی
 عشرت عیش تماشے اندر عمر ہماری بتی
 ایسے شہر جوانی گذری نمک پورہ ہوئے
 پر دربار تساڈیوں غافل حاضر کدیں نہ ہوئے
 جے کر حکم اسانوں ہووے ہے ایہہ مہر تساڈی
 کریئے فکر دیوانے والا جو گجھ عقل اساڈی
 بہت عزیز ہويا خوش سُن کے اس دا سخن زبانوں
 گویا جان گئی مُڑ آئی اگلے اوس جہانوں
 کہیا عزیز زیارت تیری کر کے اساں پچھاتا
 کرسیں کوئی خیال مقررہ دین دُنی دی ماتا
 پر ہُن کرو علاج شتابی ایہو وقت تُساڈا
 ہُن جے کیویں جگت وچ رہندا رہے حیا اساڈا

وزیراں وچ جیہڑا گھنگ وزیر ڈر وٹ گیا سی اوہ ایس بیگم صاحب وچ
 آ بولیا اے۔ شاہ عزیز دی سرکاری صلاح کاری ہتھل تھی گئی اے۔ پر ایہہ
 ظاہرا ”باہروں“ آئی مکاراں وی شاہی دا ای تیاریا رچھ اے (ایویں نہیں
 عزیز اوہنوں پچھاتا)۔ ایہہ کسی مکاری عیاری پورا کاروبار ہا پرانیاں شاہیاں
 وچ۔ شاگردی چلدی آہی۔ سیکھلائی تھیندی آہی۔ مل والیاں دے تنخواہی
 ملازم وی ہوندے آہے عیار مکار تے ویلے کویلے فیس تے وی بوہڑدے
 آہے اوہناں نوں۔ استنبول وچ ایہہ وڈی کنسلٹنٹ اے ٹھیکے تے کم کرن

والی جیہنوں حکومت دے مسائل دی اطلاع ملی اے۔ اوہنے اپنی فرم دیاں خدمات پیش کر دتیاں نیں۔ اوہو ہنر جیہڑا وزیر ورتنوں عاری نیں شاہ عزیز نوں ایہدھروں مل گیا اے۔ عزیز دا ست پڑویا پہراوا ہولی ہولی پیا لہندا اے۔ ہاشم شاہ اوس پہراوے نوں مُرد مُرد سُنیراں ساہویں کر کر اوہدی گجھ ہتھی لہائی کریندے نیں۔ مکاراں دا پہراوا وی اوویں ہے۔ ایہہ وی رکھ رکھ لاہیا گیا اے بھاویں ایہدی لہائی گجھ ہتھی نہیں، گھٹی بکھیڑ ہے۔ پہراویاں دا رکھن لاہن ای ہنر اے پہراوے والیاں دا وی تے شاعری دا وی۔ شرم حیا ستر عاجزی رب دا خوف اوہ مہاندرا اے مل وان ویہار دا جیہدے پچھے دھنگ دھرو، غیبت، مکر بہانے، خراں نال شہوت والی اصل ورتندی اے۔ مہاندرا عزیز دا ہووے یا مکاراں دا ایسے اصل دا ای اوہل وکھالا اے۔

نر پردھان مل وانی جنی دی گجھی نابر ہستی نوں بند دی آئی اے اوہنوں چتریل نخریل مکار آکھ کے۔ جنی دی اندر دبی کال نوں کیلین دا کاری ڈھنگ ایہو اے جو جنی نوں مل وانی دی سانجھ سنبھال دے کم وچ لا دتا ونجے۔ اوہدی گجھ نابری نوں کسب بنا کے اوہدا مل پاتا جاوے۔ پر قصہ ایہہ دیندا اے جو کال اپنا کم کریندی اے۔ اوہدی ایہہ کسی ہوند وی اخیر عزیز شاہی نوں ڈھاندی اے اوہنوں سنبھالن دا اخیر لا آہر بن کے۔ مکاراں دا ہنر عشقوں وکھرائی عقل دی شکھر اے۔ ایہہ شاہ عزیز دا تہ اے، اوہدی جان، جیہڑی گئی مُرد آئی اے۔ مکاراں دی تک ہتھل بادشاہ لئی زیارت ہے

تے ایہہ زیارت ای مکاراں نوں پچھانن ہے شاہی دا اپنے اندر۔ اپنے تے
دی پچھان ہے ایہہ شاہی واسطے۔

کر میں کوئی خیال مقررہ دین دنی دی ماما
ایہہ کالی نوں اپنے محل دے مندر وچ بند کر کے اپنی لوڑ لئی پوج ورتن
ہے۔ پراتن نار پردھان پھل چگ سانجھ وال دے ٹٹن پاروں کالی بنی
جگ ماما نال نر پردھان بھونیں وال ویہار نے چر کالاں توں ایویں ای کیجا
اے۔ قصہ دیندا اے جو ایہہ کال کیلنی ہمیش ای پٹھی پئی اے نر پردھانی
نوں۔

عزیز دی گل وچ اک رمی رنگ وی ہے جیویں کسے اچیچ کاریگروں
کم دین ویلے وڈیا یا جاندا اے۔ پر نال اک اپنیت بھریا ٹھکری رنگ وی
ہے۔ ایہہ سمجھوترلا ہے اپنے آپ نوں تے سُنیراں نوں دساون دا جو میں
لیہنوں جاندا ہاں۔ میرا لیہنوں ورتنا اک شاہی شغل ای سمجھو۔ عزیز مکاراں
نوں ”مقررہ خیال کرن“ دی آکھدا ہے۔ بندا کسی چارا۔ ایہہ خیال کھیال وی
اے، اوہ رنگ جیہدی ایہہ اُستا کار کسی اے۔ اوہدی ایس کسی توجہ نال ای
حیا رہسی عزیز شاہی دا۔ شاہی دا حیا مکاراں والے کسی حیا نال اک ہو کے،
جو اوہ ہے اوہ کے ساڈے ساہمنے آ گیا اے۔ ایہو حیا جے اوہلا خر شہوتی
راج دا۔

عزیز تے مکاراں دی ”میٹنگ“ چوچک تے کیدو دی ہیر دمودر والی
میٹنگ چتے کریندی اے:

ہوئے دیوانہ چوچک خاناں کیدو سد انایا
 تھیو نہ نابر میری دلوں مینڈے ماں پیو جایا
 گھر گھر وتنائیں سیل کریندا تیں بھی سُن گچھ پایا
 آکھ بھراؤ سچاویں میں کوں گچھ تیں نظریں آیا
 ہیرتے رانجھے چاک دے ملن بارے گل لوکاں وچ ڈھمی تاں سیال
 جُوہ دے سردار نوں وخت پیا۔ مانگت کیدو سردار دا ماں پیو جایا تھی گیا
 اے۔ اوہدا ٹگر پنن لئی گھر گھر وتن سیل بنا دیتا اے سردار دی لوڑنے۔

لے کے حکم شہنشاہ کولوں ساز سامان بنایا
 کیتا ہور تیار کرشمہ اگلا بھیس وٹایا
 بھگوے بھیس بنائے چادر نیلی الف وگائے
 خرقة سبز پیا وچ گل دے تکے خوب لگائے
 سہلی کمر گلے وچ تسہی پکڑے دست بیراگن
 گویا سیر مدینیوں کر کے مُردی گھراں نوں حاجن
 حلوہ نان خرید ہزاروں دھر کے آپ ہمتھالی
 چلی ویکھ تلی پر دھر کے موت دیوانے والی
 بن کے بہت آزرده صورت کتنی شکل نمائی
 پہتی جا دیوانے توڑیں عاجز درد رنجانی
 سی فرہاد کریندا اپنی کار پھری ہتھ تیشہ
 سنتاں وانگ چنا پر چڑھیا سوز جنونی پیشہ

جا نزدیک کھڑوتی اُس دے کٹنی مکر پارے
 حلوہ نان زمیں پر دھر کے بیٹھی نہر کنارے
 آہیں مار اُٹھی بھر چشماں لگی بکن فریبوں
 جیوں کر درد صفائی والے کرن کلام دریغوں
 لگی کہن نکاری دُنیا جھوٹھا مان تتی دا
 بھلکے وقت کوہیا ہوتی نہیں وساہ رتی دا
 ایسے سُخن کریندی آہی روندی نال اوازے
 سُن کے ٹھہر گیا اس کاروں درد پلے مُرد تازے
 تاں فرہاد گیا اُٹھ نیڑے بیٹھ کہیا اے مائی
 ہیں توں کون تیری اس گریہ میری کار بھلائی
 کٹنی پھیر کہیا اے بابو کار کرو مت بولو
 ہیں ہم لوگ فقیر بیراگی ہمارا بھیت نہ کھولو
 بھی فرہاد کہیا ڈگ پیریں کیوں توں پرے ہٹاویں
 مینوں درد ہدایت والی مُصنف نظریں آویں
 میں بھی خاک گھنی سر پائی گُوچے گلی شہر دی
 بن کے وید سُنے دُکھ میرا کوئی نہ ملیا دردی
 اصلوں جان ایہو گل ہاشم ہر اک ساتھ ڈھونڈیندا
 دل نوں شوق ہووے جس ول دا اوہو سُخن کریندا
 وحشی اوس پیارے لگدے جو دل آپ دیوانہ

شہوت زور کریندی جس نوں ڈھونڈے ساتھ زنانہ
 سنگھڑاں نال ملے سکھ پاوے جو دل سنگھڑ سیانا
 خوش ہو نال نمانے ملدا عاجز لوک نتانا
 کبری نال تلبر والا بن کے یار کھڑوندا
 گھائل چشم آلودہ اپنا ساتھ اڈیکے روندنا

مکاری دا کسب ہنروں علم وی بن چکیا اے۔ ایس علم دے وکھ وکھ حصے
 نہیں۔ درباری کم لئی جیہڑا مکر لوڑیندا اے اوہدی کتاب وکھری اے۔ بڈھی
 استاکار جیہڑیاں شاگرداں نال لے کے عزیز کول آئی اے اوہ ایسے کتابوں
 واقف نہیں۔ سپیشلسٹ نہیں ایس ڈپارٹمنٹ دیاں۔ ایہہ شاگرداں متے کامل
 اُستاد نوں لوڑ ویلے کتاب کھول کے وکھاون دے کم لئی نہیں۔ جیویں
 کچھریاں وچ وڈیاں وکیلاں نال شاگرد ہوندے نہیں۔

اُستاکار نے شاہی حکم گھن کے کم چھوہیا اے۔ جیویں اگے وزیر
 کریندے آئے نہیں۔ اوس نواں بھیس تیاریا تے اگلا وٹایا اے۔ اوہدی ہستی
 ہے ای بھیس۔ بھیس دا لوڑیندا وٹا۔ ایسے وٹرا نے اوہنوں استاد دا درجہ
 دتا اے۔ ایہہ درجہ ظاہر ملوان ویہاری درجے بندیوں باہر اے۔ پر ہے ایہہ
 اوسے لڑی دا لڑ۔ اتانہہ چڑھدے درجیاں دی پٹھاں لہندی جڑ۔ جیویں
 شریف شہریاں دے امن امان پچھے جگت بدماشی دی سیاست ہوندی اے، جیویں
 اعلیٰ معاش دے جھنڈے ماڑیاں دی بھکھ دے وچ گڈے ہوندے نہیں۔

1- وٹرا = مہارت۔

ایس پیر اُستاد دا نواں میک اپ ویکھو بھگوے ویس اُتے نیلی چادر دا
 الف وگایاں۔ بھگوا ویس مَلوں اُداسی دا نشان ہا، الف گل نال اک تھیون دا،
 خرقہ سبز فقیری دے راہ پون دا۔ پر ایہہ نشان رمز روپوں نکل کے رسم روپ
 بن پنڈیاں تے سجے۔ چالو ویہار دی پروانگی دے تکے ایہناں اُتے جڑے
 گئے۔ خبرے استاد نوں کیویں پک اے جو فرہاد نوں ایس بھیس بارے شک
 نہ ہوسی۔ ہزاروں حلوہ نان خرید تلی تے دھریوس جیویں ایہہ اوہدا اپنا سر
 اے۔ پر ایہہ ہے فرہاد دا سر۔ دھرو دی استا کاری کیویں پرانیاں رمزوں دے
 کھیال کھیڈ دی اے خلقت نوں وساہ کے مارن لئی۔ جدوں ویہار نابری
 دیاں ریتل رمز روپاں نوں رسما دھرما کے چالو ویہار دی ڈھال بنایا ویندا
 اے تاں ایہہ بھیس کرشمے تیار تھیندے نیں۔ ویکھو اتھے سارے رسمائے
 دھرمائے رنگ رل کھلوتے نیں، صوف پیراگ والے حج یاتروالے، خلقت
 دی اگ نوں بچھاون لئی۔ پر استا کار نوں ایہہ سار نہیں جو اوہدے کم دا سہل
 ہوون ای اوہدی اپنی موت وی اے۔

بھیس فرہاد کول پہتی اے تے اوہدے بھیس دا پرچھاواں فرہاد تے پیا
 اے۔ انج جاپدا اے جیویں ملکر دے اپنے آپ ای فرہاد اُتے وی اک رسمل
 بھیس چڑھ گیا ہووے۔ اوہدا تیشہ وی جیویں کوئی رسمی رچھ اے۔ اوہ آپ
 سنت چناتے چڑھیا اک کسی جنونی اے۔ ایہہ مکار استا کار دی ویکھنی اے یا
 اوہنوں ویکھ کے فرہاد دی جاگ دا بھلاوے وچ وٹینجن؟ اوہ فرہاد جیہنوں نہ پیو
 دی سمجھاونی پھری نہ مسیتل بزرگاں دے تویت جھاڑے نہ امیراں وزیراں

دے وچھائے لعل جواہر نہ اوہناں دی گڈی سولی۔ متے ایہہ تے نہیں پیا
 دسیندا قصہ سانوں جوئل وان ویہار دی مزدوری وچوں نابری دی جاگ وی
 پھڈی اے تے بھیاں بھرماں دی موہ والی نیندر وی۔ تت سنجان وی تے
 تت بھلاوا وی۔ لوک ریتل قصہ کاری دا مول پیو پردھان ماکی دی پرچول
 اے۔ سو پیو ای ویہار دی سنبھال دا نشان بن ساہویں ہے قصیاں وچ۔
 ماں بے کدائیں آئی وی تاں اوہ پیو دی بانہہ بنی اوہدی زبان بنی، جیویں
 ہیر دی مہرانی ماں، جیویں سسی دی دھوبن ماں۔ کیہ ایس بھیسل اُستاکار
 وچوں اوس گواچی ماں دا جھلکار ملیا ہے فرہاد نوں جیہڑی قصے سانوں دکھائی
 ای نہیں، جیہڑی گین نری فرہاد دے ویہاری لاگاں نوں چھڈن ویلے ای
 ہوئی:

مذہب دین کفر سبھ دھوتے بھائی باپ نہ مائی
 جان جہان مکان نہ میرا میں ہاں براء خدائی
 یا جدوں پرہاد دے دکھوں بے وس تھئے فرہاد دے مونہوں ایہہ بول نکلے:
 ایہناں دکھاں درداں کارن کیوں مائے تڈھ جایا
 گڑھتی ویلے تونبا زہری کیوں نہ تڈھ چنگھایا
 ایہو گل ہیر وارث وچ چوچک وی آکھی:

چوچک آکھدا ملکیئے جمدی نوں گل گھٹ کے کاہ نہ ماریو ای
 گھٹی اُک دی گھول نہ دتیا ای اوہو اج صواب نتاریو ای
 نر پردھان ویہاری سردار ہیر دی عاشقی دا دوس اوس ماں نوں پیا دیندا

اے جیہڑی آپ ویہار راکھی بن اوہنوں آکھ بیٹھی اے:

جھب کر ویاہ دھیونوں کڈھ دیسوں سانوں ٹھٹھ ہے ایس مُردار کیتا
مالک پیواں نوں ویہار بدھیاں ماواں ولوں وی سہنسا ہے متے ایہہ
ساڈا وسایا وسیب اُجاڑن والی اولاد نہ جم دھرن۔ کیہ ایہہ سہنسا مالک پیو
دے دُھر اندر ہے ماں دے اچیت وچ لگی کال ولوں۔ کیہ دُکھی فرہاد دے
ہاڑے وچ اوہدا پیو پیا بولدرا ہے، کہ پیو دبیزئی ماں دی یاد جاگی ہے۔ او سے
لگی مائی دی بھال تے نہیں بولی فرہاد دی چُکھ وچوں؟

تاں فرہاد گیا اُٹھ نیڑے بیٹھ کہیا اے مائی

ہیں توں کون تیری ایہہ گریہ میری کار بھلائی

کیہ ایہہ ان مہلی ماں دا میل پرچھاواں ہے جس شیریں دے میل دی
کار فرہاد نوں بھلا دتی ہے۔ سچتیں چھڈیاں ویہاری لاگاں دی اچیت پکڑ۔
متے فرہاد ایس مائی دے بھیسل گریے وچوں نار پردھانیوں لتھی جگت ماتا دا
درد سُنیا ہووے۔ پر ایہہ اوہنوں نہیں پتہ جو ایہہ جگت ماتا ہُن استنبول شاہی
دا رچھ اے۔ یا متاں ہے اچیت سار اوہنوں ایس بھیسل جگت ماتا دے کچھے
گھلی کال دی تے او سے کال اگے ہاریا ہے اوں اپنا وجود، کال دی ڈھا
ڈھیر کرنی نوں توڑ پچاون کیتے:

بھی فرہاد کہیا ڈگ پیریں کیوں توں پرے ہٹاویں

میںوں درد ہدایت والی منصف نظریں آویں

نہر کنارے بہہ کے بھیسل ماتا نے پرانی ویہار رَدنی سدھ بانی الاپی

آہی:

لگی کہن نکاری دُنیا جھوٹا مان تتی دا

پر فرہاد دے کول آبیٹھن تے جو رنگ لاپیوس:

..... رے بابو کار کرو مت بولو

ہیں ہم لوگ فقیر بیراگی ہمرا بھیت نہ کھولو

اوہ وارث شاہی رانجھے دا جوگی روپ چیتے کریندا اے:

ہمیں لنک ہاشی چلے کٹھھ میلے ہمیں پنچھی سمندروں پار دے جی

خبرے ہاشم شاہی فرہاد دے کنیں وارث شاہی رانجھے دا الاء گونجیا اے۔

اساں ہاشم شاہ ہوراں ول ویکھیا اے تاں اوہناں ہنگارا دتا اے:

اصلوں جان ایہو گل ہاشم ہر کوئی ساتھ ڈھونڈیندا

دل نوں شوق ہووے جس ول دا اوہو سخن کریندا

اساں آکھیا: وارث شاہ دا رانجھتے اٹھیا اٹھارھویں صدی دے ترتیجے پاء

دی راہک نابری دی چڑھدی اُچھالی وچوں۔ ہاشم شاہ آکھیا: بھلیو ایہہ فرہاد

وی او سے اُچھالیوں ای تریا اے رانجھے دا ساتھ بھالدا۔ نری راہک نابری نہ

آہی اوہ۔ راہکاں دے نال پیپی کیرے وی آہے، لہار ترکان تسیاں

کہاڑیاں چاتی، چوہڑے چمار وی آہے نال۔ پر جیویں جیویں مُغل شاہی دا

پہاڑ ڈھیندا گیا تیویں تیویں سانجھ نہر اُتے رلے سنگاں دی جُوت نوں

ولاون لئی نک مالک جٹالی اگیرے ہوندى گئی بھگویاں ویساں تے الفیاں

اوپے۔ تے اخیر لہور قلعے وچ مُغل تخت تے جا بیٹھی ڈھیندا پھار نوں مڑ

تھم کھاہارن لئی۔

سانوں فرہاد دی موت دی رمز تھجا کے ہاشم شاہ ہوریں مڑ پاسے ہوون
لگے تاں اسماں چھیڑیا: پر وڈیو ایہہ کیہہ کیجا اے تساں۔ وحشیاں نوں دیوانے
ملائے جے، سگھڑاں نوں سگھڑ، کبریاں نوں تکبری، نماںیاں نوں عاجز۔ پر
شہوتیاں نوں شہوتیاں نال نہیں جے ملایا، اوہ سدھے زنانے ساتھ نوں جا
پئے نیں۔ ایہہ جا پدا اے اپنے ویلے دیاں زاہداں علماواں والی زنانیاں نوں
تھاں سر رکھن دی کھج کری اے تہاڈے قلم مبارکوں۔ زاہداں مجاہداں نوں
بس شہوت ویلے ای زنانہ ساتھ چھتے آوے تے آوے۔ ہسے نیں شاہ
ہوریں: چلو چنگائے۔ ایس واریں زاہداں مجاہداں نال ای جوڑیا ای مینوں۔
فارسی مثنویاں دا کھیڑا تے چھڈیا ای نہ جھٹ کو۔ وت آہندے نیں:
ویکھیں نا، مثنوی والی منطق نال جے شہوتیاں نوں شہوتی ای ملا دیندا میں تاں
تینوں ایہہ سطر کیوں رڑکدی۔ ہن تے متے نکلدیاں نیں پیاں زنانیاں فر
داب وچوں۔ ہو سکدا اے شہوتی مردانے ساتھ نوں تچ کے اوہ نابرتنجن
جوڑ گھنن۔ جوڑیندیاں تے ہمیش ای آئیاں نیں ہیراں سہتیاں تھی کے پر
اسماں قصہ کاراں ای یاد پیا کیجا اے اوہناں نوں، تینڈیاں پوجیاں انگریزی
وارکاراں نوں تے سرکاری کاغذات وچوں اوہناں دا کھوج ای نہیں لبھا۔

اسماں آکھیا: تساں آپ ای اجیہیاں رڑکاں رڑکیندے وی او تے آپ
ای پوچ وی دیندے او ساریاں، فارسی لفظاں دی مایا تھاؤں تھائیں کیر
کے۔ جے عزیز شاہی دین دُنی دی ماتا ”گریہ“ نہ کریندی، سدھا دیسی

روون روندی تاں خبرے فرہاد نہ ای پھسدا۔ فرہاد نوں وی اپنا مثنوی والا فارسی چچھا چیتے کرایا اے ایس ”گریے“ نے خبرے۔

مڑ ہسے نہیں: میں تاں سمجھی بیٹھا ساں تیریاں رڑکاں انگریزی کاڈھ نے کڈھیاں نہیں۔ فارسی وچاری دی استنبولی مایا تے ہُن تیل ہو گئی اے۔ ہُن تے تیریاں اُرد بازاں نوں وی فارسی والا نہیں انگریزی والا طعمہ ای شکاریاں دے انگوٹھیاں تے بہالدا اے۔

اساں آکھیا: چلو چھڈو اوہ قصہ۔ ایس ویلے ایہو قصہ کریئے۔ آہندے نہیں: قصیاں وچوں ای قصے نکلدے نہیں۔ ایہہ دسو ایہہ تئیں جیہڑا فارسی فارسی پئے کریندے او اٹھدے بہندے ایہہ فارسی ہے کیہ۔ اچتیں سُنیراں ول ہو چکھو نہیں۔ کیوں بھائی تئیں دسو۔

اک واج: ہاشم شاہ ساڈے حساب تے فارسی اوہ لفظ نہیں اوہ بنتر اں اوہ بولن ڈھنگ جیہڑا حاکماں دا ہا۔ ترک مغل حاکماں دا۔ ایہہ سمجھو لفظ پھانسی آہی جیہڑی ماڑیاں اسماتراں دی سوچ پرکھ دا گل گھٹ گئی۔

دوجی واج: سائیں امیری لفظ لفظ نہیں ہوندے اوہناں وچ چمک ہوندی اے امیری رہتل دی جیہڑی موہندی اے ماڑیاں نوں۔

ہاشم شاہ: مڑ فارسی اوہا ہوئی جو اج تہانوں انگریزی اے، جیہڑی کل اردو آہی تے بھلکے متے پنجابی ہو ونجے۔

واجیاں: آہو۔ ایویں ای ہے اصلوں۔

ہاشم شاہ: مڑ ایہہ فارسی کوئی بولی تے نہ ہوئی۔ اک رچھ ہو یا۔ بولی کیہ

اے؟

تیجی واج: بولی تے شاہ جی اک ای ہے گل دی۔ کیہ بندے کیہ رُکھ جنور
کیہ واء پانی کیہ مٹی۔ بولن رن ہے، میں تھیں توں دا پندھ۔ جیہڑے ویلے
ایہہ پندھ رن دا نہ رہے، میں دی توں اُتے سواری دا پندھ تھی ونجے تاں
بولی سواری دا آسن بن ویندی اے۔ تہاڈے ویلے دا ای اکھان اے نا،
فارسی نہ پڑھسیں تے گھوڑی کیکن چڑھسیں۔
ہاشم شاہ: سو بولی دے ناں پچھے ناواں بولدا اے۔

ہور واج: بولی ناواں لواندی اے، بھرتی کراندی اے وردی پواندی اے
شناخت والی۔ تے وردی بھاویں کوئی ہووے، مُلک قوم دی دین دھرم دی
روے جات دی، کم اوہدا سوار کرن کراون ای ہوندا اے۔ ایہو وردیاں پوا
کے لوک نوں ناں ناواں کماون دے پڑ وچ گھلن لئی چھڈ دے نیں حاکم
میل والے۔ تے لوک دا گھل وٹیا آپ کھٹ کھا چڑھدے نیں لوک دے
بہرتے۔

ہاشم شاہ: سو تہاڈے بھانے ہُن بولی پڑ اے سواراں پیدلاں دے بھیردا،
میں توں توں دا پندھ نہیں۔

واج: ہُن ایہہ بھیر ای پندھ ہے میں توں توں دا۔

ہاشم شاہ: ٹھیک اے بھائی۔ سو ایہہ ایویں فارسی فارسی کری آون تے
اوویں ای ہو یا نا جیویں عشق عشق کری آون یا عشق عقل دی چھنج پواون۔
میتھوں ہوئی ایہہ بھل اک واریں۔

میں: جی۔ میتھوں کنیں واریں ہوئی اے۔ تھوہ میری۔
 اک ہور واج: ایہناں لفظاں دا کیہ کریئے، پڑ، گھول، بھیڑ۔ ایہہ تگر بولی
 سانوں اودھرے ای نہیں ہک کھڑدی جدھروں ہٹنے آں پئے؟
 میں: کیہ کریئے۔ اساں تے نہیں لوایا ایہہ پڑ بھیڑ۔ پر جد تائیں لگا پیا اے
 لیہنوں پڑ بھیڑ ای آ کھنا پوسی۔
 واج: دان درشن وی آ کھ سکے آں۔
 واج: میں توں توں تائیں دا پنڈھ ای کیوں نہ آ کھئے۔
 واج: کرن نال آ کھن بدلدا اے آ کھن نال کرن تے نہیں نا بدلدا۔
 واج: جدوں دوویں پک تھیون تاں ای بدلدا اے کجھ۔
 واج: کہ سبھ کجھ۔

ہاشم شاہ ہوریں میرے ول پرتے نیں۔ چلو سُنو کئنی دی اوہ کیہڑی
 فارسی لگی اے مارن۔

کئنی پھیر کہیا اے بابو ہماری پرت اکاسی
 پنچھی لوک فقیر جگت میں نس دن پھرن اُداسی
 کیتک برس رہے ہم پھرتے سیر جگت میں کپنا
 پچھم اور اورے تک دیکھا کعبہ بلک مدینہ
 اُپماں ایس نگر کی سُن کر نیا بھیا ویراگی
 ہت کر ایس دسا تک دوڑے سبھے بھرمتا تیاگی
 جب ہم آن ایہاں تک پہنچے ویکھی چال نگر کی

دُکھ میں بہت پھریں دُکھ روویں جو جی جنت شہر کی
 ایسو دُکھی نگر جب دیکھا تج ہم چلے اگیرا
 اب ہم اورس نگر میں جا کر دو دن کریں بسیرا
 بھی فرہاد کہیا اے مائی کیا تیں سُخن سُنایا
 ایسے شہر سُہاوے تائیں دُکھیا شہر بنایا
 شاہ عزیز شہر دا والی عادل سُخن رسپلا
 سٹے وار مسافر اُتوں اپنا خویش قبیلہ
 اپنا آپ سبھی کر جانے اپنا اور بیگانہ
 اوس دے راج کہیں جگ دُکھیا میں یہ بات نہ مانا
 کٹنی پھیر کہیا اے بابو ثمری سمجھ نہ آئی
 تم نے اور کوئی کچھ سمجھا ہم نے اور بتائی
 وہ جو کہیں عزیز شہنشاہ بیٹی اوس جو آہی
 شیریں نام اُسے اب تلخی ملک الموت چکھائی
 اُس کے سوگ نگر وچ آہے لوک پھرن دُکھ سوگی
 ہس کر بات کرے نہیں کوئی کیا جوگی کیا بھوگی
 تھا گجھ آج اوہناں نے اس دا ختم درود دوایا
 حلوہ نان وہاں سے اتنا ہاتھ ہمارے آیا
 جاں فرہاد سنی اے ہاشم طرح حقیقت ساری
 تیشہ مار مویا مُرد کیتا سُخن نہ دو جی واری

استاد مکاراں فرہاد نوں آکھیا اسیں فقیر لوک آں۔ اسانوں قدرت ولوں
 سانوں کم سوپیا جاندا اے (برت ورت ہے، کسب، روزی، گاہکی)۔ اسان
 دُنیا داری توں باہر آں۔ دن رات پئے پھرنے آں۔ کتنے ورھے تھئے نیں
 مینوں جگت دا سیل کریندی نوں۔ لہندا چڑھدا ڈٹھا اے، کعبہ سگوں مدینہ۔
 ایس استنبول شہر دی صفت سنی تے وڈی چاہت نال وگ تگ جھب اپڑی
 اتھے سارے بھرم تیاگ کے۔ پر اتھے آڈھم گل چیا جنت دُکھ وچ روندی
 اے پئی۔ ایڈے دُکھی شہر وچ کیہ رہنا۔ سوچھڈ نکلے آں کیدھرے ہو ورنج
 دو دیہاڑے واس کرینے آں۔

فرہاد آکھیا مائی کیہ پئی آکھنی ایں۔ ایڈے سکھیں وسیندے شہر نوں دکھی
 پئی بنی ہیں۔ اتھے تے شاہ عزیز عادل دا راج اے، اوہ سبھ نوں اپنا سمجھدا
 اے۔ کیہ سکاتے کیہ بیگانا۔ مسافراں لئی تے اپنے گھر دیاں نوں وی قربان
 کرن تے تیار رہندا اے۔ اوہدے راج وچ جگ دُکھیا، میں نہیوں مندہ۔
 استاد آکھیا مینڈی گل نہیں تجھیا توں۔ میں تے آکھیا اے اوس عزیز دی بیٹی
 شیریں مرگئی اے شہر سوگی اے کوئی ہس کے گل نہیں کریندا۔ اج ختم دوا یو
 نیں اوہدا۔ ایہہ حلوہ نان اوتھوں ای ملیا اے مینوں۔ فرہاد ایہہ سنی تے
 دوجی گل نہ کیتی۔ تیشہ مار کے مر گیا۔ استاد مکاراں دی بولی وچ جوگی فقیر
 دی بولی دا پورا سانگ اے جیویں وارث شاہی رانجھے دی بولی وچ اے۔
 رانجھا جوگی دا سانگ بنا کے عشق پالن آیا اے۔ استاد مکاراں عشق مارن آئی
 اے۔ پر دوئے سانگ دسیندے نیں جو فقر جوگ دی جتنی مانتا جگ تے

آہی اوتنا ای اوہدے سانگ نوں کسے ہور کم لئی ورتن سوکھیرا ہا۔ وجہ ایہہ
 آہی جو فقر جوگ جیہڑے کم لئی اٹھیا اوہ چھوڑ کے آپ ای ہور ہو گیا ہا۔
 تے مانتا وی ہن اصل دی گھٹ تے ایس ہور دی ودھیر آہی۔ فقر جوگ
 دیاں لہراں تے اٹھیاں وسیب دے رولے نوں بدلن کان۔ دُنیا داری دے
 گھتے و جوگے نوں مکاون ای جوگ دا ٹیچا ہا۔ پر ایہہ ٹیچا ہولی ہولی و سر گیا
 تے فقیر جوگی دی بولی تے پہراوا ای اوہدی شناخت بن گئے۔ ایہہ شناخت
 آپ دنیا داری کرن دا ڈھنگ بن گئی۔ ایہہ وکھری شناخت وکھری بولی وکھرا
 پہراوا خبرے ماڑیاں نال جُون دی لوڑ نے بنوائے پوند۔ پر اگوں متے
 دھارے ای اصل ڈیچے نوں گوا کے دنیا داری نوں تھاپڑن لئی گئے۔ شناخت
 کوئی وی ہوئے، دین دھرم، بولی، جُوہ، قوم، رواج، جتھ، جماعت، بے اوہ
 جی نوں گل سانجھ والی بے شناختی دے راہ تے نہیں پاوندی تاں اوہ آپ
 گُراہ ہے۔ حد بند جُوت جُوت نہیں، اصلوں و جوگ ہے۔ ہور مذہبی شناختاں
 وانگر خلقت جوگ فقر دا وی آدر کریندی آئی اے۔ ایس آدر وچ وِرا وِرا
 رنگ اوس آس دا وی ہے جیہڑی ملن و بیہار نوں مُڈھوں پٹ کے گل سانجھ
 وِچ وس ورتن والی بے شناختی ول کھڑدی ہے۔ پر گھنا ایہہ آدر نیک پاک رہ
 کے دُنیا کماون دے پرانے ازمائے ڈھنگ دا ہے۔ سو اُستاد مکاراں دا
 سانگ اک وڈے جہانی سانگ دا سانگ ہے۔ وڈیرا جہانی سانگ خلقت
 نوں بھلاون لئی ہے پر آپ بھلاوا وی ہے۔ اُستاد مکاراں فرہاد نوں بھلا
 کے مارن آئی اے۔ پر خبر ناہس جو فرہاد دی موت اوہدی اپنی موت وی

ہے۔ اوہدی مکار ہوند دی وی تے مکار ہوند دے پیٹھ کیدھرے دیتی بند کی
 ہوند دی وی۔ استاد مکاراں دے سانگ نے فرہاد نوں بھلایا اے، بھلا ماریا
 اے۔ فرہاد اوہدے کلام تے بھیسے پینترے توں پوند ای ٹھگیج گیا تے
 کموں اٹھ کے اوہدے کول دُکھ سکھ کرن بہہ گیا۔

ہیں توں کون تیری ایس گریہ میری کار بھلائی

ایہہ وی ایج سکدا اے جو عاشق دا دل دریاں دا دردی اے۔ فرہاد
 آپ آکھیا ہا ”میں ہاں یار دُکھاں دا دُکھیا“۔ اوہ مائی دی سُنن بیٹھا ہے اپنا
 دُکھ بھل کے اوہنوں اپنے ورگا ”کون“ سمجھ کے۔ پر نری اتنی نہیں۔ فرہاد
 ”مائی“ نوں درد ہدایت والی مُنصف من کے اوہدے کول آیا۔ مائی اوہدے
 لیکھے نرا دردی ساتھ نہیں، دریاں نوں ہدایت دین والی اوہناں دی کیتی دا
 سچ جاچن والی اے۔ ”ہیں توں کون“ وچ جیہڑی آدر جوگ ہستی فرہاد بھالدا
 اے اوہ مائی صاحبہ حاضر کر دتی اے:

رے بابو ہمیری برت اکاسی

پر جس فرہاد نوں مسیقل زاہداں دا اچیت سانگ نہ پوہیا اوہنوں کسی
 فرہین دا سچیت سانگ کیوں پوہ گیا۔ کتھے گئی اوہ عشق دی جوڑی عقل جس
 اوہنوں وزیراں دا کھیکھن سمجھایا۔ ایہہ وی آکھے متے کوئی سیانا جو عقل
 تے اپنے تھاں سرنگی کھلی اے۔ او سے عقل ای تے مکاراں نوں ٹوکیا اے:

بھی فرہاد کہیا اے مائی کیا تیں سُنن سنایا

ایسے شہر سہاوے تائیں دُکھیا شہر بنایا

پر ایہہ ٹوک ای تے دسیندی اے جو فرہاد بھل گیا اے۔ جیہڑی ایس شہر
 نے اوہدے نال کیتی اے اوہ ساری سہہ کے وی اوہنوں ایہہ شہر سہاوا جا پدا
 اے۔ جس عزیز نے اپنے خویش قبیلے دے ناں دی سمبھال لئی اوہنوں مسافر
 کر جنگل وچ سٹیا اے اوہ سے نوں عادل سٹن رسپلا پیا آ کھدا اے۔

سے وار مسافر اُتوں اپنا خویش قبیلہ

اپنا آپ سبھی کر جانے اپنا اور بیگانہ

اس دے راج کہیں جگ دکھیا میں یہ بات نہ مانا

متے نہر کڈھ کے فرہاد نوں خلق دی لیڈری مل گئی اے تے اوہدے سر
 تے ہن اوہ بادشاہ دا جوائی تھی کے استنبول شہر دا تخت سمھالو اے۔ کیہ ایہہ
 فرہاد کوئی بھولا اے ٹی وی اگے بیٹھاتے مائی کوئی پتر میڈیا پرسن اے جس
 اپنی بزرگی مشہور کے ۱ بھولے دی مت مار دتی اے۔ ہن جو سُنناس اوہنوں
 سچ جان کے اپنے آپ نوں مار مکاوناں۔

پر اک گل سانوں وی بھلا گئی اے میڈم مکاراں۔ اسیں فرہاد دے
 جواب دی اخیرلی ٹک نہیں گولی:

میں یہ بات نہ مانا

ایس ٹک دی بولی تے اوہا اے جو مکاراں دے سانگ دی اے۔ جا پدا
 اے فرہاد آپ سانگ وچ رل کے مکاراں نال بکھیڑ پیا کریندا اے۔ شہر دی
 خلقت تے اوہدے کول چوپھیریوں پئی ڈھکی اے نگاہے دے سنگ ہو کے۔

۱۔ مشہور کے = مشہور کر کے، ایڈورٹائز کر کے (مشہورن = اشتہار دیون)

اوہدا جلوس کڈھن لئی نہیں۔ اوہدے عشق دی کڈھی نہر دا گھٹ پی کے عزیز
دا تحت اٹھلن لئی۔ وت نہ سنیئے اک واریں فرہاد دی عزیز بارے آکھی نوں؟

سٹے وار مسافر اتوں اپنا خویش قبیلہ

اپنا آپ سبھی کر جانے اپنا اور بیگانہ

ایہہ تت نہیں عزیز دی مہا مل وان ہستی دا؟۔ عزیز اپنے آپ نوں ای

”سبھی“ جاندا اے۔ جتنا کوئی اوہدا اپنا تھیندا اے اوتنا ای ہور بیگانہ ہو ویندا

اے اپنے آپ توں۔ فرہاد بھلیا نہیں۔ اوہدے ساہنے چوڑ چپٹ اے

استنبول شاہی دا اندر باہر۔ اوہنے مکاراں دی مکاری دا شیشہ اوہدے ساہنے

دھر دتا اے۔

فرہاد دی عاشق عقل نے اوہدی کار نوں قدرت دی کار بنایا۔ پہاڑ

ڈھے گیا سنگ ڈھک پئے۔ اوہ تے شیریں اک تھئے۔ ہُن اوہدا تیشہ منصور

دی سولی تے بھگت سنگھ دی پھانسی دار سہ اے۔

اساں گل کر کے ہاشم شاہ ہوراں ول تکیا۔ مونہہ تے مسکار اے بے

ملومی جیہی۔ متے خوش نیں ساڈی گل تے۔ نہیں۔ ایہہ تے خبرے ہسدے

نیں پئے جانے ویکھو بڑھک دی داد منکن تے آ گیا جے۔ پر نہیں۔ گھنی

میسنی اے مسکار۔ کوئی ہور گل اے۔ اک دم شاہ ہوراں دی عدالتی تقریر دا

اک ٹوٹا ساڈے دھیان وچ پھرن لگا:

شیریں وچوں بھی فرہادے سر الہی پایا

یاں ہوئی وچ چربی دل دے تیشہ بدن چلایا

اساں آکھیا، قبلہ ہُن چھیتے آیا اے تہاں تے عدالت وچ ای تیشہ چلا
 بیٹھے ہوئے او فرہاد تے۔ گھل کے ہسن لگ پئے۔ اساں آکھیا فرہاد تے
 سر الہی پایا شیریں وچوں سو پایا۔ اساں نہیں جے پایا سر تہاڈی ”یاں“ دا۔
 اپنے بنائے پاتر بارے آپ ای شک پئے کرویندے او سنیراں نوں، اوہ وی
 اگیترا۔

آہندے نہیں ہاں، ایہہ ”یاں“ ای بھیت ای بھائی لوک ریت والے
 عاشقاں دا۔ ایہہ نرے جھنڈے ای نہیں ہوندے عشق دے، سدھے، اکھر
 مہاندرے، اخباری۔ ایہہ دُنیا تے وسدے دُنیا دا دتا شک شُبھے والا رزق
 کھاندے جی ہوندے نی۔ عاشقی دی افی وچ ولھیٹے نہیں جمدے۔ عاشقی
 اوہناں نوں ملدی ای دُنیا وچوں اے، دُنیا دا اُلٹا بن کے۔ تے دُنیا دا
 اُلٹا کرن لئی اوہ بھردے نہیں ہوراں دُنیا داراں نال وی تے اپنے اندر لے
 چکھوں نال نرے دنیا دار نال وی۔ بھیڑ وچ ہنڈے ہنڈے وی نہیں۔
 جھوردے وی نہیں۔ اصل وچ تے اندر لا دُنیا دار ای ہنڈا ہنڈا اے، جھوردا
 اے۔ اوہو ای ڈردا دل تے چربی وی چاڑھ لیندا اے میں والی۔ اوس
 ویلے پہاڑ توڑنے تیشے نوں دل دا ریگ مال بنا گھنڈے نی عاشق۔ تیشہ
 وجا کہنوں اے۔ شیریں دی دکھ وچوں قدرت دا دُنیا ڈھاونا بھیت پاون
 والے فرہاد نوں کہ دُنیا وچے رہ کے شیریں نال ویاہ کراون والے فرہاد نوں؟
 ایہو ”یاں“ ای مینڈی۔ ہو روی دو شعر سن میری تقریر وچ یادنی:

عاشق بننا سولی چڑھنا ناہیں کار سکھالی

دنيا اندر ہرگز ناہیں لذت عشقے والی
عاشق لاه زنگار دے دا شیشہ صاف کریندے
پُر صنعت وچوں عاشق صادق ظاہر وصل نہ پیندے

دُنیا اندر، جیہنوں تلساں مل ویہار آ کھدے او اوہدے اندر، عشقے والی
لذت تے ہے ای کوئی نہیں۔ دُنیا تے مل دی میں والی چربی دا پہاڑ اے،
عشق دی توں نوں دباونا۔ ایہہ پہاڑ ڈھاون سکھالی کار تے نہیں۔ عاشق پُر
صنعت نہ ہووے تے کیویں ڈھاوے۔ ایہہ پُر صنعت تہاڈے صنعت کار
نہیں ملٹی نیشلاں دے وچولے۔ ایہہ وگاری کاریگر نیں جیہناں وگار وچوں
عشق دی نابر ونگار سنی اے۔ ایویں نہیں اسماں قصے کاراں رانجھیاں عزت
بیگاں پنواں نوں وگارے ڈاہیا چودھراں تجارتاں شہزادگیاں چھڈا کے۔ پُر
صنعت اوہ ایسے وگاریوں ای تھیے۔ فرہاد تے ہے ای مزور پتر، سو پوند ای
پُر صنعت اے چوکھا۔ ہُن ایہہ پُر صنعت عاشق، نابری دیاں باریک انگلاں
دے وجرے، کیویں بھولے بن وچن تے دُنیا دے وچ ای شیریاں سوہنیاں
ہیراں سسیاں ویاہ کے گھر گھر ہستی دیاں فلماں ویکھن بہہ جاون ٹی وی
اگے۔ ظاہر وصل دی شراب تے پانی اے دنیا دا۔ دیسی ہووے توڑے
ولایتی۔ پر نہیں۔ بہہ وی جاندے نی۔ ایہو ”یاں“ ای ساڈی قصے کاراں دی
بھائی۔ کروگل تلساں جیہڑی پئے کریندے آہو۔

تیشہ مار مویا مُز کیتا سخن نہ دوجی واری

دوجی واری رانجھے وی سخن نہ کیتا ہیر دی خبر سن کے:

رانجھے وانگ فرہاد دے آہ ماری جان گئی سو ہوئے ہوا میاں
(فارسی مثنوی والا تیشہ لوک ریتل چھوہ نال آہ تھی گیا۔)

سخن ہاشم شاہ آپ چا کیتا اے:

جو جی جنت پیدائش رب دی ارض سماء وچ آئی
صاحب ہنر بے ہنرا مُنعم مُفلس رہیا نہ کائی
پر توں سمجھ ہنجاڑوں ہاشم اوڑک ٹدھ بھی مرنا
ایہو خوب عشق وچ مر توں مرن نہیں ایہہ مرنا
عاشق انگ نہ ساک کسے دے لوک اوہناں نت گاؤن
صدق اوہناں دا زورا زوری اپنا نام جپاؤن
پر ایہہ عشق سکھالا ناہیں کھرا اوکھیرا کرنا
اک واری مر جائے ہر اک عاشق پل پل مرنا
ثابت ہويا سو کامل ہويا مُکت مویاں ہن ناہیں
ہاشم جان بچاویں مرنوں رہیا خراب تداہیں
اوڑک عزرائیل کھڑیسی کیویں چھڈیندا ناہیں
پر جے بھاگ ہووس سبھ بھاگے مرے عشق دے راہیں
ساگئی سانگ فقر دا کیتا فرعونے دے اگے
رب دا حکم جو ہويا اس نوں دوزخ بھانہ لگے
ہاشم پہن لباس فقر دا توں بھی سانگ بنایا
رکھ امید جو ایس لباسوں ساگئی بدلا پایا

پر ہتکتیں اوہناں گل اپنی کیتی اے۔ آپ وچ سانگی بن کے آئے
 نہیں۔ اُستاکار میڈم تے سانگ فقر دا بنایا اک نما نے کیرے اگے، اوہنوں
 موہ مارن لئی۔ ہاشم شاہ ہوراں اپنے فقر سانگ نوں جوڑیا اے اوس سانگی
 نال جس فرعون اگے فقر سانگ کھیڈیا:

رب دا حکم جو ہو یا اُس نوں دوزخ بھانہ لگے

ہاشم شاہ دا فقر سانگ متے ایہہ پورا قصہ ای اے عاشق فقیری دا یا فقیر
 عاشقی دا جو اوہناں اپنے ویلے دیاں فرعونوں اگے کھیڈیا۔

خبرے سانگی نے مصر والے فرعون نوں سٹریٹ تھیٹر دکھایا کہ درباری سٹیج
 ڈرامہ۔ اوہ آپ کون ہا عاشق کہ فقیر۔ ظاہر اتے اوہ سانگی ای ہا۔ پر اوہدے
 سانگ وچ سچ تاں اوہدے اندروں لنگھی کسے عشق فقیری دی واپروں ای
 نتریا اے۔ ایہہ وی ہو سکدا اے جو سانگ دھارن نال ای عشق فقر دی
 واپر اوہدے چیت اچیت نوں پوہ گئی ہووے تے نابری دا پیکھنا اوہدے اندر
 کسے سنھ وچ جا لگا ہووے۔ تے ایسے اندر ورتی نال ای مل ویہاری دوزخ
 دی بھاء کنوں اوہل ملی ہووس۔ پر ہاشم شاہ ہوریں وی ایویں نہیں اوس
 سانگی دے سنگ پئے کھلوندے۔ درباری ادب آداب دی چنڈی فارسی مثنوی
 قصہ ریت تے خلق دی گھن پرتی ورتی وچوں اُسری ٹوک ٹکور دی ذرا جیہی
 رگڑ سہن جوگی نہیں۔ اوہ ریت بنی ہی لوک ورتی دے لگ لہیر نوں پرے
 رکھن لئی ہے، لوک ورتی وچوں اُسریاں نویاں کاریاں نوں ولاون لئی۔ ہاشم
 شاہ اوسے ریت دے فرعونے دربار وڑ کھیڈیا ہے لوک ریتل قصہ کاری والا

فقر سانگ کتے برخورداری سمجھوتیاں نال کتے وارٹی پھکڑوی نال۔ ہاشم شاہ
 وارے جیہڑے فقیر لتھے فرعونان اگے تے فرعونی داتریاں نال وڈھیج دُون
 سوائے ہوئے، اوہناں وی ہاشم شاہ جیہیاں دے رچیاں سانگاں دا ای لون
 چکھیا ہوسی۔

آکھونیں مرن تے ہے ای سبھ لئی اوڑک۔ سو ایہہ نہیں چنگیرا جو عشق دا
 مرن مریں توں ہاشما؟۔ ویہاری ہوند پل پل اُسردی اے بندے اندر تے
 اوہدی عاشق عقل پل پل ایس اُسارنوں ڈھاوندی تے ست صدق دی نہر
 کڈھیندی اے وچوں۔ ایہو پل پل مرن ای مکتی اے، آزادی۔ ایہو ٹن
 ای ثابتی کالی اے۔ اساں اتنی کر کے ہاشم شاہ ہوراں ول ویکھیا تاں
 آہندے نیں۔ کیوں پڑھیا جے پہلا شعر

جو جی جنت پیدائش رب دی ارض سماء وچ آئی
 صاحب ہنر بے ہنرا مُنعم مفلس رہیا نہ کائی

ایویں ای نا جو رہنا کسے نہیں نہ ہنریاں نہ بے ہنراں، نہ مال والیاں
 نہ کنگالاں۔ اتنی تے مینڈی کیتی سمجھو نا۔ پر فرہاد دے مردیاں سار ای آیا
 اے ایہہ شعر ثرت۔ سو ایہنوں فرہاد دی کرنی سمجھ کے وی پڑھ ویکھو نا۔
 اوہدی کرنی قدرت دی کرنی اے ایس ویلے۔ جو جی جنتر کائنات تے آئی
 اے رب دی پیدائش ہے، اوہدا سروپ، اوہدا ظاہر تھیون۔ سو گل جیا جُون
 اک تت ہے، اک ست۔ ہُن اتھے نہ کوئی صاحب ہنر ہے نہ بے ہنرا، نہ
 دھنوال نہ کنگال۔ سبھ درجے فرق شناختاں گنیاں۔ کوئی نویں ارض سماء بنی

اے عزیز شاہی پہاڑ ڈھین نال۔ کیوں۔ ہے وارے ایہہ پڑھت؟ جے ہے
 تاں اگوں وی مینڈی آکھی نہیں آپنے آپ نال۔ فرہاد دی اے جے سمجھو
 تاں۔ کیہدے نال؟ عاشقاں دے قصے پھول پڑھیندیاں صوف ولھیٹ
 ہاشماں نال وی، عاشقاں دے صدق دے گاؤں گا کے ریٹنگ بنیندیاں
 فنکاراں نال وی تے اوہناں دیاں چینلاں کھولی بیٹھی ہتھل خلقت نال وی۔
 تے ہاں سچ، ہٹیاں اگے بیٹھے، فلودیاں وچ شیریں لبھدے فرہاداں نال
 وی۔

ہاشم جان بچاویں مرنوں رہیا خراب تداہیں
 اوڑک عزرائیل کھڑیسی کیوں چھڈیندا ناہیں
 پر جے بھاگ ہووس سبھ بھاگے مرے عشق دے راہیں

ایس ”ہووس“ نوں وی جاچو کیہدے بارے ہے۔ نرا ہاشم بارے؟ جے
 نرا ہاشم بارے ہووے تاں جیویں ”بچاویں“ آیا پہلے اتھے وی ”مریں“
 آوندا ”مرے“ دی تھاویں۔ تاں ایہہ سطر متے انج ہوندی:

پر جے بھاگ ہوون تیرے چنگے مریں عشق دے راہیں

”ہووس“ وچ ”تیرے“ نہیں ”اوبدے“ ہے۔ ہو سکدا اے ہاشم دی
 ”تیر“ مکا کے اوہنوں ”اوه“ بناون دی صلاح ہووے ایس ”ہووس“ وچ۔
 جے ایویں ہے تاں ”ہووس“ تے آ کے ہاشم نرا ہاشم نہیں رہیا۔ ہن اوبدے
 وچ گل مرنوں ڈرن والے آن اکٹھے ہوئے نیں۔ جے اوہناں ساریاں
 دے بھاگ چنگے ہوون تاں عزرائیل دے ہتھ نہ آون عشق دے راہ تے

مرنت جیون۔ کہ عزرائیل بارے ہے ایہہ ”ہووس“؟ جے اوہدے بھاگ
چنگے ہوون تے عاشق مارن والی سرکاری ڈیوٹی چھڈ کے آپ عشق دے
راہیں پے مرے۔

اساں آکھیا شاہ جی ایڈے کچے نہیں ہوندے پکیاں ڈیوٹیاں کھاون
والے عزرائیل۔ ہاشم شاہ ہوریں آہندے نیں ٹھیک اے پر فرہاد نوں کون
روکے اُن ہونیاں سوچن توں۔ ہُن ساڈا دھیان ”سبھ بھاگے“ ول گیا۔
اساں لیہنوں سبھ بھاگے پڑھیا، چنگے بھاگ والے۔ پر متے ایہہ سبھ بھاگے
ہووے۔ زبر پیش اگے کاتباں دے وس آہی ہُن کمپیوٹراں دے وس اے۔
(ہاشم شاہ ہوریں کھچری جیہی مسکارنال پئے سُن دے نیں۔) بھاگ حصہ اے
اک جی دا اُتج وچوں۔ بھاگ ”سبھ بھاگے“ تے تاں تھیون جے اُتج سبھ
دی سانبھی ہووے، سبھ دی کرنی، تے ہر جی دا بھاگ ساواں ہووے۔ ہر جی
نویکلا ہوندیاں وی ہر جی ہووے۔ جے ایہہ ہوونجے تاں وکھری نہ مل
سکئی ہوند مک ویسی۔ ایہہ عشق ویسی ہے۔ پر ایس ویسی دے راہ تے پون
لئی وی وکھری نہ مل سکئی ہوند گوانی پوندی اے ہر پل۔ ہے نہ بے سر
پیری گل۔ جے راہ تے پے کے اوہو کرنا ہے جو ٹھاہرتے تے جُج کے ہوونا ہے
تاں تے راہ آپ ای ٹھاہر ہوئی۔

چھڈ ہُن ہور قضیے اپنے نہ کر بہت کہانی
اگلی آکھ حقیقت ہاشم کت بدھ ہووگ وہانی
ایہہ گل ہوئی جگت وچ ظاہر کٹنی دھرو کمایا

کر کے مکر فریب زنا نہ عاشق مار و نجایا
 پھیر عزیز شہنشاہ سُن کے ہنجوں بھر بھر رویا
 ایہہ جو خون دیوانے والا گردن میری تے ہویا
 خلقت کہے دیوانہ صادق آپ نہیں مروایا
 دے کے عذر بہانہ گُوڑا چا قلام کرایا
 غیرت نال عزیز شہنشاہ کہیا خدمت گاراں
 تیری لیکھ کراؤ جھبڈے کٹنی مکر مکاراں
 لے کے حکم عزیز شہنشاہ کٹنی پکڑ منگائی
 گڈ زمیں وچ وانگ نشانے تیری لیکھ کرائی
 کٹنی موئی گئی وچ دوزخ اپنا کیتا پایا
 ہتھو ہتھ ملے وچ دُنیا جس نے دعا کمایا
 پہتی خبر شہیدے والی محلیں جا زنا نے
 لگی ہور ودھیری شہرت اوڑک مگر جہانے
 سُن کے حال شہید سجن دا شیریں درد رنجانی
 رخصت جان اوسے دم کیتی اِکسے آہ نمائی
 تُوں بھی لاف مرینائیں ہاشم پیر عشق وچ دھر کے
 ہے صد حیف نہ پہنوں کدھرے مزا نہ پائیو مر کے
 غوغا شور شہر وچ ہویا روند ا ہر کوئی دتے
 سُدیا کدیں نہ ڈٹھی آہی موت اجیہی کسے

شیریں تے فرہاد قَضِیَہ خُونِ عَشَقِ وَدھایا
 جو رب آپ اُگھاڑے پردہ کت بدھ رہے مٹایا
 مٹیا ننگ ناموس عزیزوں روندی خلق چو پھیرے
 سی اوہ شاہ فقیر نہایت عاجز ہویا ودھیرے
 کیتا حکم وزیراں تائیں طرف نہر دی جاو
 دے کے غُسل دیوانے تائیں منزل گور چُپاؤ
 سی اوہ صاحب صدق نہایت عاشق پاک فرشتہ
 کر کے ادب آداب یقییوں کریو خوب سرشتہ
 ڈھٹھی روح ہویا دل گھائل آپ گیا ول شیریں
 میت ویکھ پیو دا بچروں جگر ہویا پُر تیریں
 کیتے دُور ہجوم جہانی غوغا دُور ہٹایا
 مُونہہ تھیں ہور عزیز نہ کہیا رب دا شکر بجایا
 اوہ دن شام شہر وچ کہہ توں سی کس رُوپ کوہیا
 شاید ہوگ قیامت والا ظالم سخت اجیہا
 کیا گجھ سخت مُحبت خالق آپ دلاں وچ پائی
 ماں پیو بھین بھرا بنائے اُلفت بہت ودھائی
 خواہش ایس اولاد جناور کیا کیا زُہد اُٹھاون
 آدمیاں نوں لایق ایہو نال مویاں مر جاون
 جگ وچ ایہہ تے ظاہر تھی گئی جو کئی دھرو کمایا تے زنا نہ مکر فریب کر

کے عاشق نوں مار ونجایا۔ پر خبرے کسے گولیا کہ نہ بھئی کٹنی تے کسبن آہی۔
 فیس تے کم کریندی آہی۔ اوہنوں ایس کم تے کیس لایا۔ کٹنی دیاں
 شاگرداں وی نہ دسیا کسے نوں بھئی جیہڑی اج کٹنی مکر مکاراں تیری لیکھ تھئی
 اے ایہہ اوہو میڈم اے ساڈی ڈائریکٹر جیہنوں ساڈے ساہنے شاہ عزیز نے
 دین دُنی دی ماتا دا خطاب دے کے عاشق نوں پلے لاون ٹوریا۔ پر
 شاگرداں تے آپ گھیس وٹ پٹھیاں ہوسن یا نویں میک اپ نال کسے
 عزیزى این جی او وچ جا لگیاں ہوسن آپ میڈماں ہو کے۔

دھرو مکر فریب متے تدو کا زنا نہ گنجا جدو کا جنے جنی دا کم وکھو وکھ بیتھیجا
 تے وسیب دی چودھر جنے اپنے لیکھے لائی۔ زور جنے دا گن بنیا تے بے
 زوری جنی دا۔ بے زوری نوں وڈیا نیا سجایا گیا ہزار حیلیاں نال پر دباون
 ہاراں نوں دیلاں ولوں سہنسا تے رہندا ای اے۔ جنے دا جنی ولوں سہنسا
 شک شے دیاں پتیل تندوں وچ ڈھل کے جنے دی میل تانگھ نوں گھٹیوندا
 گیا۔ عشق محبت دیاں گن رنگ دعویاں مگر حُسن دیاں اُستا کار قصیدیاں مگر
 شک شے دیاں تندوں پسر کے دھرو دھگان دا جال بندیاں گھیاں۔ بے
 زوراں اپنے بچاء کان جو آہر کیتا اوہ مکر فریب تے چلتر گنجا۔ نر پردھان
 مالکی وال حاکمی نے اپنے پسرے جالاں اُتے رنگ رنگ پردے پائے
 نیں۔ ویکھو شاہ عزیز جیہڑا زر زور دا سوما ہے اوہ نالو نال ای دھرو کھیکھن دا
 وی سوما ہے۔ عاجزی فقیری خدا خونی عادلی پتیل اُنتی دا پڑوہ اے صدیاں
 بدھی اُنجا جیہڑا حاکمی دے جماندرو دھکے دغے نوں کچیندا آیا ہے۔ دھکے

دغے نوں عدل بنا کے خلقت نوں بھلیندا آیا ہے۔ قصے وچ شاہ عزیز دے دھگان دا نشانہ تے فرہاد اے پر کارا گری قصے دی ایہہ ہے جو جتنا دھگان عزیز دا ودھدا اے اوتنا ای اوہدی عادلی فقیری خدا خوفی عاجزی والا پڑدہ وی سنگھنا پیا تھیندا اے تے جتنا ایہہ پڑدہ سنگھنا تھیندا اے اوتنی باریک تے پر تدار پرچول عزیز دی حاکمی دی سنیراں موہرے اگھڑدی آوندی اے۔ جاں رب آپ اگھاڑے پردہ کت پدھر رہے مٹایا۔

کٹنی دے زنانہ مکر فریب دی چرچا دے نال ای عزیز ہنجوں بھر بھر روندنا وِسپندا اے۔ خلقت دے دل وچ آئے وسوسے نوں تڑت سہی کر کے غیرت دا جھنڈا چا کے اپنی دین دُنی دی ماتا نوں آپ تیری لیکھ کرا کے خلقت دے تِلکدے ووٹ نوں مُرد قابو کر گھندا اے۔

تیری لیکھ پُرانی شاہی سزا ہے۔ دوسی نوں بھونیں گڈ کے اوہدے پورے سریر نوں تیراں نال اُلکیا جاندا ہا۔

پر ویکھو قصہ کیوں عزیز نوں اندرو اندر تیری لیکھ کرن دے باریک کم وچ لگا ہویا اے۔ جتنے چارے عزیز کیتے نہیں سارے ای ہُٹھے پئے نہیں۔ جہانی شہرت نوں جس حیلے ڈکیوس اوہا حیلہ جہانی شہرت دا پر نالا بن گھلایا ہے اوہدے سر تے۔ بے ثلن والا عزیز شاہ نہیں تے ہاشم شاہ وی نہیں۔ جتنی عزیز دی عاجزی فقیری ودھدی گئی اے اوتنا ای ایس نت کھرکدے ڈھول دا پول کھولن والا ہتھ وی باریک ہوندا گیا اے۔

شاہ نے وزیراں نوں حکم کیتا اے نہر دی طرف جاؤ۔ ایہہ خبرے

پرانے بحال تھیئے وزیر نہیں کہ نویں انٹیرم لگے نیں۔ پرانے پاپی وزیر دے
 سفارشی یا کسے کٹن اکیڈمی دے چنڈے ٹیکنو کریٹ۔ حکم ہو یا نیں جاؤ تے
 اوس صاحب صدق فرشتے عاشق پاک نوں غسل دے کے گوردی منزل
 پہنچاؤ۔ دلوں پورے یقین نال اوہدے مقام نوں من سمجھ کے پورے بندے
 ادب آداب نال بندوبست کرايو سارا۔ جیہڑی منزل فرہاد لوڑیندا ہا اوہ تے
 اوہدی دیوانگی آہی۔ سانوں پتہ ہا اوہدا، ساڈی استنبول شاہی نوں مکاؤ ہا
 اوہ، سگوں کُل ملکہ شاہی نوں۔ اوس دیوانگیوں تے اساں ٹالیا اوہنوں
 (ویکھیا جے ساڈا کمال، روندے وزیریاں نوں!) ہن اوہدی شایان شان
 تجہیز و تکفین کرو۔ ”فرشتے“ نال ”سرشتے“ دا جوڑ سمجھو۔ ایہناں فرہاداں تے
 ایہناں دیاں بانہاں وچ زور بن لتھیاں فرشتیاں دا اُپاء کرو، شاہی سرشتے
 نال پرو کے لوکاں مورکھاں اگے دھرو۔ رُجھاؤ اوہناں نوں شہید دی رسم
 ریت وچ۔ ککھاں دی بھڑکی نوں سواہ کر کے ملو اوہناں دیاں مُونہاں
 تے۔ نہیں۔ ایہہ میرا بیان تہانوں پرکھن واسطے ہے۔ جانے تہانوں ساڈا
 آئین یاد ہے کہ نہیں:

کیوں ایہہ خلق پیدائش رب دی کر کے ظلم دکھائیے

آئین خدائی اے اوہدے خلاف کوئی نہیں جاسکدا، میں وی نہیں۔ سو

لوکاں نوں ایس شہیدِ اعظم دی رسم رسوم وچ لاؤ تے ککھاں دی اگ نوں

ککھاں دے وچ ای چھپا دیو۔ ویکھی جاسی مڑ بھڑکی تے۔

شاہ عزیز نال ہاشم شاہ جیہڑا ہتھ کینا اے اوہدے چکھے لوک ریتل قصہ

کاری دے اندر کم کریندا نقلیا ہتھ اے۔ ایہہ ہتھ اے لوک سُر ت دا۔
 ایہدی مار وچ شاہ عزیز ای نہیں گل شاہ نیں وار دے جیہڑے قصے دے
 سر لیکھ وچ ووضو کرا کے بہالے گئے نیں:

پچھلے صاحب تخت سُنیدے زور حکومت والے
 مرہم دردمنداں دے ہوندے خوف عدالت والے
 پُت بھتیجا خاص اوہناں دا بے کر کسے ستاوے
 زورے نال غریب کسے دا چگدا مُرغ ہٹاوے
 اتنا ظلم نہ ہوون دیندے شہروں بدر کریندے
 اک پل موت و سارن ناہیں رب دے خوف ڈریندے
 جس وچ نیند نہ شہوت ہووے خورش اجیہی کھاندے
 ظاہر تخت حکومت والے دل وچ فکر گماندے
 دے امیر وزیراں والی بخشن مُلک جگیراں
 راتیں سیر شہر دا کردے وانگ یتیم فقیراں
 در در گلی شہر دی پھردے ویکھن حال غریباں
 دُکھیا نظر پوے تےس دارو کردے وانگ طبپاں
 دو دن بیچ گئے بھلیائی دنیا رہی نہ دائم
 نیکی نام ہزاراں صدیاں رہوگ اوہناں دا قائم
 دُنیا وچ محتاج نہ ہوئے مویاں بہشت سمبھالے
 اتھے اوتھے دوہیں جہانیں بھاگ نصیباں والے

ویکھو ایہناں صاحب تختاں دے دن رات دا بھیت۔ دے دنے مُلک
 جگیراں بخشیندے نیں۔ خلق دی گھاں کمائی نوں جگیر بنا کے امیراں وزیراں
 دیاں دھڑاں پال کھلہار دے نیں اوہدے اُتے، تے راتیں او سے ہتھیں
 غریب کیتی خلق دی نبض ٹوہندے نیں فقیر بن کے۔ گنے چنے دُکھیاں دی
 ثرت طبیسی کر کے اوہناں دے دُکھ نوں شاہی لشکر وچ بھرتی کریندے
 نیں۔ دنیا وچ لوکاں نوں محتاج کریندے آئے، موئے تے آپ بہشت
 سمبھال بیٹھے۔ خبرے مویاں دی بہشت۔ ایسے بہشتیں واڑن لوڑ دے نیں
 نابراں نوں کوہ کے۔ اوہناں دیاں ڈھیریاں اُتے گنبد منارے چاڑھ کے
 گدیاں بنویندے نیں۔ اُتے مربعیاں وظیفیاں دی خورش کھوال کے گدی
 نشین بہالدے نیں جیہناں نوں نہ نیند اے نہ شہوت۔ جیہڑے دن رات
 لوکاں دا قلب سودھ کے ادب ادب دے سرشتے وچ بندھے نیں تے خلق
 نوں ملن و بہار دی بھٹھی دا بالن بنیندے نیں۔

ایہناں ای صاحب تختاں دا جائز وارث اے شہنشاہ عزیز عادل جیہڑا
 ہن نہر دے کنڈھے اُتے فرہاد دا مزار تعمیر کرن دا حکم دے کے شیریں ول
 ہو یا اے۔ پورے قصے وچ اوس جیوندی شیریں نوں نہیں پچھیا۔ اوہدے تخت
 ڈھاوے عشق نوں ٹالنے لئی ہر رنگ دا دھرو کما یوس۔ ہن شیریں دوالیوں
 گوکدی خلق دا ہجوم دور کر کے رب دا شکر بجایوس۔ گلوں لتھی ایہہ بلا، میری
 شاہی ترکھاناں دے منڈے نوں دواؤ سی۔ پر ایہہ کیہ تھیا اے۔ عزیز دا
 استنبول شہر سبج سبھا ای اوہ شام شہر بن گیا اے جتھے حسین دا لہا منگوا یا سر

و کھ کے ڈھائیں مریندا ڈٹھا یزید لوکاں۔ عزیز دا تخت شہر کوئی اک شہر نہیں
 ایہہ مل وان حاکی دی پوری وار دا اُساریا ہر تخت شہر اے۔ ”عزیز“ والی ال
 مصر دے فرعون نوں دتی یوسف زلیخا دے قصے۔ شاہی کوئی وی ہووے
 فرعونی ای ہندی اے اپنی ہنتر پاروں، تاں ای اوہنوں نت عزیز ی بن
 دکھان دی لوڑ چمبڑی رہندی اے۔ لوک ریتل جوڑ کاراں نوں فقر سانگ
 کھیڈنے پوندے نیں عزیزیاں دا فرعون کھول دکھان لئی۔

اخیرلی گل ہاشم ہوراں عزیز نوں سنائی اے۔ اولاد دی اُلفت وچ تے
 جناور وی کیا کیا زُبد اُٹھیندے نیں۔ توں بادشاہی رکھن لئی اولاد مار دتی۔
 توں تے جناور وی نہ ہو سکیوں آدمی کتھوں ہوویں ہا۔ آدمی تے فرہاد
 اے۔ نال مویاں مرجاون والا۔ مَر کے جاون والا۔ پر دھری ایہہ گل شاہ
 عزیز دے صبر شکر دی پُروتار خاموش سنگ مرمری جالی دے چکھے گئی اے۔
 ایہہ جالی اوہلا وی ہے تے دکھالا وی۔ اوہلے راہیں دکھال تے دکھالے
 راہیں اوہلا۔ ایسے جالی چکھے کر دتا گیا اے خلقت دا دکھ، ہجوم جہانی دا
 جہانی غوغا بنا کے۔ پر خلقت دا دکھ کیوں بولیا ہے جالی چکھوں۔

اوہ دن شام شہر وچ کہہ توں سی کس روپ کوہیا
 شاید ہوگ قیامت والا ظالم سخت اجیہا
 کیا گجھ سخت محبت خالق آپ دلاں وچ پائی

ایہناں سٹراں وچ کافاں قافاں تے سیناں شیناں دی آپسی گس نے
 قیامت والی کس بنا دتی اے لوکاں لئی۔ (کس روپ گس روپ ہووے

(متے)۔

شاہ عزیز دا صبر سُکر والا پینترا اپنے دُکھ نوں لوکاں دے دُکھ نالوں
پریرا اُچیرا کریندا اے تے نال ای اوہناں دے دُکھ نوں اپنے دُکھ دے
ماحت وی کر دیندا اے۔ عاشقاں دی موت شاہ دی دھی دے سوگ اوہلے
تھی ویندی اے۔ یوم مئی دی سرکاری چُھٹی سمجھو۔ پر کیہ سر گیا اے عزیز دا
پینترا؟ کیہ ٹل گئی اے قیامت تحت توں لوکاں دی گس بن کے؟ ایسے سوال
نوں ای جوابدی اے ہاشم شاہ دی ٹوک:

خواہش ایس اولاد جناور کیا کیا زُہد اٹھاون

آدمیاں نوں لایق ایہو نال مویاں مر جاون

ایہہ ٹوک شیریں فرہاد دی کرنی نوں مُرد چتار کے خلقت نوں ساودان
کریندی اے جو گولو آدمی ہوون کیہ اے تے کون روکدا اے آدمی ہوون
توں تے کیوں۔

اتھے لفظ زُہد دھیان کراوندا اے اپنے ول۔ پوند ایہہ لفظ مزدوراں لئی

آیا ہا:

عاجز عیش کرن وچ گھر دے زہد مزوری کر کے

زُہد پرہیز ہے، کسے لگن لئی ہور سارے سواد چھڈنے۔ ایہدی نیڑ جُہد

نال وی ہے (گھال، پورھیا، کھچل) تے جُدھ نال وی (لڑائی، گھول) اسان

ایہہ نہیں آکھیا جو عربی زُہد جُہد تے دیسی جُدھ دی چکھوں سانجھ اے کوئی۔

نہ توبہ۔ ساڈی اتنی وت کتھوں جو عالماں ودواناں دے محلے پیر پائیے۔

اساں تے آکھنے آں جو عامان دے شاعری واجن گاؤن وچ نیڑے
 ڈھکدے نیں ایہہ لفظ واجاں دی رلت پاروں۔ (اُنج وی ہاشم شاہ ہوراں
 عربی فارسی لفظاں دی مایا لہ کے اوہناں نوں دیسی کرن دا سواد تھان تھان
 تے چکھیا اے خلقت نال رل کے۔ مزدور نوں مزور۔ پرورش نوں پرورش۔
 شہزادی نوں شہزادی کر کے)۔ قصے وچ زہد جناوراں تے بندیاں دی سانجھ
 دیندا اے، سو قدرت دا انگ اے۔ اُنج رزق دی ہووے بھائیں جیا جون
 دی اوہدی پال سنبھال وچ زہد لگدا اے۔ ایہہ چھڈن ہے ویہار دھمائے
 سواداں دا، سو تھان بنیندا اے سانجھ سواد لئی۔

شیریں دی قبر اوس باغیں بنوانی منظور تھئی اے جیہڑا زمانے چوک وچ
 اے۔ آل دوالے زانیاں محل سرائیں، وچکار ایہہ پڑدہ باغ۔ لہما بیان آیا
 اے ایس خلق اُجھاتے شالامار بارے بائیاں شعراں وچ۔

سی اک باغ شہزادی والا اندر چوک زمانے
 جیوں کر چند چو پھیر بتارے گردے محل شہانے
 ہر ہر ملک ولایت والے میوے پھل بہاری
 سبھ اس باغ جوئے اُستاداں کر کر اُستاکاری
 ہر ہر شاخ شگوفہ سبزی رنگ محل منارے
 زینت زیب نہایت ہووے ہر ہر چونک نیارے
 اُچے کھوہ وگن اسمانی نیویں ہور ودھیرے
 نہراں پھرن دیواراں اُتے جاری باغ چو پھیرے

رکھے خوب عراقاں وچ وچ اُستاکار پُھہارے
کر کر لاکھ دلیلاں تختے محنت نال سوارے

ایویں ای ایہہ لئی صفت سلاہ چلی اے باغ دی جیویں فارسی درباری
رتتل قصہ کاری وچ پئی چلی اے۔ باگاں دی ایہہ صفت اصل وچ شاہی
دھگان دے کوجھ اُتے ہوشنا کی دا لطافت نزاکت والی رتتل دا مہین پڑدہ
ہوندی اے۔ ایہہ صفت گج وکھالا ہوندی اے۔ فارسی پڑھیاں مُدرسلاں نوں
موہندی اے جیہڑے آپ ایہناں باگاں ول جھات ای نہیں سکدے جد
تائیں سرکاری اہلکاراں وچ ناواں نہیں نیں لگدا۔ ایہہ باغ بنیندے اوہ
کیرے نیں جیہڑے ایہہ وکھالا بناون وچ ای کھپ جاندے نیں، لیہنوں
بھنن والے فرہاد نہیں بندے۔ کیا ایہہ باغ اصلی ہے اُستاکار کارگیراں دا بنایا
کہ ایہہ نقش ہے اوہناں دا واہیا۔ متے ایہو بھیت ہے استنبول اندر لگی جھوجھ
دا۔ کیویں نقش اصل تھی ویندا اے تے کیویں اصل نقش۔ کرنہاراں دی
کرنی دے وچ ہے ایہہ بھیت۔

ایس باغ وچ ویکھو جناور وی نٹ بازیگر بنے ہوئے نیں شاہی سیلاناں
نوں خوش کرن لئی۔

ہر ہر شاخ جناور لوٹن مست بیہوشی کر کے
بانساں نال جیویں نٹ کھیلن جان تلی پر دھر کے
ایہہ چو پھیریوں دھولر محلاں وچ گھریا باغ اصل وچ شاہی کبوتر
خانیاں دا ویڑھا ہے:

سی اوہ محل کبوتر خانہ انت شمار نہ ڈاراں
 بی بی بہو سہیلی باندی ہر ہر محل ہزاراں
 اکنان ہار سنگار جواہر زیور زری پوشاکاں
 تیر انداز سپاہی بیٹھے ساتھ جھروکیاں تاکاں
 اک اک ساد مرادی صورت درد منداں حق پچاہی
 ناز نیاز اوہناں دے ہاشم جلوہ ذات الہی
 یا اوہ مان سرور کہیے ہنساں واس چو پھیرے
 یا اوہ سُرخ جہانوں سارے آن اتھائیں گھیرے
 باہر صفت اوہناں دی عقلوں ناقص ایہہ تدبیراں
 اُلفت نال مَصور ازلی لکھیاں ایہہ تصویراں
 پر اوہ نال شہزادی آہیاں ہار سنگار ہوائیں
 لڈے بھار گیا ونجارا خالی چھوڑ سرائیں
 بنیا باغ ڈراون والا سکے محل منارے
 آہیں باجھ اواز نہ سُنین باغ بزاروں سارے
 کیتی اوس چمن وچ تڑبت شیریں سیم بدن دی
 رکھی نہر کنارے میت عاشق کوہ شکن دی

ایہہ باغ اوہ بند ویڑھا اے جتھاں شاہی محل سراواں دے کبوتر خانیاں
 وچ ڈکیاں بیویاں نوہاں تے اوہناں دیاں سہیلیاں سیل لئی لہندیاں نیں
 باندیاں نال۔ ایہہ سیل اوویں ہے جیویں پر کپے کبوتر چھڈ یوندے نیں جھٹ

دا جھٹ ۽ نجریاں وچوں۔ باہر آ کے گھل بھلاوا ماندے نیں جھٹ سارا تے
 ہولی ہولی بندی تے گجھ ویندے نیں۔ پر نکل وی آون تے ایہوں اڈ
 نکلن دی تانگھ نہیں نیں اگھردی۔ تر مالک شاہی دیاں ایہہ قیدناں اک
 رنگیاں نہیں۔ گجھ اوہ نیں جو مالکاں دا دیتا ورتارا جھاگ کے اوہنوں من کے
 اوہ تھی گئیاں نیں جو مالکاں نوں سکھاوندا اے۔ ہار سنگار جواہر زیور دی
 وردی لا کے ناز نخرے دے تیر نپہی بیٹھیاں نیں جھروکیاں وچ۔ ایہہ پُرانی
 درباری قصیدل مثال نری مثال ای نہیں اتھے۔ اوہ ہن ای سپاہناں، مالکاں
 دی مل دی راکھی کریندیاں۔ ایہہ مل اوہناں دا اپنا آپ ہے، اپنا جہنی
 وجود۔ راکھی اپنے آپ کنوں ہے۔ متے اپنا ت ست مالکاں دی مل نوں
 ہتھ نہ پا بیٹھے۔ مثال ایہہ وی دیندی اے جو ایہناں بہو بیویاں باندیاں دی
 میل تانگھ ہن میل تانگھ رہی ای نہیں۔ مالکاں دے دھگان دا کھیال بن گئی
 ہوئی اے۔ ایس مثال دے چھے اصل تصویر وی ہے۔ تیر انداز سپاہی اصلی
 وی بیٹھے نیں ایہناں جھروکیاں دے نال تاک لا کے متے کوئی فرہادڑا آن
 ڈھکے ایس پڑدہ باغ وچ۔ دو جا رنگ شاہی جنیاں دا ہے ساد مراد۔ ایہناں
 دے اندروں ویہر نہیں مری۔ ایہہ ہار سنگاری وردی نہیں لاوندیاں۔ اندر
 گھٹی ویہر نوں ساد مراد دی دکھ نال کجسی بیٹھیاں نیں۔ تیر انداز ناں
 سرخاب نیں تے ایہہ ساد مرادیاں ہنس۔ ہنس پُرانی رمز اے دُنیا دے اندر
 درویشی سمبھالی بیٹھیاں سادھاں سنتاں دی۔ سرخاب تچھی مُمبدا ہے ہنس
 پتھر کھاندا ہے۔ شاہی ورتارے دی کھاہدوں پرہیز دا اے۔ سو ایہہ ہنسناں وی

اپنا تہ بچائی بیٹھیاں نیں محل سراواں وچ اپنے سریر مالکاں دی حرص اگے
سٹ کے۔ تے او سے تہ دا جلوہ کوئی درد مند ای بوہڑے تے لوے۔

پر ایہہ دوئے رنگ اکو تھاں نیں۔ مالکاں نوں ایہناں دے فرق دی فکر
نہیں۔ اوہناں لئی ایہہ اکو جیل دیاں قیدناں نیں۔ ایسے پاروں ایہناں دا
ویروا وی ہناں دی کھل تے سُرخاں دے گھیرے تے آن کے مک گیا
اے تے اگوں رلا۔ پتہ نہیں لگدا جو شاعر دی عقلوں باہر صفت نری ہناں
دی اے کہ نال سُرخاں دی وی۔ ایہو رلا اگے وی اے:

پر اوہ نال شہزادی آہیاں ہار سنگار ہوائیں
ایس رلے راہیں شاعر نے ایہناں دوہاں رنگاں دی پچھلی اکائی سینتری
اے۔ دوئے ازی مُصور دیاں واہیاں تصویراں نیں۔ عزیز دے محل دیاں
کندھاں اُتے ٹھکیاں ایہناں دا فرق بنیا اے۔ مان سروور سوسوما ہے
دریاواں دا۔ مالکی دی جُوہ وچ لہہ کے ای دریاواں دی پاکی پلیتی بندی
اے۔

شاہی باگاں دیاں صفناں درباری مثنوی ریت دا حصہ نیں پرانج قصے
دے اخیر تے نہیں آوندیاں۔ اتھے ایہہ باگ نقشہ اصل وچ شاہ عزیز دے
مَن دا نقشہ اے۔ اوہدے لئی تے عاشقاں دی موت نال بادشاہی دا پرانا
رنگ پرت آیا اے۔ اوہ شیریں نوں ایسے باگیں دفنا کے سدا لئی قابو وچ
رگھو اے۔ شیریں اتھے شاہی کبوتر خانے دے پڑدہ باغ وچ دبسی رہے
تے پرانہ نہر کڈھن والا فرہاد نہر کنارے ای سرکاری یادگاری مقبرے پیا

بُجیوے خلقت کنوں۔ دوہاں دیاں قبراں اُتے ”شیریں سیم بدن“ تے
 ”عاشق کوہ شکن“ دے کتے لگے رہن۔ دانشور شاعر غزلاں لکھی آون دوہاں
 دی صفت وچ تے ایوارڈ وظيفے لئی جاون تے ہر سال دوہاں دے دن منا
 کے عزیز دی صدارت وچ مقالے پڑھی آون۔ عزیز اے درباری مثنوی وچ
 ای بیٹھا اے۔ پر پتہ ناہس جو اوہدے نال ہتھ کیہ ہو یا اے۔ ایہہ درباری
 مثنوی نہیں۔ اُنھویں صدی وچ تھی اوہدی ہاشم شاہی نقل اے۔ نقل اصل دا
 بھرم بنا کے ای اصل نوں بھنڈیندی اے۔

بنیا باغ ڈراون والا سکے محل منارے
 آہیں باجھ اواز نہ سننیں باغ ہزاروں سارے

اوہ باغ جیہڑا اصل وچ ہزار ای ہا جتھوں نر مالک حاکم اپنا بنا سجایا سودا
 آپے و ہاجدے سن، ہُن اُجڑ کے ڈراونا تھی گیا اے۔ تے ایسے ڈرنال باغ
 دے محل منارے وی سک گئے نیں۔ ایسے دے بُوٹے جو سن اوہ۔ سُنو ب
 تے الف ایس ڈراونی سُنج وچوں کیوں آہ دی واج سناوندے نیں۔ ہاتے
 باغ اصلوں ای ڈراونا جے کوئی ایہدی اصل سناوندے۔ اصل تے ایہدی سنجانی
 شیریں، سو اوہ لیہنوں اوہ کر گئی جو ایہہ آہا۔ شیریں آپ کتھے ہے ایہہ شاہ
 عزیز عادل نوں اے وی نہیں پتہ۔

جاں وچ لحد رکھی شہزادی فرش بنایا خاکوں
 کھولے بند پیو مکھ ویکھن کارن درد فراقوں
 خالی کفن پیا وچ قبرے میت نظر نہ آئی

ویکھ عزیز تعجب ہو یا حیرت وچ لوکائی
 دانشمند ہزاراں آہے حاضر اوس ٹکانے
 ڈھونڈن کرن دلیلاں حکمت کون ربانی جانے
 سی اک دُور اندیش اوہناں وچ کہیا اوس تدا نہیں
 جاؤ قبر دیوانے ویکھو اوہ وچ ہے کہ نائیں
 سُن کے سُن کہیا شاہ عادل جاں رب کھیڈ مچاوے
 ویکھو حال بے عذرے ہو کے جو رب ہو رکھاوے
 اوہو مُلک شہر دا میلا ٹریا طرف دیوانے
 مویاں خلق خیال نہ چھڈدی صاحب درد نشانے
 اٹھے دُن دیوانہ آہا ثابت قبر بنائی
 مگروں جا جہومیں میلے اوویں پھیر گھلائی
 کیتا قبر چوپھیرے پردہ خلقت دُور ہٹائی
 خاصے لوک گئے اندراہاں نظر حقیقت آئی
 آوے مُشک بہشتی باہر جلوہ ذات دسیوے
 روشن لہد اجیہی جیونکر بلکن ہزاراں دیوے
 عاشق تے معشوق اوہناں نوں نظر اُتھائیں آئے
 نیت صاف پچھے رب صاحب یاراں یار ملائے
 قصے چھوڑ دلیلی ہاشم نہ کر ایڈ پارے
 توں کیہ صفت اوہناں دی کرسیں جو رب آپ سوارے

شاہ عزیز نے قدرت دی خاک نوں شاہی فرش پیٹھ دبا کے نابر شہزادی
 نوں قبریں اتاریا اے تے آپ پیو دا درد فراق بن کے یا لوکائی دے درد
 فراق دا پیو بن کے لوکائی نوں اوہدا مویا مکھ وکھالن لئی اپنے مارے بند
 کھولے نیں، جانے خبرے ایہدے نال ای خلقت دا مچ مرونجے۔ پر بند
 کھلے ای رہ گئے نیں۔ سگوں ودھیرے کھل گئے نیں۔ جیویں اگے ہوندی
 آئی اے قصے وچ۔ شاہی کفن خالی اے۔ شاہی قبر وچ میت ای کوئی نہیں۔
 عزیز وی حیران تے لوک وی۔ فرق وی ہے۔ عزیز دی حیرانی تعجب اے،
 تے لوکائی دی حیرانی حیرت۔ تعجب اک رسمی اچنجا اے، بہتا بناوٹی، جیہڑا
 شاہ اپنیاں مصاحباں وچ بہہ کے کدیں کدیں موقع مطابق ظاہر کریندا
 اے۔ مصاحب تڑت اوس شاہی ادا نوں سلاہن دا فرض ادا کریندے نیں۔
 حیرت پرانی رمز اے اوس اچنھے دی جیہڑا قدرت دے تت نوں اپنے اندر
 سہی کیتیاں ہوندا اے۔ ایس رمز نوں وی شاہی غزلیاں چنگا مڈھول کے اپنی
 لکھت دا تعجب بنایا اے پر حیرت حیرت ای اے غیرت نہیں بنی۔

ہزاراں دانشمند حاضر نہیں شاہ دوالے دلیلی ڈھونڈ دے پیچ لڑا کے اپنے
 نمبر بناون لئی۔ پر قدرت دی حکمت اگے پیش نہیں نیں گئی جیویں اگے
 وزیراں دی نہیں گئی۔ پر جیویں اگے وزیراں وچوں اک پرانا دور اندیش نکلیا
 ہا، دانشمنداں وچوں وی نکل آیا اے۔ آکھیوس لوکاں نوں:

جاؤ قبر دیوانے ویکھو اوہ وچ ہے کہ ناہیں

ہوسکدا اے ایس دور اندیش نے لوک کہان دا وی کوئی کورس ورکشاپ

کیجا ہووے تے لوک سار دی خاک اُتے ریتل پڑھت دا فرش وچھاون
 دی پریکٹس وی ہوولیس۔ تے اوہدا پلان ہووے حضرت دیوانہ صاحب دے
 مزار دی کرامتی زیارت کرا کے خلقت دی حیرت نوں تعجب بناون دا۔ پر
 اوہنوں نہیں پتہ جو قصہ ہر سرکاری منصوبے نوں پٹھا کرن تے ثلّیا گھلا
 ہے۔ جیہڑے کسے قصے دے وچ ہوون پر اوہدی بنتر نوں سمجھن دا آہر نہ
 کرن اوہ قصے دے وچ ای رہندے نیں تے قصے دے مُکن نال وچے ای
 مُک ویندے نیں، باہر نہیں آوندے۔ شاہ عادل تے ایہناں دا رہنما اے
 ایہناں نوں وچے وچ گھمائی آوندا اے پر اوہنوں یقین اے جو میں باہر
 ہاں۔ میں تے قصہ چلاونا ہاں پیا باہروں۔ ہر پٹھی نوں اپنے حق وچ سدھی
 کرن دا گر جانتاں۔

سُن کے سُنن کہیا شاہ عادل جاں رب کھیڈ مچاوے
 ویکھو حال بے عذرے ہو کے جو رب ہو رکھاوے

شاہ دی ایہہ گل اپنے آپ نال دلیل تے ہے ای پر خلق دے ہٹھ نوں
 اندروں پولا کرن دا حیلہ وی ہووے متے اپنے حکم دی مہر منظوری لا کے۔
 خلق مویاں درد واناں دا خیال نہیں چھڈدی۔ اوہناں نوں نشاندی اے۔
 بنیندی اے اوہناں نوں:

اگے دُن دیوانہ آہا ثابت قبر بنائی
 مگروں جا بجویں میلے اوویں پھیر گھلائی

ویکھو اتھے لفظ ”بنائی“ دیاں حکمتاں۔ ظاہر اتے ہے شاہ دی بنائی ثابت

قبر پر رتہ نبھاؤ تاں حیرت دی تاکی گھلدی اے ایہدے اندر۔ میں ایہہ
 کیہ؟ ایہہ قبر تے کوئی نہیں۔ ایہہ تے فرہاد سانگ بنائی گھلا اے، ثابت قبر
 وچ دفن دیوانے دا سانگ۔ بنائی ”بنائی ہوئی“ وی اے تے ”بنا کے“ وی۔
 بناون وچ بنا دکھاون وی ہے۔ شاہ نے فرہاد دا دفن ہوون پگی قبر بنا دکھایا
 ہے، ثابت کیتا ہے اوہدی موت نوں۔ پر فرہاد نے دفن دے شاہی بنا نوں
 سانگ بنا کے اپنا سدا جیوندیاں ہوون دکھایا ہے خلق نوں۔

قبر گھلائی تے ہے خلق دے بھومی میلے نے، جیہڑا نت لگا پیا اے وار
 دے پڑ وچ۔ پر شاہ نے لوکاں دی بھینٹ نوں دُور ہٹایا اے۔ خبرے پلس
 راہیں کہ فوج راہیں۔ حضرت دیوانہ صاحب دا ادب قائم رکھایوس قبر نوں
 ”نوگو ایریا“ بنا کے۔ خاصاں دی اک تعجب کمیٹی اندر گئی اے۔ اندروں
 رپورٹ لیا کے پیش کرن واسطے۔ پر عزیز شاہ نوں پتہ ای نہیں لگاتے ایس
 خاصہ تعجب کمیٹی وچ درباری مثنوی دا خاصہ پہن کے اک عامی جوڑک وی
 وڑ گیا اے اندراہاں، ہاشم، لوک ریتی قصہ کاری والی حیرت گھن کے۔

آوے مُشک بہشتی باہر جلوہ ذات دِسیوے

روشن لحد اجیہی جیوں کر بلن ہزاراں دیوے

عاشق تے معشوق اوہناں نوں نظر اُتھائیں آئے

نیت صاف پچھے رب صاحب یاراں یار ملائے

ایہہ گل ہاشم دُور ہٹائی خلقت دے وچ کھلو سُنائی اے۔ پر خاصاں دا

میڈیا وی تیار اے۔ اوہناں آکھیا سو فیصدی ایویں ہے۔ سو ہُن ایس لحد

دے باہر وی شاہ عزیز عادل ولوں سالانہ میلہ چراغاں کرایا جاسی۔ جیہڑی
 حقیقت مشہور صوفی شاعر حضرت سید ہاشم شاہ اندروں وکھ آئے نیں تئیں
 ساڈے چینل تے آ ویکھو۔ صرف دس منٹ دا مشہوری وقفہ۔ وقفے وچ شاہ
 عادل نوں آکھیو نیں سر آپ ایس ہاشم بارے فکر نہ کرو۔ ایہدے دلیلی قصے
 دے پمارے اگے ساڈے کشمیری بزاری بڑرگاں ٹھتے پر ایہہ نہیں مُڑیا۔ ہُن
 ساڈے تے چھڈ دیو۔ عزیز آہندائے ویکھیو پھیر پٹھی نہ پے جائے۔ نہیں سر
 اوہ زمانہ گیا۔ تئیں ساڈے تے چھڈ دیو بس۔ وقفہ ختم۔ پیسہ (بد) ہضم۔ پر
 ہو یا کیہ۔ وقفے اوہلے کیتی ایہہ آپس دی گل وی کسے ٹیکنیکل بھلیکھے پاروں
 خلقت نے سُن گھدی۔

ہاشم شاہ ہو ریں آہندے نیں: کوئی چنگا ڈھو بناؤ ہا گل مُکاو نے دا۔ مُکاو نی
 ای ہے تاں او تھے مُکاؤ جتھوں ٹری۔

اساں آکھیا: ایہہ تاں گل نوں مُڑ ٹورن دا ڈھو ہو یا۔ اکھے گل مُکدی
 کدوں اے۔ مُکے وی کیوں؟ گل وچوں گل نکلدی اے تے ہر کیتی دوجی
 نال جُوی ہوندی اے۔ پڑھو نہ اوہ مُکھ بول جیہڑے چھڈ گئے سو:

صاحب رب کاریگر ازلی قدرت اپر آپارا
 ہر ہر دے وچ ذات اوسے دی پر اوہ آپ نیارا
 خود نُوروں رب نور نبی دا رکھیا قُطب ستارے
 اُس دے اندر نُور نبی دے کنیں لکھ سال گزارے
 دھندوکار عُباری آہی نہ سی گُجھ نشانی

تس دن قلم نہ لوح فرشتہ خاکی نہ نورانی
جبرائیل کہایا حضرت سُو حقیقت ساری
سبھ تھیں اول پیدا کیتا مینوں رب غفاری
ستر ہزار ورھے تھیں ڈٹھا نظر پوے چکارا
ستر ہزار ورھے تھیں پچھے لاٹ مریندا تارا
اُس دے اندر کیا گجھ آکھاں مینوں خبر نہ کائی
جو گجھ حال حقیقت آہی سو میں آکھ سُنائی
نبی کہیا اے جبرائیل نور میرا وچ تارے
نال محبت شوق الہی کلمہ ذکر پکارے
لا الہ اوہ مد کلمے دی کجھ دراز لے جاندا
ستر ہزار ورھے تھیں پچھوں اِلا اللہ کہاندا
اِکا سی تد ذات الہی وحدت حرف اِکلا
اِلا اللہ دے جوشوں ظاہر چمکے نور تجلا
اِک داتا سبھ جگ پھچھاری سبھ رعیت اوہ والی
گن گن رزق پچاوے سبھناں کوئی نہ رہندا خالی
ناگر مچھ کے جلیوڑے جل وچ رہن ہمیشہ
تازہ رزق اوہناں نوں دیوے نہ اوہ کرن اندیشہ
جو گجھ چاہے سو گجھ کردا قدرت خالق تائیں
جو گجھ کرسی لایق اس نوں اوہ صفتاں دا سائیں

ہاتھی شیر پرندے پنچھی سب اٹھو ہیں کیڑے
 نہ اوہ واہن نہ اوہ بیجن ہوں نہ رزقوں بھیرے
 کتنے ہور نہ گنتی آون سُنے نہ ڈٹھے بھالے
 رب تیہناں دے غور کریندا نال محبت پالے
 اک دن رات جہیندے اُس نوں زہد عبادت والے
 اوہو لطف اوہناں تے کردا پاس نہ سد بہالے
 اکناں بجل بخیلی پیشہ دھندا گیر زناہیں
 پالے رب ڈھکیندا پردے رد سٹیندا ناہیں
 لکھ لکھ رنگ رنگاں وچ کر کے کھڑیا باغ جہانی
 روز بے انت کنیں گلزاراں کھڑ کھڑ ہوون فانی
 افلاطون سکندر جیسے کر کر زور سدھارے
 ایویں ہر اک آپو اپنی کھڑیا چیت بہارے
 ہن ایس باغ بہار اساڈی گل ہاں کہ کنڈیارے
 بھلکے ہور نویں لکھ ہوسن میں توں کون بچارے

قصے دا مُڈھ مکھ بول نال بنھیندا آیا اے۔ ایہہ ریت اے قصہ کاری
 دی۔ جے منظور و تاں مکھ بول نوں وڈنی آکھے چا، سگوں وڈان۔ (وڈان
 وڈن توں ہے۔ وڈن ہوندا ہے کسے کم دا ڈول ڈولن، مُڈھ بنھن، بیہنہ
 رکھن۔) پہلے لوک ریتل قصیاں وڈان نوں صرفے وچ رکھیندے آہے، کیونجو
 صرفہ تت ہا اوہناں دی لکھنی دا۔ صرفہ پکڑ دیندا ہا لکھنی نوں۔ صرفہ چت چیتے

نوں بچھیندا ہا۔ تھوڑی وچ گھنی آکھن رماں دی رمز آہی۔ تھوڑی وچ گھنی والی لکھنی سمجھو پنیری آہی چتارا دی تے ان آکھی دی فصل۔ وڈان وچ گل وی گھنی قصے دی ای ہوندی سی، قصے دی کتھ لیہہ دی جیویں ہیر دمودر وچ یا قصے دی وچار لیہہ دی جیویں حافظ برخوردار دے مرزے وچ۔ لوک ریتل قصہ کاری وچ پہلی وار ہیر وارث دی وڈان پسری۔ پر وارث شاہی پیار آپ صرفے دا اک رنگ ہے۔ ہیر وارث دی وڈان وچ کسے گل دا لمکاء نہیں۔ حمد نعت ذکر چار یار مدح پیر تے لکھت سبب ہر گل چھوہ جھلکاری اے، نقطے وچ مکائی اے۔ پر اصل بھیت وارثی وڈان دے پیار دا ایہہ ہے جو ایہہ پیار نقل دا اک رنگ اے سو قصے دی بنتر دا ای انگ اے۔

وارث شاہ ویلے فارسی درس تے فارسی سلیکھ دا وی اوتنا ای زور ہا جتنا فارسی وال دھاڑویاں دا۔ نادر شاہ، احمد شاہ ابدالی۔ پر فارسی دا زور بنیا ایہناں دھاڑویاں دی دھاڑ پاروں ناہا۔ بنیا تے ہا ایہہ مغل راج دیاں دو سو ورھیاں دے زور پاروں۔ دھاڑویاں دے زور نوں ٹھلن لئی جیہڑے ماڑے واہی وان تے پنڈ واس کیرے اٹھے آہے اوہ وی اصلوں تے اٹھے آہے مغل راج دے نابرتھی کے۔ اوہناں مغل راج نوں کرتارن چھڈیا تے اوہناں دی نابری وچوں ای نویں جٹ شاہی اُبھری:

جدوں دیس تے جٹ سردار ہوئے گھر وگھری جاں نویں سرکار ہوئی
 وارث شاہ دی ہیر اوس ماڑ ویہر نوں مانن وی ہے تے اوس ماڑ ویہر

1- چتار = تخیل۔

دے وچوں اوہدا مچ مار کے اُبھری جٹ شاہی دی پرچول وی ہے۔ کیونجو
 مانن سنجانن باجھ نہیں تے سنجانن پرچولن باجھ نہیں۔ وارث شاہ نے ڈھنگ
 ایس مانن پرچولن لئی نقل دا دھاریا ہے۔ نقل اوس ویلے دی مونہہ زور تے
 آدری پوجی فارسی سلیکھ ریت دی وی اے پر بھنڈیندی اے اوس ویلے دی
 پوری حاکم رہریت نوں اوہدے چج چالے نوں۔ پورے حاضر ورتارے دا
 پول کھولیندی ہے خلق ساہویں۔ ہیر وارث دی وڈان فارسی وڈاناں دے
 سارے نگ پورے کریندی اے پر ایس نقل دے اندرو اندر ہتھ پھر دا ہے
 لوک ریتل صرفے دا۔ وارثی صرفے دارنگ ویکھو:

اول حمد خدائیدا ورد کیجیے عشق کیتا سو جگ دامول میاں

ورد توں دھیان مسپناں مدرسیاں ول جاندا اے، سجادیاں دیاں درگاہاں
 ول تے اورنگ زیبی تسبناں ول وی۔ پر اتھے او اگھت ای حمد دے ورد دا
 کارن ساہمنے آ گیا اے: عشق کیتا سو جگ دامول میاں۔ ایہہ گل دھیان
 نوں اوس فقیری لگن ول موڑیندی اے جس ہتھل کمیریاں نوں جوڑ کے
 نابری دے پڑیں اتاریا ہے۔

ہاشم شاہ دے قصے دی وڈان وی تری تے حمدوں ای اے:

صاحب رب کاریگر ازلی قدرت اپر اپارا

پر نال ای اگلی سطرے گل اکائی دے بیان وچ ڈھل گئی اے:

ہر ہر دے وچ ذات اوسے دی پر اوہ آپ نیارا

ہر وجود وچ اوسے دی ذات ہے پر اوہ آپ ہر وجودوں وکھ وی ہے۔

قُدرت آپ ای ہر ہوند ہے پر آپ ای ہر ہوندوں باہری اہوند وی ہے۔
 اگوں گل آئی ہے علم دی۔ اندرتے باہر قُدرت دی سنجان دی، جیہدی رمز
 بنیا ہے قُطب تارا۔ قُدرت آپوں نبی دا نور بن کے اپنی سنجان دا وسیلہ بن
 کے قُطب تارے وچ بیٹھی اے۔ پر قُدرت دی سنجان اوہدے دتے راہ دی
 سارسدھی اکوٹی نہیں، لاتے لانی اثبات دی ناہی تے آہی دی جگہ راہیں
 ہے۔ ناہی وچوں آہی نکلدی ہے تے آہی وچوں ناہی۔ تارے دا جھمکن
 رمز بنیا ہے ایس جگہ دی۔ ستر ہزار ورھے لا دی چھک چھکیندی ہے، تارے
 دی لوء نہیں دسدی، وت اِلا دے جوش نال اوہ لوء لاٹ بن چمکدی اے۔
 ناہی آہی دا ایہہ دواٹھا پندھ بند کی جُونوں اگدوں دا ہے:

دھندوکار غباری آہی نہ سی گجھ نشانی
 تس دن قلم نہ لوح فرشتہ خاکی نہ نورانی
 ویکھو ایس شعر وچ کیوں سُنیدی اے گونج دمودر دی ہیر دے کوٹ
 قبولے قاضی کچھری وچ بولے بول دی:

سُن قاضی ہک عرض اساڈی ایہہ اکتھ کہانی
 لوح قلم نہ عرش نہ گرسی ندریں نہ آوے پانی
 زمیں زمانہ چند نہ سورج جوتی جوت سمانی
 کوئی تدوکا پاسوں ہووے تاں میں شاہد آنی
 جوتی جوت سمانی وچ اوہا نور دی اِکائی ہے جیہدی اِکائیوں دُوئی تھی کے
 دُوئیوں اِکائی تھیندی ہے قُطب تارے دی جُجھ بلنی ناہی آہی وچ۔ دمودر

دی ہیر سُنیدی اے قاضی نوں پئی جو میرا عشق ہی تہ ہے قُدرت دا۔ اوہا
 تہ ای ہاشم شاہ دی وڈان وچ ہدایت دا نور بنیا ہے۔ آپ وچوں جگ دی
 تے جگ وچوں آپ دی، اک وچوں گل دی تے گل وچوں اک دی
 سَنجان۔ دمودر دی ہیر دے بول قصے دے انت نیڑے بویجے نیں تے فرہاد
 دے قصے دی وڈان وچ آن گونجے نیں۔ کیہ بھیت اے۔ متے ایہہ جو ہیر
 دی نابری دا سولھویں صدی وچ کھلیا لڑا اٹھارھویں صدی دے مُڈھ آن
 پھڑیا ہے ماڑیاں ہینیاں۔ اتھے گولن گوچرا بے لفظ کاریگر:

صاحب رب کاریگر ازلی قُدرت اُپر اپارا

فرہاد وی کاریگر ہے تے ناہی آہی راہیں اپنی کاریگری نوں قُدرت دی
 کاریگری نال میلدا ہے:

اوکھد وید نہ میرا کوئی واہ نہ لگدی تیری

زحمت تاپ سراپ نہ مینوں ذات صفات نہ میری

مذہب دین گُفر سبھ دھوتے بھائی باپ نہ مائی

جان جہان مکان نہ میرا میں ہاں براء خدائی

ناہی آہی دی جگڑ دا ایہہ اوہا رنگ ہے جو بکھے شاہی کافی ”کیہ جاناں

میں کون“ وچ رنگیجا ہے۔

وسدا اک ترکھان بچارہ او سے شام شہر وچ

استاکار عمارت کردا بادشاہاں دے گھر وچ

راجے ترکھانے بال فرہاد دی ہتھ کرنی وچ ہی قدرت دا تران ہے جس
 استنبولی ویہار دا بھڑ پہاڑ لاہیا ہے خلقت دیاں نظراں توں۔ فرہاد پیو
 موہرے بولیا اے۔ وارث دی ہیر سنے مایاں قاضی موہرے آکھدی اے۔
 میرے عشق نوں جاندا دھول باشک لوح قلم تے زمیں اسمان میاں
 قاضی پورا محکمہ ہو کے ہیر دا نکاح کھیڑے نال پڑھاون آیا ہے۔ ایس
 نکاحوں ہیر انکاری ہے اوہ آکھدی اے:

قالو بلی دے دن نکاح پڑھیا روح نبی دے آپ پڑھایا اے
 قطب ہو وکیل وچ آ بیٹھا حکم رب نے آن کرایا اے
 قالو بلی (آکھیا: آہو) ولدا ہے خلق دا خالق نوں جد چکھیوس کیوں؟
 میں رب نہیں تھا ڈا؟۔ ایس گل وچ دوہری رمز ہے۔ گل جیا جون قدرت
 دے تت وچوں جم کے نکھڑدی اے پئی اوہدے کنوں، پر نال ای اوہنوں
 سنجان کے اوہدے نال اپنے لاگ دا اقرار وی پئی کریندی اے۔ اقرار
 نکھیردا وی ہے تے نکھیر ملکیندا وی ہے۔ ایہہ رمز ہوون تے جانن نوں وی
 اک کریندی اے، سنجان تے نیہہ نوں وی۔ ایہہ اقرار ہوندوں اگوہا ہے۔
 سمجھو ایہہ ہوند دی وڈان ہے۔ ایویں نہیں قصیاں دی وڈان ہر حیلے ایس گل
 وڈان نوں سینتردی۔ ویکھو ہاشم دی وڈان وچ آون توں پہلاں قطب
 وارث دی ہیر دا وکیل وی اے گل وڈان ویلے، بندے تے قدرت دی
 شوق محبت راہیں بنی اکائی دا گواہ۔

فرہاد دے قصے دی وڈان لفظ کاریگر دی ورتوں راہیں سینتردی اے جو

بندے دی گھال سکت (کارگیری) تے اوہدی میل سکت (عشق) اصلوں اک نیں۔ قدرت دے تے دے انگ۔ فرہاد دے قصے دی وچار لیہہ تے کتھ لیہہ دے دواٹھے لاگ نے ایہہ سٹا کڈھیا ہے۔ گل اکائی لوک ریتل قصے دی وچار لیہہ ہے۔ ایس وچار لیہہ دا قصے دی کتھ نال لاگ دواٹھا ہوندا ہے۔ ناہی آہی راہیں ملدیاں ہن ایہہ لیہاں۔ ایس دواٹھے لاگ نوں دواٹھی ککلی نہ آکھیے بے تہانوں بھاوے تے؟ سگوں نری ککلی کیونجو ککلی ہوندی ای دواٹھی اے۔ اکدوجی کولوں پرے ہن والا زور ای ککلی کاراں دیاں ہتھاں نوں اوہ جُو پکڑ تے پیراں نوں اوہ اُبھر گھل دیندا اے جس پاروں اوہ ککلی پاوندیاں نیں۔

اگوں ہاشم شاہی وڈان رزق ونڈ دی گل کریندی اے۔

اک داتا سبھ جگ بھچھاری سبھ رعیت اوہ والی

گن گن رزق چچاوے سبھناں کوئی نہ رہندا خالی

قدرت آہر نال سبھ نوں لوڑیندا رزق دیندی اے۔ کوئی ویکرا نہیں

کریندی کیونجو اوہ آپ ای ہر اے۔ ہر دا رزق آہر اوہدا آپنا رزق آہر

اے۔ ہر جی نال غور محبت قدرت دی اپنے آپ نال غور محبت اے۔ گل

اکائی دے ایس رنگ دیاں کنیں ٹوکویاں پڑھتاں تھیاں نیں جیویں:

--- بے قدرت نے آپ رزق دینا اے تاں کسے جی نوں گجھ کرن

دی لوڑ نہیں۔

--- بے مریلیاں دا رزق برحق اے تاں مل ویہاری رزق ونڈ وی

برحق اے۔

ایہناں ٹوکویاں پڑھتاں راہیں اک تے لوک ریتل قصہ کاری نوں رد
کے پاسے کیتا گیا، دو جا گل اکائی دے وچار نوں۔ رڈن والیاں وچ مل
ویہاری سو جھوان تے سن ای، مل ویہار دے نابر اُتھلکار سو جھوان وی سن۔
مل ویہاری سو جھواناں دا تے ایہناں پڑھتاں تھانہ پکا کیتا۔ پر نابر
سو جھواناں اپنی وت آپ گھٹائی۔ اپنے آپ نوں ہولا ای نہیں نیں کیتا، مل
ویہاری سو جھوانی دے گوانڈھ ونج وسایو نیں۔

پڑھوتاں پڑھت تے ایہہ وی بندی اے بھئی جے ہر اک نوں رزق
چُپاون قدرت دی کار اے تاں تے کسے اک دا رزق کھوہ کھاون قُدرتوں
وکھ ہوون ہویا، قُدرتی غور محبت نوں چھوڑن، تن من نوں بے قُدرتا کرن۔
سو رزق وسیلیاں دی سانجھی ورتوں ای قُدرت دے تت نوں چُجدی اے۔
کیونجو ایہو ای گھال سکت تے میل سکت نوں اک کریندی اے۔ کم نوں
عشق بنیندی اے۔ ایہہ سانجھی ورتوں ای گل اکائی دا ویہار اے۔

پر وڈائیں رمزے گل اکائی وچار دی ایہہ پڑھت پورا قصہ پڑھیاں ای
سہی تھیندی اے۔ چھڑی وڈان تے متاں موہری دار دستاراں دی ولھیٹ
وچ ای آونجے۔

ہاشم شاہ ہو ریں ہسدے استنبولوں نکل ٹرے نیں، اکھے آہو، آدانت
نوں چُن پر کھیندا اے تے انت آدنوں۔ اِکدو جے دا پرتاوا جو ہوئے۔

چھیتی

گیان کتھا چھاپے چڑھ گئی تاں ممتاز ہاشمی ہوراں دی ہتھ لکھی سودھ دی
اک فوٹو کاپی سانوں بوہڑی۔ قصے وچ چھاپے دیاں کجھ غلطیاں تے اساں
گولیاں اپنی پڑھت وچ۔ پر ہاشمی صاحب دی سلکھنی ہتھ لکھتوں سہی تھیا جو
چھاپہ غلطیاں ہور وی نیں جو اچتیں ساڈی پڑھت وچ وی وڑ بیٹھیاں
نیں۔ سو اساں چھاپے چڑھی دا پلہ پھڑ کے اوہدے اُتے ایہہ سودھاں پئے
دھرنے آں:

چھپے قصے دے پنا 33 اُتے آیا شعر:

بیٹی بال کواری ہوندی کتے میں نام دھریندا

ذرا وچار نہ کرنی پیندی چا او سے نوں دیندا

ہاشمی صاحب دی سودھ وچ اینج اے:

بیٹی بال کواری ہوندی کتے نہ نام دھریندا

ذرا وچار نہ کرنی پیندی چا ایسے نوں دیندا

ہور ہو گئی گل۔ عزیز آکھیا اے جے بیٹی نکئی عمرے ہوندی تاں میں

کسے ہور پاسے اوہدی گل ای نہ کردا ایسے فرہاد نوں چا دیندا۔ ایہہ آکھن

نال عزیز دی چترائی گھٹی نہیں ودھی اے۔ تے ہاشم شاہی ہتھ دی باریکی وی۔
پنا 25 اُتے فرہاد بارے چھپی سطر:

نوری رنگ کرنگوں آہیں تار و بے جیوں جوگی
ہتھ لکھت وچ انج ہے:

توری رنگ کرنگوں آہیں تار و بے جیوں جوگی
اسیں رنگ دے نور اگے جھولن بہہ گئے تے توری دا تار تو بے نال
باریک ساڑگا چھاپیوں باہر کھلوتا پیا ہسیا ساڈے تے۔
پنا 65 فرہاد نوں

سنتاں وانگ چخا پر چڑھیا
وکھالدا اے۔ سنتاں کول کتھے ویہل ہوندى اے خلقت دی نذر
وصولیوں اُٹھ چخا چڑھن دی۔ پختا تے ستی ای چڑھدے نیں اصل وچ
”سنتیاں وانگ چخا پر چڑھیا“ ای ہے۔
پنا 55 اُتے چھپی

لیکھ پتنگاں دے جل مردے مہر نہیں دل دیوے
دی اصل ہے
لکھ پتنگاں دے۔

دیوے دی بے مہری پتنگاں دے لیکھاں بارے نہیں اوہ تے دیوے
دے اپنے لیکھ وی نیں۔ بے مہری ہے گنتی بارے۔ ”لکھ“ دی ایہہ محاورہ
ورتوں عام ہے بولن لکھن وچ۔

پنا 68 تے چھپیا شعر:

پر توں سمجھ نہجاروں ہاشم اوڑک شدھ بھی مرنا
ایہو خوب عشق وچ مرتوں مرن نہیں ایہہ مرنا
ممتاز صاحب دی لکھت وچ دوجی سطر دا اخیرا لفظ مرنا نہیں ترنا ہے۔
ترنا نال شعر دا قافیہ وی تر گیا اے تے ارتھ وی۔

68 پنے اُتے ای کئنی دی گل:

ہیں ہم لوگ فقیر بیراگی ہمرا بھید نہ کھولو
ممتاز صاحب انج لکھی اے:

ہیں ہم لوگ فقیر ہماری ذات کچھو مت ٹولو
ویکھوتے سطر دا ایہہ رنگ کئنی دے کئن نوں ہور باریک کر کے بٹھا
گیا اے فقیری بھیس دی اندرلی ذات وچ۔

بُھلاں اوہ وی ہوسن جو اساں گولیاں کوئی نہیں۔ بُھلیا تھوڑی کیتیاں
کتھے گولدا اے بُھل نوں۔ بُھتی کیتیاں تے ہتھوں کرن والے دے گل پے
جاندا اے۔

اسیں ممتاز ہاشمی ہوراں دی کرنی دے اوویں ای دیندار آں جیویں قصے
دے کل پڑھیار نہیں۔ سانوں آس اے گھنی جو اگلی چھپت وچ اوہ اصل
تے چھپت دا فرق نارسن ودھیرے۔